

latzun 106

Gazteak eta euskara

ARGIA

ARGIA

ARGIA Sariak 2007

2007ko otsailaren 4a | LXX. urtea | 2.074 zenbakia | 3,60 euro

www.argia.com Euskal Herriko astekaria

Superdotatuak

Eskolarentzako ikusezinak

bidali **SMS** bat eta

**IRABAZI
SARTIAK**

7505

Hemendik aurrera,
Harpidedunen Guneko
zozketetan SMS bidez
ere parte hartu ahal
izango duzu.

Bidali mezu bat 7505 zenbakira:

ARGIA _ zure harpidedun gakoak _ zozketaren zenbakia/k
Adibidez: ARGIA_9999_ 245

*Mezuaren kostua: 0,90 € + BEZ

Gaiak

- 10 Antton Jauregizuria:** "Kanabera bat hartu eta blindatu baten kontra ari gara". Miel A. Elustondo.

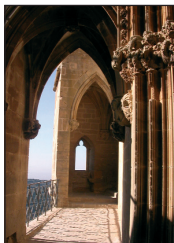
Antton Jauregizuria

Iritziak

- 17 Asisko Urmeneta.** Gora Pro Nobis.
18 Angel Erro. Ttakun (h)errenka.
19 Txoli Mateos. Kulturartekotasunaz berba bi.
20 Koldo Aldalur. Jo sakea!
Amatiño. "Noiz" ote gauden...
21 Edorta Arana. Prentsa-arrosaren ajeak.
Joxe Mari Ostolaza. Elurra.
22 Xabier Silveira. Bertso berriak itsu-itsuan jarriak.

Erdiko kaiera

- 23 Umeentzako antzerkia.** Ainara Gurrutxaga.
27 Argitalpenak. Iker Barandiaran eta Pilar Iparragirre.
30 Ezpalak. Jon Torner.
32 Denbora-pasak. Ana Zambrano.
34 Ihesi: Erriberrin, harrizko mahastien Nafarroan zehar. Urko Apaolaza.
38 Makina bat kontu. Jabier Agirre, Joxerra Aizpurua, Jakoba Errekondo eta Nagore Irazustabarrena.

Termometroa

- 44 Ezin ikusi, ezin euskaraz irakurri.** Ander Altuna.
46 Hiru sektoreetako datu nazionalak Gaindegiaresker. Daniel Udalaiz.
56 Bero-beroan. Xabier Letona, Onintza Irureta eta Juan Mari Arregi.

4 | Superdotatuak

130eko adimen-koizientea eta %60ko eskola-porrota

Superdotatuen inguruan dauden aurreiritziak zapuzteko, beraingana jo dugu. Amaia, Ane, Oihana eta Aitorren esperientzien berri izan dugu eta aparteko talentu intelektuala duten haurren gurasoei izan gara. Besteak beste, superdotatu askok eskolan zergatik egiten duen huts jakin nahi izan dugu.

41 | Marije Fullaondo Mikel Asurmendi

48 | Net Hurbil Pello Zubiria

58 | Azkena Karmelo Landa

51 | Argia Sariak 2007

18. edizioa ospatu genuen urtarrilaren 26an. Lasarte-Oriako Txitxardin Beltza jatetxean bildu ginen ehundik gora lagun eta euskarazko komunikazio alorreko sei Argia Sari banatu genituen. Sariak banatzeaz gain, gizarte, kultura eta politika alorreko eragileen bilgune izan zen bazkaria.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendariaren albokoa: Pello Zubiria. Erredakzio-burua: Estibitz Eizaguirre. Erredakzioa: Urko Apaolaza, Jon Artano, Mikel Asurmendi, Gorka Bereziartua, Mikel Garcia eta Onintza Irureta. Argazkilaria: Dani Blanco. Produzioa: ANTZA, S.A.L. Sareko Argia: Lore Agirrezabal, Naiara Irureta, Eli Pombo eta Jon Torner.

Kudeatzailea: Berdaitz Goia. Salmenta Burua: Bego Zuza. Harpidetzak: Urtzi Azpiroz. Publizitatea: Igor Garmendia, Urko Vivar. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Sustapena: Esti Parada. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde, Aloña Sorraluze. Bezeroen harrera: Olatz Korta.

Argitalpenak: Arantza Egaña. Zerbitzuak: Joxe Mari Irazusta.

HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. Bizkaia: P.K. 140. 48.100 Mungia. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Harpidetzak: harpide@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 130 euro. Ipar Euskal Herria: 160 euro. Espainia: 130 euro. Beste atzerriak: 165 euro. Airez: 260 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaitza Taldeko parteidea da.

Azala: Antza. Azaleko argazkia: Dani Blanco.

KULTURA SAILA
Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzak
diruz lagundua

Gipuzkoako Foru Aldundia

Aitor Subiza Iruñekoa da, 24
urte ditu eta 154ko
adimen-kozientea. Bere
gaitasuna abantaila dela dio,
baina ez duela ozen esaten,
"etiketatu zaitzakatelako; harroa
zarela pentsa dezakete eta
gaizki ikusia dago".

Superdotatu izatea Abantaila ala arazo?

Ikasle azkarrak, erraztasunez nota onak ateratzen dituztenak, buruhauste gehiegirik gabeko jenioak... Buru pribilegiatua izateak bizitza erraztu egiten duela irudituko zaio askori. Baina superdotatuen eskola-porrota %60koa da; askotan besteekiko desberdin eta arraro ikusten dute beren burua, *arazoa* zein den ulertu gabe; hezkuntzan eta Administrazioan ez dago halako kasuak detektatzeko ez eta tratatzeko irizpide bateraturik; eta gurasoek diote guztiz babesgabe sentitzen direla. Hainbat superdotaturentzat, abantaila baino, ahalmen berezi hau benetako zigorra izatera iritsi da batzuetan.

MIKEL GARCIA
Argazkiak: Dani Blanco

“ZURE TRIPA BARRUAN nengoenean, nola jaten nuen?” galdetu zion Amaiak amari bospasei urterekin. Zilbor-hestearen bidez egiten zuela azaldu zion amak, ulertuko ote zuen zalantzan jarritz. Handik hilabetera, Amaiak berriro: “Ama, Biblia marrazki bizidunak ikusten egon naiz, Adan eta Eva munduko lehen gizakiak zirela zioten, Jainkoak sortuak, baina biak zilborrarekin agertzen ziren eta lehenengoak baziren, noren barruan egon ziren zilborra eduki ahal izateko?”. Horrelako galderak erantzutea ez dela erraza aitortu digu Miren gipuzkoarrak. Amaia alaba txikiena du, 150eko adimen-kozientearekin; helduenak berriz, Anek, 130ekoa dauka eta asko kostatu zaio bere burua onartzea. Horregatik, izen faltsuak erabiltzeko eskatu digu amak. Gutxienez, talentu bereziko neskak direla jakiteak egoerari aurre egiten lagundu dio familiari, oso ohikoa baita ez antzematea. Batez beste 100eko adimen-kozientea dugu gizakiok, baina biztanleriaren %2k 130etik gorakoa dauka (hau da, superdotatua da) eta uste da ikasgela bakoitzeko 100 baino altuagoa duten bat edo bi lagun daudela. Adimen-kozientea adin mental eta adin kronologikoaren arteko ezberdintasunetik kalkulatzeko dela kontuan hartuta, adin kronologikoari dagokion adin mentala baino altuagoa izateak desoreka emozional handiak eragin ditzake haur superdotatuengan, bereziki zer duten ez badakite. “Arazoak zituen 18 urteko gazte bat psikologora eraman zuten gurasoek, azterketa bat egin zioten eta superdotatua zela ondorioztatu zuten –kontatu digu Mirenek–. Orduan, mutila negar

batean hasi zen, beti pentsatu izan zuelako eroa zegoela, ez zuela burua ondo eta oso desberdina zela. Ez bada detektatzen, pertsona horrek asko sufritu dezake”. Azken finean, beraiek badakite zer bait berezia dutela, desberdin senti daitezke eta hori emozionalki ez da ona, taldeak ez duelako onartzen diferentia dena.

Ane, igerileku hondoan

Horri buruz, gainera, asko daki Mirenek, alaba zaharrenak urteak behar izan dituelako bere abilezia intelektualak abantaila gisa hartzeko. Hezkuntza sistemak halakoak antzemateko protokolorik ez duenez, beste arrazoi batzuegatik ohartzea da normalena. Mirenen kasuan, alaba txikia depresioak jo zuen 5 urterekin, psikologora eraman eta honek esan zien fisikoki 5 urte izan arren, mentalki 9 zituela eta horregatik lagunekin aspertu egiten zela, ez zuen inguruan interesik topatzen eta horrek guztiak tentsioa eta antsietatea sortzen zion. Gurasoak gaiaren inguruan irakurtzen hasi ziren eta hiru urte helduagoa den alaba ere ezauzarri askorekin bat zetorrela ikusi zuten. Hala, gaitasun berezien detekzioarako Euskal Herritik gertuen dagoen zentro entzutetsura eraman zituzten biak, Valladolideko Huerto del Rey zentrorra, eta han berri kezagarria jaso zuten: Ane, alaba zaharrena, superdotatua zen, bai, baina depresio oso sakon batean sartzen ari zen, suizidiorako joerekin, bere buruaz oso irudi txarra zuelako. Halaber, ikastolan nota txarrak nahita ateratzen zituela jakin zuten, ez nabarmentzeko, batez ere nesken artean ohikoa den jarrerara. “Gauzak ulertu, garatu eta sortzeko besteek

Adin kronologikoari dagokion adin
mentala baino altuagoa izateak
desoreka emozionalak eragin
ditzake haur superdotatuengan

Herentzia genetiko

Gaitasun intelektualeen %70 genetikoki jasotzen dela diote teoria batzuek eta herentzia %50ekoa dela beste batzuek, baina gaitasun horiek lantzea inguruko faktoreen mende egongo da. Aditu batzuen arabera, 11 urte izan arte ezin da talentu apartekotasuna diagnostikatu, intelektualki funtzionatzeko era orduan egonkortzen delako, baina lehenengo 3 urteetan dagoeneko haurra superdotatua den antzemateko azterna garbiak ikus daitezkeela dio Aizpurua. Adin horretan ez da jenioa izango, baina neurri batean ondorio genetiko denez, dohanak hor egongo dira.

baino gaitasun handiagoa dutela badakite –dio Juan Mari Aizpurua psikologo eta Olereta Ikastolako orientatzaileak–, baina gaztetan norberak nahi duena taldean integratua egotea da eta kanpoan ez geratzeko, berezitat har ez dezaten, dituen gaitasunak ezkuta ditzake”. Ane pianoa jotzen hasi zen, baina lehiaketa bat irabazi eta zaletasun hura ere utzi zuen, oharkabe pasatzeko; bere lagun minen ere ez dakite superdotatua denik. Gainera, txikitan berak 10 minututan ulertzen zuena egunero errepikatzen entzun beharrak tentsio handia sortzen zion eta ez zuen horri aurre egiteko baliabiderik. “Batuetan munstro sentitzera iristen dira”, dio amak. Lau urte eman ditu psikologotik eta Aneren hitzetan, igerileku honoan bueltak ematen egon ostean, bertatik atera duen eskua izan da psikologoa, bere burua ezagutu eta onartzen lagundu diolako. Egun, 17 urterekin, nota onak ateratzen ditu eta ez du arazo emozionalik, ez nabarmentzeko nahiak badirau ere.

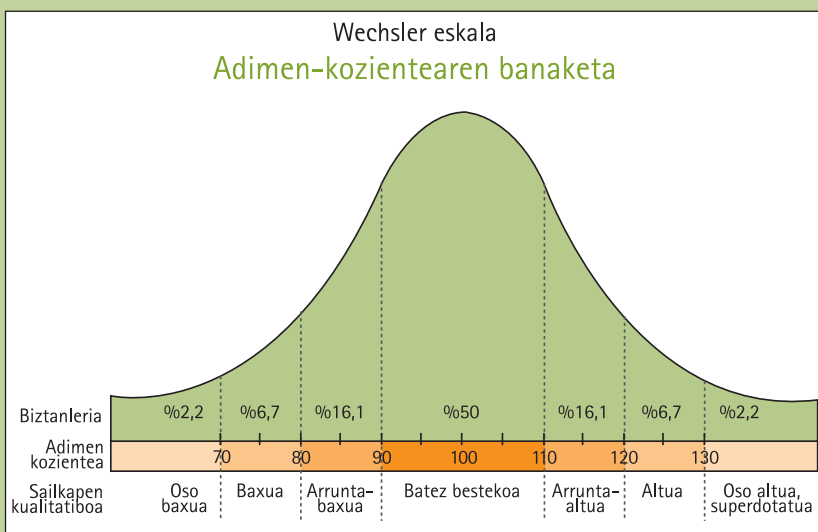
Amaia eta Oihana, errebelde

Dena den, nortasunak zeresan handia du horrelako gaitasunarekin bizitzeko orduan. Mirenen alaba txikia, adibidez, oso irekia da eta ikastolan asko aspertu arren eta bere lagunaren interes berak ez izan arren –tontakeriak esaten dituztela dio–, nota onak ateratzen ditu, gelako delegatua da eta nahi duen guztia lortzen du, egoera edo jendea manipulatzeko duen trebeziari esker. Gainontzeko ikasleekin “esperimentatzen” duela ere onartu du eta hainbat irakaslek ez du ondo ikusten bikain osatutako arrazonamenduen bidez beraien teoriei kontra egitea. Ez dio inori esan adimen-koefiziente altua duenik, baina inguruko jendeak susmatzen duela uste du amak. “Hau, alaba heldua ez bezala, frenatu egin behar dugu”. Are errebeldeagoa da Oihana bizkaitarra –berak ere ez du benetako izena eman nahi–: denaz paso egiten du, baita bere Psikologia ikasketek ere. Gainera, psikologoak baino gehiago zekiela-eta, kontsultara joateari utzi zion eta psikologoak berak onartu zuen Oihana benetako erronka zuela. Gorputza tatuajez eta *piercingez* bete duen 20 urteko neska honen historia bitxia da. Urtetan zerbait berezia zuela susmatu ostean, duela hila-bete pare bat egindako proban ziurtatu du superdotatua dela: 134ko koefizientea du eta horrek gauza asko ulertarazi dizkio. Ez zekien zergatik zen hain zakarra eta desatsegina, zergatik aspertzzen zen hainbeste elkarrizketetan eta hain azkar galtzen zuen arreta, zergatik iruditzen zitzaion besteek hain geldi hitz egiten zutela eta bere adinekoei ekarpenik egiten ez ziotelako nagusiagoei hitz egitea zergatik gustatzen zitzaion. Orain, konturatu da horrek bere talentu berezia-

Nola jakin?

Adimen-koefizientea = adin mentala X 100 / adin kronologikoa. Wechsler eskalak adierazten du gizartean nola banatzen den adimen-koefizientea: gehiengoak 100ekoa du eta %2,2 superdotatua izango litzateke. Ikerketen arabera, 170.000 haurretatik batek 170etik gorako koefizientea du. Baina nola antzeman haur batek intelektualki gaitasun bereziak dituen? Kanpoko erreferentziekin edo adin horretan normala denarekin alderatzea da onena, baina beti ez da erraza izaten. Normalean azkar hasten dira hitz egiten eta oinez, dagokiena baino lehenago, bizpahiru urterekin irakurtzen eta idazten hasi daitezke eta autonomia maila handia erakutsi ohi dute. Baina agian duten jakin-nahi ezohikoa eta beren adinerako egiten dituzten galderen sakontasuna –edo bitxitasuna behinik behin– dira arrasto nabarmenenak. Seme-alabak behartsuei eta

Wechsler eskala
Adimen-koefizientearen banaketa

telebistan ikusten dituen bidegabekeriei buruz itauntzen al zaitu? 3 urterekin odola oso azkar doan galdetu dizu edo 2 urterekin ondorengoa bota? “Aita, ama, nola daki jendeak hiltzen denean Zerura joateko bidea, bizirik dagoenean ez badaki?”. Orduan, susmatzen hasi...

rekin zerikusia duela eta besteekin harreman hobe izaten lagunduko diola uste du, horrelakoa izatearen zergatia badakielako eta gertuen dituenek ere jakin dezaketelako.

Aitor, ezaugarria baino ez

Beste batzuek, ordea, ez dute uste gaitasun honek beren izaera baldintzatu duenik. Aitor Subiza 24 urteko iruindarrak argi dauka: “Superdotatu hitza ez dut inoiz erabili eta ez zait batere gustatzen. Kozientea nire ezaugarri bat da, baina horrekin zerikusirik ez duten beste ezaugarri asko ditut. Egia da abantaila izan dela eta ez nuke aldatuko, baina test baten puntuazio bat da eta batzuetan garrantzi gehiegi ematen zaio. Jendeak nire adimen-kozientea nahiko luke gauza batzuetarako, baina nik ere, esaterako, hainbatek duen lanerako gaitasuna nahiko nuke beste gauza batzuetarako. Inoiz ez dut ikasi beharrik izan nota onegiak atera gabe gainditzeko eta ohitua ez nagoenez, orain askotan lanerako gaitasun falta nabari dut. Jendeak ez du ulertzen gauza biak maila berean jartzea, baina nik parekatu egiten ditut, ez daukazuna beti baloratzen duzu gehiago”. Eskolan motibazio falta zuen arren, bere ikaskideak ere ez zituela oso motibatuta ikusten dio eta harremanetarako ez duela arazorik izan. “Haurra nintzelarik agian eragin zidan eta interesak ez ziren berak, baina neurri txiki batean. Denek ez ditugu interes berak, baina neurtu dezakezu zeinekin hitz egin gauza batzuez eta zeinekin besteez”. Bere ustez, harremanetan garrantzitsuagoa da besteek zutaz pentsatzen dutena, zu zarena baino: “Badaude ezaugarri batzuk ozen esan daitezkeenak, baina koziente intelektual altua baduzu ezin duzu esan, etiketatu zaitzakatelako; harroa zarela pentsa dezakete eta gaizki ikusia dago”. Horregatik, konfiantzako jendeak baino ez daki 154ko adimen-kozientea duela.

Ziurrenik, bere gaitasunak txikitatik ezagutzeak asko lagundu

Gaztetan garrantzi handia ematen zaio integrazioari eta desberdina ez izateari, eta ez nabarmentzea da nahia.

Oso sentikorrak dira eta hainbat adituren ustez, barneko sufrimendu hori osagarri garrantzitsua da gaitasun kognitiboak garatzeko, barrutik motibatuta daudelako galdetzeko eta inplikatzeko

dio Subizari horiek ulertu eta ondo bideratzeko. Sei urte zituela, diabetikoa zela konturatu ziren, baina diabetek eskola garaian okerrera egiten zuela-eta, psikologora eraman zuten. Kasu honetan ere, psikologoak proposatu zuen inteligentzi test egitea. Orduetik, adimen-koziente altua ezaugarri bat gehiago bezala onartu du eta abantaila eta arma izan da bere bizitzan. “Gaizki ere erabil dezakezu: fisikoki oso indartsua ez banaiz ere, nahi izanez gero badakit pertsona bati psikologikoki min handia nola egin eta hainbat egoeratik ateratzeko edo gezurrak asmatzeko ere tre-bezia handia dut”.

Sentikor, sortzaile, perfekzionista, kurioso...

Ezaugarri bat gehiago baino ez dela dioten arren, superdotatuekin lotu ohi den profila ere hein handi batean bat egiten duela aitortu digu iruindarrak; esaterako, denek azpimarratu dizkiguten

hiru ezaugarriekin: jakin-min izugarria dute, bereziki sentikorrak dira eta bidegabekerien aurrean asaldatzen dira. Jakin-mina asetzeko, eskolatik kanpoko ekintza askotan parte hartu nahi izaten dute. Subizak musika, dantza, ingelesa, antzerkia... egin ditu. Orain, Biologia ikasi ostean, Eszena Zuzendaritzako azken urtea egiten ari da Madrilan eta ondoren, Iruñera itzu-

Aparteko talentudun famatuak

- ✓ Muhammed Ali, boxeolari ohia (120-130)
- ✓ Arnold Schwarzenegger, politikaria (132-135)
- ✓ Sharon Stone, aktorea (136)
- ✓ Geena Davis, aktorea (140)

- ✓ Hillary Clinton, politikaria (140)
- ✓ Adolf Hitler, diktadorea (141)
- ✓ Liam Gallagher, musikaria (143)
- ✓ Jim Morrison, musikaria (148-149)
- ✓ Albert Einstein, zientzialaria (160)

- ✓ Isaac Asimov, biokimikari eta idazlea (160)
- ✓ Bill Gates, informatikoa (160-170)
- ✓ Stephen William Hawking, zientzialaria (160-180)
- ✓ Robert James Fisher, xake jokalaria (187)
- ✓ John Forbes Nash, zientzialaria (160-190)

- ✓ Gary Kasparov, xake jokalaria (190)
- ✓ Truman Capote, idazlea (215)
- ✓ Leonardo da Vinci, artista (220)
- ✓ Marilyn Mach vos Savant, idazlea (228, munduko altuena)

li eta antzezlanen bat egiten hasteko gogoia du. Amaiak 14 urterekin ingelese eta frantsesa primeran dakizki eta txinoa ikasi nahi duela errepikatzen dio amari. Halaber, jakin-nahi horren ondorioz oso irakur zaleak izan ohi dira –biografiak gustuko dituzte– eta txikitan, gurasoak mila galderekin erotzen dituzte. Denaren zergatia bilatu nahi horretan, astronomia, unibertsoa eta dinosauroak gustuko gaiak omen dituzte. Heriotzaz ere urte gutxirekin hasten dira galdezka eta kontzeptua ulertu egiten badute ere, emozionalki onartzeko gai ez direnez, gaizki senti daitezke. Halaber, oso sentikorak dira eta hala aitortu digute beraiek, bereziki bidegabekeriaren aurrean; enpatia oso garatua dute eta gaizki pasatzen duenaren alde jartzen dira. Aitor Subiza boluntarioa da adimen urritasuna duen jendearekin jarduteko eta oraindik zapalduta daudenekin lan egiteak sentikor eta errealde izatearekin zerikusia izan dezakeela dio. Mirenek berriz, gogoan du bere alaba etxera negar batean iritsi zen eguna, nota onak ateratzen zituen ikasle batek txarrak ateratzen zituen beste bati emaitza galdetu ziolako, umiliatzeko asmoz. Eta Oihanek ezin ditu animaliak sufritzen ikusi; gizon bat bere bizilagunaren zakurra makilaz jotzen erakusten zuten telebistako irudiekin histeriko jarri zen. Hainbat adituen ustez, barneko sufrimendu hori osagarri garrantzitsua da gaitasun kognitiboak garatzeko, barrutik motibatuta daudelako galdetzeko eta inplikatzeko.

Horiez gain, neurri handiagoan edo txikiagoan, beste hainbat ezaugarri lotu ohi zaizkie: hala nola, perfektionistak eta zorrotzak izatea; hitz eginez eta idatziz espresatzeko gaitasun handia; modu independentean lan egitea; memoria ona; lo hartzeko arazoak –baina behin lo hartuta, REM fase oso sakona–; sormen izugarria; motrizitatean motelagoak eta baldarrak izatea; keinu, elkarrizketa eta xehetasunetan arreta berezia; dena arrazoitzeko kapazitate itzela; edota ironia handia.

Superdotatu emozionalak?

Teoria baten arabera, superdotatua denak maila guztietan izan behar du gaitasuna, baita harremanerako ere, baina Juan Mari Aizpurua ez dago ados: izaeraren arabera, batzuk lotsatiak izan daitezke, edo jendearekin zorrotzak... "eta gaitasun kognitiboak izanda, harremanerako baliabide pertsonalak ez izateagatik superdotatua ez dela esatea erredukzionista iruditzen zait".

Hezkuntza eta Administrazioa itsu

Beste ezaugarri bat ere askotan errepikatzen da superdotatuetan: %60k porrot egiten du eskolan. Kontraesana badirudi ere, arrazoa garbi dute aditu, guraso eta superdotatuek beraiek: hezkuntza sistema ez dago prestatuta normaltasunetik edo batez bestekotik aldentzen den inorentzat, "izan etorkin, adimen urriko nahiz talentu bereziko", gehitu du Subizak. Eskolan inork ez duela inoiz motibatu dio: "Ez da hezkuntza sistema bat, irakaskuntza sistema bat baizik, emaitzari eta gehiengoari begiratzen diote, bestelako zalantzak baztertuz". Legearen arabera, heziketa bereziko ikasleak dira –adimen urritasuna dutenen antzera– eta beraz, laguntza berezia jasotzeko beharra izanez gero, jaso beharko lukete –beraizentzako irakasle edo hezitzaile propioa, esaterako–. Halaber, haurrak ikasturte bat edo bi aurreratzeko aukera aurreikusten da. Aurkitu dugun errealitatea, ordea, oso bestelakoa da: ez dago talentu intelektual bereziko jendea antzemateko protokolorik ez eta horiek hezteko metodologia bateraturik; ez dago apenas gaia lantzeko materialik –are gutxiago euskaraz– ezta baliabiderik ere; plangintza berezirik egitekotan, ikastetxeak bere kabuz egin behar du; eta ikasturtea aurreratzeko ia pentsaezina da, adituek kasuen %75ekin egin daitekeela dioten arren. Hala, bere adin kronologikoari dagokion ikasgelan gainontzeko haurren erritmoa jarraitzea beste aukerarik ez du izaten superdotatuak. Dena den, psikologoak gomentatuta, Subizak 7 urte zituenean ikasturte bat aurreratzeko erabaki zuten Iruñeko udal ikastolan –egokitzapen plan baten bitartez pixkanaka gela batetik bestera pasaz–, baina ez zuten Administrazioaren laguntzarik jaso: "Alderantziz, instituturako joateko nintzenez, gurasoek liskarrak izan zituzten Administrazioarekin, urtebeteko hutsunea zegoela eta titulurik ez zidatela emango esaten baitzuten". Bere esanetan, Administrazioaren filosofia iristen ez direnei laguntzea da eta gaitasun altuagoa izatea ez dute arazo

Elkarte eta eskola bereziak

Euskal Herrian, Garatu (EAEn) eta Anast (Nafarroan) dira gaiari buruz informatzeko eta orientatzeko dauden elkarteak. Adituen arabera, superdotatuentzat ona da noiz-behinka maila intelektual bereko jendearekin biltzea. Subizari bere gurasoek eskola berezi batera joatea proposatu ziotenean, ordea, ezezkia segituan eman zuen, segregazio zentroak iruditzen zaizkiolako. "Agian akademikoki gehiago aurreratu nukeen, baina horri ez diot inoiz garrantzi handiegirik eman", gehitu du. Iruñean bertan, CTY (Talentudun Gazteentzako Zentroa) nazioarteko erakundeak egoitza bat dauka eta haurrentzat astean bi ordu inguruko ikastaroak eskaintzeaz gain, ikerketa eta irakasleen prestakuntza sustatzen ditu. Urrutiko hezkuntza ere badute, eta udako campusean, hiru astez superdotatuak atsegin duten arloa baliabide egokiekin jorrazteko aukera dute.

Orereta Ikastolan superdotatuak tratatzeko plangintza egina dute. Ezkerrean, Juan Mari Aizpurua ikastolako psikologo eta orientatzailea.

ikusten, “baina Hezkuntza Departamentuaren egitekoa nire beharrak asetzeko baliabideak jar-ztea izan beharko litzateke”.

Miren ere oso haserre dago Administrazioetik jaso duen erantzunagatik eta oso bakarrik sentitu direla adierazi digu. Berritzeguneak (hezkuntza-ren hobekuntzarako zerbitzu publikoak) alaba helduena superdotatua dela Valladolideko frogengatik onartu du, baina lau urte pasa arren oraindik ez dira bere alaba txikiarekin bildu eta Berritzeguneak ez badu talentu berezia diagnostikatzen, ez du laguntza jasotzeko aukerarik. Dena den, alaba helduenari izendapen horrek ezertarako ez diola balio kontatu digu amak: “Hasieratik oso bortitz tratatu gintuzten, ea zer espero genuen galdetuz eta alaba gehiegi motibatzen genuela esanez. Diagnostikorako adin onena 16 urte zela ere esan ziguten eta psikologoak aholkatu bazigun ere, ikasturterik ez aurretarako agindu zigun Berritzaguneak, estresa sortuko ziolako. Ikasturtea errepikatzen dutenek ez al dute estres hori sufritzen? Beraien azken erantzuna gogorra izan zen: ‘Oso ondo egiten duzue, jarraitu haurra motibatzen, irakasleak inplikatzeko eta psikologora eramaten’”. Baina horrek guztiak gastu handia dakarrela eta ez dutela inongo bekarik jaso kexatu da Miren. Argi du Administrazioa gai honetan ez dagoela prestatuta eta horregatik aurkezten zaizkion kasu guztiak ahal badu atzera botatzen dituela.

Hala, gehienetan ikastetxearen eskuetan gertatzen da gaiari aurre egitea. Batzuek, Errenteriako (Gipuzkoa) Orereta Ikastolak kasu, oso plangintza garatua daukate, emandako kasu batzuek horri heldu diotelako. Detektatzeko programak dituzte eta 5 eta 8 urterekin adimen-kozientea neurtzeko testak egiten dizkiete. Koziente altuko haurrei beren burua ulertzen laguntzen diete eta dituzten galderak eta beharrak erantzuten saiatzen dira, liburu eta material gehigarria eskainiz. Ikastolako orientatzaile den Aizpuruaren hitzetan, “garrantzitsuena haurrak irakaslearen laguntza izango duela jakitea da: badaki egiten eta sor-

Pertsona egiten gaituena

Eneko Subiza adimen urriko jendearik lanean boluntario hasi zen Iruñean eta Madrilén autismoari buruzko ikastaroak egin ditu. “Mundu gogorra da, baina hor ikasi dut inteligentzia erlatibizatzen eta benetan duen balioa ematen: adimenak ez gaitu pertsona egiten; ez gehiago, ez gutxiago”.

Hezkuntza sistemak ez du superdotatuak antzemateko protokolorik, horientzako metodologia bateraturik edo gaia lantzeko materialik ezta baliabiderik ere eta ikasturtea aurreratzea ia pentsaezina da

tzen duena entzuteko eta jasotzeko prest egongo dela irakaslea eta horrela ez du bere burua arrarotzat hartuko”. Ikasturte bat aurreratzea planteatu dutela dio eta ikasleari emozionalki eragiten ez badio egokitzapen programa batekin egin daitekeela, baina horretarako Administrazioak baimena eman behar du eta oraingoz ez da halakorik gertatu. Bestalde, gainontzeko ikasleei ez zaie esaten haurra superdotatua denik, baina bereiztat jotzen dutela ikusiz gero, dituen gaitasunak azaltzen zaizkie eta pertsona normala dela adierazten zaie. Superdotatuen gurasoekin ere biltzen dira, iritziak, aholkuak eta materiala emateko, eta beste gurasoekin elkartzen dituzte, informazioa elkartrukatzeko oso baliagarria izaten baita.

Gurasoen izua

Hain zuzen, gurasoen papera funtsezkoa da haurraren heziketan. Mirenek kontatu digu senarra eta bera ezin sinetsita bueltatu zirela psikologoak berria eman zienean eta hasieran izututa zeudela. Ordutik, ahal duten neurrian alaben zalantzak erantzun dituzte, “eta ez dakigunean liburutan edo interneten bilatzen dugu erantzuna”. Dokumentalak ikusiz, gizakiaren jatorriari buruzko galderak badituzte autoa hartu eta Atapuercara eramanez edota eskatzen dituzten eskolaz kanpoko ikastaroak eskainiz hezi dituzte, “denetik probatu nahi dutelako eta hala ikastetxean ez dituzten esperientziak kanpoan jasotzen dituztelako”. Gakoa motibazioa eta gurasoen pazientzia dela azaldu digu. Zailena? Umeak sufritzen ikustea, eta onena, alabekin duten harremana: “Gura-

so eta seme-alaben arteko beste harreman mota bat da: polita da liburutegira elkarrekin joatea gauzak ezagutzera, beti dago zer edo zer galdetzeko eta askotan, 14 urteko nire alabak gomendatutako liburuak irakurtzen ditut. Horrelako harremana izatea zortea da”. Zorte hori Administrazioak ulertzea gustatuko litzaioke, kontuan hartu ez den talentu intelektual bereziko haur bakoitzagatik, agian gizarteak aukera garrantzitsua galdu duelako. ■

Nortasun agiria

Antton Jauregizuria Uribe-Etxebarria (Leioa, Bizkaia, 1950). Ortuellako (Bizkaia) Granada auzoan igaro zituen lehenengo urteak, gurasoengandik aparte. Leioan, Aketxe izan zuen auzoa, gurasoen ondoan. Hantxe ikasi zuen euskaraz, aitarekin. Hantxe ernatu zen bere kontzientzia. ETAko kidea zelarik hartu zuten preso baina ez zuen barruan askorik iraun. 1969an Basauriko kartzelatik ihes egin zuenetakoa izan zen. Gero, erbesteko urteak Parisen. Historia ikasketa zenbait Vincenneseko unibertsitateko giroan. Hurrena, itzulera. Zuzenbidea ikasten hasi zen Donostian, baina lanarekin ezin bateratu eta utzi egin behar izan zuen. Psikologia bukatu zuen duela hamabi bat urte eta psikologo lanean ari da gaur egun.

Antton
Jauregizuria

«Kanabera bat hartu eta blindatu baten kontra ari gara»

“Eskualduna naiz eta Euskadi dut maite, horgatik kartzelara eremanen naute”. Horixe garai bateko kanta, jendeak maiz kantatua. Telesforo Monzonen hitzak, Guk taldeak jarri zion airea. Kantagai, berriz, 1969ko neguan Basauriko (Bizkaia) espetxean gauzatutako ihesa. Hegan egin zuten ETAko hamaika lagunek. Haietarik bat da Antton Jauregizuria, ihesaldiaren gainean jardun eta oraindik orain liburua kaleratu duena: *Tiempos de insurgencia* (Matxinada garaiak). “Kartzela leihotik, izar bat da ageri, hura biziko deno, Euskadi da biziko”, segitzen zuen kantak...

MIEL A. ELUSTONDO

Argazkiak: Dani Blanco

Elkarrizketan jardun nuen aspaldi ez dela idazle batekin, haren liburu berria aitzakia. Hartaz jardun eta, amaieran, akar egin zidan: “Hau eta hura galdetu didazu, baina galdera printzipalena ez didazu egin: zergatik idatzi dudan liburua”...

Zergatik idatzi dudan... Basauritik ihes egin genuenetik 25 urtera elkartu egin ginen kartzelan egondakoak. Afaria egin genuen eta hantxe sortu zen asmoa: kartzela garaiko historia idaztea. Eta neu arduratu nintzen. Zuk bezala egin nuen: grabagailua hartu eta batari eta besteari galdezka hasi, ze hainbat gauza ahaztuta neuzkan. Hura idatzi nuen, baina motz samar geratu zitzaidan. Orduan, liburu itxura sendoagoa eduki zezan, nire bizitzako pasarteak erantsi nizkion, ze material hori eskura neukan, neure gogoan, esan nahi dut.

Zer dela eta abiatu zineten idazlan honetan?

Gehienbat, madrildarrek idazten dutelako gure historia. Eta beti gure aurka, euskaldunen aurka jarduten dute. Gure etsaiek kontatzen dute gure historia, eta hori ez da normala. Hortaz, gure bertsioa eman nahi genuen. Bestalde, badago mito bat, “euskaldun agrafoarena”, gauzak egin bai, baina kontatzen ez ditugula alegia, ez garela gai. Horregatik idatzi dugu liburua.

Basauriko ihesa da liburuaren oinarri, baina, zeuk esan duzunez, zeure bizitzako pasarteak ageri dira liburuaren hasieran, zenbait ataletan. Haurtzaroa, lehenengo. Leioa eta.

Nire haurtzaroa Ortuellako Granada auzoan dago, ez Leioan. Granada auzo hartan igaro nituen nire bizitzako lehenengo lau urteak. Buruan daukat hori. Auzoa aspaldi desagertu zen. Istripu bat izan zen eta hainbat jende hil zen. 1970 inguruan gertatu zela esango nuke: mearen buztina-eta gordetzeko baltsa bat izan zen, zementurik gabe eta nola hala harriz egindakoa, puskatu eta auzoa txikitu zuena. Hainbat hildako izan ziren. Ondo gogoan daukat auzoa. Duela hamar bat urte izan nintzen han, azkena. Harrituta geratu nintzen. Nire buruan etxe handien irudia neukan. Bertara joan, azkeneko bisita horretan, eta txiki-txikiak iruditu zitzaizkidan etxeak, eta txiki-txikia auzoa!

Nortaino eragin zuen zugar zuen aita, Segundo Jauregizuria, gudari izanak?

Seguru inportantea izan zela. Gurasoak, edo aitak, gure belaunaldikoentzat inportanteak izan direla esango nuke. Aita oso militantea izan da beti. Gerran ibili zen, ertzain. Baita osaba bat ere. Gure aita, mobilizatu eta frontean egon zen, Gorbeian. Geroago, Telesforo Monzonen bizkartzain jardun zuen. Laredon harrapatu zuten. Nik beti entzun nituen horrelako historiak etxean: gerra, kartzela... Izan ere, gure aita ez da sekula isildu: kontatu egin du. Familia askotan, gure aita bezala ibilita ere, isil-isilik egon ziren, ez zuten ezer kontatzen etxean, beldurrez, kezkatzen: “Gure umea horrela ateratzea ez dugu nahi”, eta

“Hura biziko deno, Euskadi da biziko” bukatzen zen. Guk ere kantatu genuen, bestaldean, Iparraldera joan ginenean. Kontuan hartu behar da oso garai gogorrek zirela. Errepresio ikaragarria zen. Salbuespen egoera ezarri zuten eta muturreraino eramane zuten zapalketa. Gerra hasi aurreko baliabidea da salbuespen egoera. Makilakada pila hartu genuen, bai militanteok eta bai beste jende askok ere. Euskalduna oso beldurtuta zegoen, egur asko hartuta zegoen, gerra galdu eta gero batik bat. Gure belaunaldiak esperantza eman zion euskaldunari, borrokan jarraitzen genuela esan nahi zuen, ezin gintzuztela bentzutu.

Kezka

“Batziek beldurra daukatela diote. Beldurra nonahikoa da gure herrian. Gainera, besteek zer egin duten, eta zer egiten jarraitzen duten ikusita, normala da beldurra. Leku guztietan dago beldurra. Jendeak esan ere egin dit: ‘Izenak ere jarri dituzu!’. Hara, jarri ditudan izenak ezagunak dira. Askok badaki horien berri. Besterik da liburu batean agertzea baina, azken batean, zer egiten dugu beldurrarekin? Denok isilik, inork ezer esaten ez duela... Baina hogeita bost urte baino gehiago pasatu dira eta! Eta liburuan kontatzen dudana ez da estatu-sekretua! Baina jendeak gorde egiten du berak dakiena, beldurra hor dago. Auzitegiek orain ‘enaltecimiento’ (goresmen) hitza erabiltzen dute. Hitzak esan nahi duena jakiteko, hiztegiaren begiratu beharra daukazu. ‘Goresmen delitua’. Beraien mende gaude, baina zer egin behar dugu, beti isildu? Beharbada horixe da zuhurrena, baina nik ikasgai hori ez dut oraindik ikasi”.

antzeko kontuak. Ni, aldiz, bestelako salda batean egosi ninduten.

Zuen aitak liburu gogoangarrian kontatu zuen bere historia: *Edozein euskaldun baten bizikera*. Eta zuk ere bai!

Famili tradizioa izango da! Amama ere, aitaren ama, oso kontalari ona zen. Idazten ez zekien, baina kontalari aparta! Haren ahizpa ere, berdin. Filmak ikusitakoa izan hura, eta grazia espezial batekin kontatzen zizkigun filmetan ikusitakoak. Famili tradizioa. Kar, kar, kar...

Zuen ihesaldiari loturik dago hamaikatan kantatu genuen kanta: “Euskalduna naiz eta, Euskadi dut maite...”. Geroago, “Kartzela leihotik, izar bat da ageri”, zioen letrak, baina “Basauriko espetxean izar bat da ageri” kantatu ohi genuen...

Zer datorkizu gogora Basauriko kartzela aita-tzearekin batera?

Xehetasun guztiak. Patioak, janaria, bertako bizimodua, hormak, teilatua, funtzionarioak, Bermeotik eta Ondarroatik etortzen zitzaigun laguntza...

Bermeo eta Ondarroa?

Bai. Oso giro abertzalea zegoen bi herrietan, abertzaleak oso kontzentratuta zeuden han. Era askotako laguntza jasotzen genuen handik eta hemendik, baina Bizkaian ez zen izango Bermeo eta Ondarroa bezalakorik.

Eten egin dizut. Barkatu. Basauriko kartzela aita-tzearekin gogora datozkizunak ari zinen esaten...

... Ihesa bera ere bai, jakina. Unibertso berezia da kartzela. Gainera, barruan sartu nindutenean hemeretzi urte neuzkan. Etxetik irteten eta kartzelara! Ez zidaten mundua ikusteko denborarik eman! Gero bai, ikusi nuen.

Liburuan diozu presoaren lehenengo obligazio iraultzailea dela ihes egiten saiatzea.

Bai, halaxe esaten genuen guk. Orain dela gutxi *La gran evasión* (Ihes handia) filma ikusi dut telebistan eta horixe bera esaten zuten: “Presoaren lehenengo obligazioa kartzelatik ihes egitea da”. Bada, horixe. Garai bateko armadetan ere, zaldun-tradizioa zen hori.

Hiruzpalau preso sozialek ere zuekin batera egin zuten ihes. Haietako batek inguratu zizuen kartzelatik ihes egin eta kanpoan berehalako laguntza

emango zizuen jendea. Diru truke jardun zuen preso sozial hark. Eskatu zizuen diruaren erdia barruan eman zenioten, billeteak erditik puskatuta! Ez al da hori filmetakoa?

Bai, baliteke. Baina filmetan errealitateko kontuak agertzen dira. Filmetakoa ematen du, baina ez zen filmetakoa izan.

Hamaika lagunek ihes egin zenuten Basauriko kartzelatik. Gaur egun ez dago ihesaldirik. Segoviakoa izan zen, Martutenekoa... Ez dakit besterik izan den...

Zaila da eta. Zuk Segovia eta Martutene aipatu dituzu, baina seguru egon askoz ere gehiagotan saiatuko zirela ihes egiten. Saio asko izan dira, baina arrakastarik izan ez dutenak. Batzuetan baino ez da lorzen. Guk lortu genuen.

Zuen ihesaren asmoa aztertu, planoak ikusi, eta oso ideia erraza ematen du.

Erraza da irakurtzen ari zarenean, historia kontatuta dagoenean. Baina han barruan ari zarenean, hura nola bukatuko den ez dakizunean, ondorengo orduan konturatuko diren eta harrapatuko zaituzten ez dakizunean... Orduan ez da erraza, ez.

Ihes egin bezperan kartzelaz aldatuko ote zintuzteten jakin zenutenean eta...

Kartzelaz aldatu behar zituzteten artean nintzen neu ere. Jurisdikzio militarren mende ginduzkaten ETakook. Epaiketa sumarisimo militarra zen. Oso larria. Kode militarrean, delitu bat zuten, "errebela-mendu militarra". Bitxia da, gero, ze gure aitari ere delitu horixe bera leporatu zioten! Hala daukat irakurrita haren kondenan. *Delito de rebelión militar*. Beraiek altxatu eta besteei leporatu!

BOS
Bilbao
Orkestra Sinfonikoa

06
07

BILBAO ORKESTRA SINFONIKOA
Zuzendari Titular eta Artistikoa / Director Titular y Artístico, **Juanjo Mena**

Concierto nº 10. Kontzertua
OTSAILA • FEBRERO 8 - 9
ordua 20:00 horas
Colaboración BOS-Guggenheim Bilbao Lankidetzaz

Tout un monde lointain...

C. Debussy: Preludio a la siesta de un fauno
H. Dutilleux: "Tout un monde lointain..."
para violonchelo y orquesta
J. Sibelius: Sinfonía nº5 en Mi bemol mayor, op. 82

Anssi Karttunen, biolontxelo/violonchelo
Ernest Martínez Izquierdo, zuzendaria/director

BBKren Gorria baldin baduzu,
sarrerak 2€ eta abonak 30€
BBK26=
Si tienes la Roja de BBK,
entradas 2€ y abonos 30€

Egoitza / Sede:

EUSKALDUNA
JAUREGIA
PALACIO DE CONGRESOS
Y DE LA MUSICA
BILBAO

T. 94 40 35 205 www.bilbaorquestra.com

Ugazabak / Patronos	Denboraldiko babeslea Patrocinador Temporada	salmenta/entradas	prezioak / precios
 Bilbao		orotarako kurbazainetan en cajeros multiservicio 944 310 310 www.bbk.es taquilla Euskaldunako leihatila	24,00 € 12,00 € gazteak / jóvenes (-27) 7,50 € 4,00 €

Zartaginak pertzari ipurbeltz.

Delitu bera leporatu ziguten aitari eta bioi! Hogeita hamar urteko kartzela zen gehienezko zigorra. Gaur egun, “por pertenencia a” (halako talde batekoa izatea) esaten dute. Orduan ez, orduan errebelamendu militarra zuten argudioa.

Zuen aita ez zela isiltzen diozu, gerrako berri kontatu zizuela. Hala ere, zerk bultzatu zintuzten ETA girora?

Nik uste gurasoek gerra galdu izanaren umiliazioa, derrota sentipena transmititu zigutela. Guk entzuten genuen historia gure derrotaren historia zen, sufrimenduarena. Gazteak beti gomazkoa delako sentsazioa du: “Gertatzen bazaizu, gertatu zaizu eta kito!”. Oso eskuabala izaten da gaztea, batzuk behintzat. Hurrengo belaunaldia ginen. Bestalde, giroa zegoen: Aljeriako independentzi prozesua, Kuban Fidel Castro, Vietnamgoa... Ilusioa mundu osoan zabaldua zegoen. Askatasun ilusioa zen. Eta guri ere etorri zitzaigun han-

Filma

“Askok egin didate galdera: ‘Segoviako ihesari buruzko filma egin zen, eta zergatik ez Basaurikoaz?’ Arrazoi bat baino gehiago izango da horretarako eta, besteak beste, film hartan Angel Amigok hartu zuela parte, hau da, Segoviako ihes hartan tartean egondakoa. Egia da guk haiek baino zorte handiago izan genuela. Urte askotako zortetik handiena bildu genuen ihesaldi hartan. Ez dakit zeinek esan zuen: ‘Halabeharra!’. Baten batek babesten gintuela pentsatzeko moduan! Zorte handia izan genuen. Zortea dela eta, diote Napoleoni jeneral berriren bat proposatzen ziotenean, hautagaiaren curriculum osoa azaltzen ziotela, egindako kanpaina militar guztiak eta hau eta hura. Baina, azkenean, Napoleonek zera galdetzen zuela beti: “Bai, bai, baina zorte oneko al da?”.

dik edo hemendik. Munduan gertatzen ari ziren gerrak ziren. Garai hartan inork ez zuen Euskal Herriaz edo Irlandako IRAri buruz hitz egiten. Dena zen Aljeria, Kuba eta Vietnam. Insurrekzio armatuak betiere. Eta saia-kerak. Tupamaroak batean, Brasilen besteak, eta abar. Horixe zen giroa: gogor eginez gero, herriaren askatasuna lortzeko aukerak zeudela zioten. Askatasuna eta, momentu horretan, sozialismoa.

68ko maiatzak izan al zuen zuengan eraginik?

Nire kasuan ez. Ikasle zirenen artean, baietz esango nuke. Baina kontuan hartu garai hartan unibertsitatek ez zegoela Euskal Herrian, Deustukoa izan ezik edo. Parisko giroaren eraginik jasotzea zaildu zuen horrek.

Zertarako dira kartzelak?

Egiten dituenari galdetu behar! Orain dela asko zuzenbide pixka bat ikasi nuen eta, jakin nuenez, nahiko berria da kartzela. Sasoi batean bestelako zigorrak ziren. Jendea birgizarteratzeko omen dira, baina ez da horrelakorik gertatzen. Kartzelara sartzen dena, doktore tituluarekin irteten da. Oso gogorra da hura. Guk, zorionez, nukleo itxi bat sortu genuen eta onik irten genuen. Baina kartzelako indarkeria-eta beldurgarriak dira. Han ez dago karitateko lekaimetik. Liburuan txantxa artean kontatzen ditut hango bizipenak, baina latza da kartzela.

Martutenen (Gipuzkoa) ez da hil zaharra preso bat. Langraizen (Araba)... hurrengoaren zain gara. Zubietan (Gipuzkoa), kartzela egitekotan dira, erraustegia ez ezik. Eta kartzela berriak egiteko asmoak dira Langraizen bertan eta Iru-

AZKEN HITZA

Basauriko ihesa

Hona *Euskalduna naiz eta* Telesforo Monzonek Basauriko ihesa gai hartu eta idatzitako kanta, Guk taldeak musikatu zuena:

Euskalduna naiz eta
Euskadi dut maite
Horregatik kartzelara
Eramanen naute.

Makilez jo nautenak
Elizan bai dirade
Nere oinaze minen
Eskaintzen ba ote?

Tiroz hilen naute
Errana baitaukate
Eta gauean lurrez
Estaliko naute.

Kartzela leihotik
Izar bat da ageri
Hura biziko deno
Euskadi da biziko.

ñean. “Kartzelara sartu oro, heldua da hobira”, idatzia da Sarrionandia.

Kartzela egitea da errazena, jendeari lagundu beharrean! Gizartetik atera. “Halakok lapurreta asko egiten ditu. Zulora sartuko dugu, aldi batez lapurreta gutxiago izango dugu bazterretan”, esateko moduan. Aparkalekuak dira, nolabait. Eskoletan ere egiten da hori. Ez dakizu zer, nola eta zenbat ikasten duten, baina han daude, gurasoak besterik egiten ari diren bitartean. Aparkalekuak. Kartzela, azken batean, gizartearen ispilu gogorrena da. Badago kartzelan bestela jarduterik: zazpi mila preso batera ez jarrita, haiei zer edo zer erakutsiz, lagunduz... baita laguntza psikologikoa emanez ere, baina, azkenean, gizartearen arabera da kartzela. Kartzela aldatzekotan, gizartea bera aldatu behar da. Zer egiten du gizarteak, ordea? “Besteak dira arazo”, esan, eta ahaztu.

“Presoak kalera” esaten zen garai batean. Gaur egun, “Presoak Euskal Herrira” da lema. Basaurira ekarri behar ote dira, zuek egon zineten zulora?

Nire iritzian, presoak atera egin behar dira, ez hona ekarri edo hara eramanez, atera, eta doazela nahi duten lekura. Oraingo lema hori errebindikazio bat da, urrun daudelako eta senideentzako gogorra delako hara eta hona ibiltzea. Presoen historia Euskal Herriaren historia da, ezin da bereizi. Espainiako eta Frantziako gobernuak aktibo bat bezala erabiltzen dute, hemengo independentzi zaleek beren borroka utzi dezaten, errendi daitezen.

Tiempos de insurgencia (Matxinada garaiak) da zure liburuaren titulua, eta ez dakit egungo egoera ez ote genuen “Garai otzanak” titulatuko beharko.

Ez, “garai otzanak” ez, “garai latzak”.

Dickensen liburuak bezala.

Garai latzak... Politikan indar erlazioa da kontua. Perspektibarekin ikusi behar da hori. XIX.

Konpromisoa

“Militante naiz, neure erara. Berez ez zait hitz hori askorik gustatzen: militante latinezko *milit*-etik dator, soldadua. Kezkatuta nago, herriaren parte naiz. Euskal Herriko hiritar bat naizela esango nuke, hiritar, errepublikaren adieran, eta suediar, holandar edo ez dakit nongo bat bezalakoa izan nahi duena: hiritarra. Euskal Herria beste herriak bezain homologatua egon ledin nahiko nuke, geure estatua izan, geure erakundeak, geure defentsa... Besteak bezala izateko! Izan ere, hamaika zaletasun ditut bestela ere, badut zereginik asko! Baina Euskal Herria dagoen moduan, hemen nabil, laguntzen...”.

mendean bi gerra handi izan genituen. Hildakoa, tona bat. Lehengo mendean, Espainiako gerra zibila, baina gurean ere eragin handia izan zuena. ETA sortu zen, komando bat harrapatu, lagun bat hil, bestea preso hartu... Kontuak atera eta milaka pertsona dira konpromiso militantea hartu dutenak. Horrek ere zer edo zer esan nahi du, kontuan hartu beharrekoa da. Gure kontrakoek ez gaituzte samur hartu. Desgaste handia dago. ETArek historia, joan deneko berrogei urteak, horixe izan da, bata preso, bestea hildakoa... Euskal Herrian ez da izango, era batera edo bestera, errepresioa jasan ez duen familiarik. Oso gogorra da hori. Hainbeste urtean horrela jardun eta desgastea dator. Neke handia dagoela uste dut. Indarrak zein diren ikusi behar da. Gurean afizionatuak gara: egurra eman, egurra jaso... Baina pertsona bakanak gara. Aldiz, aurrean estatua daukagu: bata nekatzen dela, bestea erretzen, eta beste batzuk datoz haien ordez, soldada ederrarekin, gure kontra. Kanabera bat hartu eta blindatu baten kontra oldartzea bezala da hori.

Ikusiak ikusi eta zer diozu gaur egungo egoeraren gainean?

Ez dut irati eta telebista askorik entzuten. Solasaldien kontu horrek aspertu egiten nau, nekatu. Jibaroen sistema iruditzen zait, burua txikitze zera hori. Euskal Herriko politikari buruz dudak sentipena zera da, laburreko *driblinga* egiten dela, inuzentekeria asko, boterearen hizkuntza da nagusi. Garai batean bazen diskoetxe bat edo, “La voz de su amo” izeneko (Nagusiaren ahotsa). Bada, gaur egun, Espainiako Gobernuak ematen ditu kontsignak. Hark eman, eta hedabideek lau haizetara zabaltu. Gerra totala da. Jendeak hedabideetan entzuten duena errepikatzen du, burujatea erabatekoa da. Gobernuak estrategia errepresiboa markatzen du, hedabideek hura zabaltu, eta jendeak hari jarraitu! Makila batean, eta azenarioa bestean. Horixe da estrategia, aspaldi asmatu zen. Horretan ez dago aldaketarik. ■

Hamaika braderia

HAMAIIKA AGUSAGAILU

Hamaika
expantukeria

HAMAIIKA
HARRIKALDI

Gozatu euskararekin!

LIBURU BAKOITZA

7€

ESKAERAK: denda@argia.com • www.argia.com • ☎ 943 37 15 45

Atque ero gaude

Nire latina, Itxaro, ez da aski, eskatzen didazunez, ezker abertzalearen predikuak ulertzeko. Sortzaileen anti-podetan mintzo dira politikariak, zer esanik ez militarrek. Esaldi eginak. Malgutasun batere gabekoak. Alor, jorratzearen jorratzeaz, agorrak. *Erretrorika*. Eta harrizko herri honetan ohitu gara denok horrela mintzatzerako, baita, gure zoritxarrerako, idazleok ere. Aztertu gabe dago euskaldunok zer maiztasunarekin erabiltzen dugun, esaterako, *inposatu* aditza. Dena zaigu inposatzen. Eta egia daiteke, baina ez dago beste hitzik? Hitz eskasiak analisi pobrea, fosildua, marrazki bizidunetakoia ekartzen du. Audenek esana da poetak hizkuntza garbitu behar duela, eguneroko jardunak inposaturiko herdoilaz askatu, burujabetu. Idazle handiek behar dute egin. Eta ez nire euskara, ez nire latina ere, esan dudanez, ez dira deus argitzera iristen, baina, agian, hain eskergarria izan ohi den distantziari esker, xede honetan laguntzen ahal liguke Katuloren euskarak.

Orain urtebete, Katulo itzultzeko temak hartua nengoelarik, poeta latindarrak berak euskaraz idatzitako perpaus bat aurkitu nuen. Aurkikuntza ez nuen haizatu, hain gaude akiturik euskararen historia goiti-beheiti iraul dezaketan aurkikuntza filologiko ikusgarriez. Gainera, hor, liburuetan, egon da mendeetan haren poesiara hurbildu nahi izan duenari abegikor.

Atque ero gaude (Katulo, XXXI, 12).

Latinez beste zerbait esan nahi badu, hori ez zaigu orain axola gure egoera ditxosozkoa hobekien islatzen duen esaldia izan bailiteke. Galia zisalpinoan sorturiko erromatar batek, Kaio Valerio Katulok, azkenean aitortuko luke erromatar izan nahi ez zuten galierrek hainbestetan aurpegiratutakoa: *ils sont fous, ces romains!* Zuk, Itxaro, giltza eman didazu honen guztiaren arazoa linguistikoa dela aipatuta-

Angel Errro

Mujika

Borda

koan eta nire ustezko latin menperatzeak —edo, *rectius*, nire ustezko latin inposaketak, bide-nabar esateko, nahikoa baduena inposturatik— zerbaiten argigarri gerta zitekeela esandakoan.

Ez litzaiguke gaizki helduko lelo hau geure buruari maizago aitortuko bagenio eta gure gaixotasun honetaz gehiago hitz egiteko prest bageunde, sendatzearen lehen urratsa baita, errua hurkoaren gainean jaurti gabe. Gurean, Itxaro Bordak dioen legez, errua etsaiak baitu beti. Erromatarrek burutik daude, esaten dute gure Asteriek. “Erakunde baten indarra neurtzeko aski dugu zenbat hobentasun sortzeko gauza den jakitea”, irakurri genion *Atea bere erroetan bezala* Eduardo Gil Berari.

Eta gu gara ero gaudenak, edo eri, euskara zaharrean akaso ber gauza esan nahi baitzuten eri-k eta ero-k, latinezko *insanusek* bezala. Gure *insanitas* aitortu nahi gabeko honetaz irakurri dudana analisi zentzudunena Jokin Muñozek idatzi du. Google-en bilatzeko aholkatzen dizuet. *Ohe aspia* du izenburutzat. Euskal arazoa, dio, hain da amorfoa, hain da omnipresentea, eta ez bakarrik han barna tiroka dabilzan burugabe batzuen kontua, ezen gizarte osoa hartzen baitu goitik behera. Gizarte hau, eta euskararen mundua bereziki, gaixo dago, biolentziarena gure kode existentzial bihurtzeraino, gure jarreretan orotan txertatua, iritzi guztiak baldintzatzen duena, narkotizatzen gaituena.

Ulertzekoa da Aingeru Epaltzak Nafarroako *Diario de Noticias*en esana, hau ez dela gure auzia, lau eroren eta estatuaren arteko fardela dela. Nik askotan berdin pentsatu dut nire periferia erosotik, baina nire izenean egiten dutenez eta nire hizkuntzan, ni ere sartu naute beraien eskizofrenian, kutsatu naute, eta ezin naiz Antipodetara joan. Koarente-nagatik. Nahi bai. ■

Erretrorika. Eta harrizko herri honetan ohitu gara denok horrela mintzatzerako, baita, gure zoritxarrerako, idazleok ere. Aztertu gabe dago euskaldunok zer maiztasunarekin erabiltzen dugun, esaterako, *inposatu* aditza. Dena zaigu inposatzen. Eta egia daiteke, baina ez dago beste hitzik? Hitz eskasiak analisi pobrea, fosildua, marrazki bizidunetakoia ekartzen du

Kulturartekotasunaz berba bi

Honezkero inor ez da gogoratzen Gabonekin; arrazoi politikoak alde batera utzita, jakina. Hala ere, gero eta polemikoagoak dira gure artean sasoi horretako ospakizunak. Ekologistak eta erosleak, kristauak eta agnostikoak... denak ageri dira kexu. Eta, azkenaldian, beste bat erantsi zaie, zeren eta Gabonak, Mendebaldeko kultura-tradizioan kokatzen diren neurrian, horrenbeste nabarmentzeak kulturen arteko elkarbizitza kaltetzen duelako iritzia zabaltzen hasi baita. Londresen, jakin dudanez, aparteko apaintzeari uko egin diote aurten “kulturartekotasunaren izenean” omen. Erabaki horren nondik norakoak zehatz-mehatz ezagutu beharko lirakeke iritzi sustaturik eman ahal izateko, baina, horrelakorik ezean, nik neuk aitortu behar dut harrigarria iruditu zaidala. Gizarte berean bizi diren kulturen arteko harremanak nolakoak izan behar diren ebaztea gai sakon eta konplexua da, inondik inora. Ados. Baina ez deritzot onargarri, kulturartekotasunari men eginez, bertako kulturari lehentasunik eman ezin izateari.

Ez dago kulturaz homogeneo den herrialderik. Ez orain, ez eta iraganean ere. Onar dezagun, beraz, lehenik eta behin, gure artera jende “desberdina” etortzea ez dela tragedia bat. Hala ere, ezberdintasun kulturalaren onarpenaz hantzenka entzuten denak zer pentsatua eragiten du.

Gaur egun, adibidez, ohi-koa da aniztasuna, “berez”, aberasgarria dela baieztatzea, eta nik neuk ez dut ulertzen zergatik. Horrek esan gura du zenbat eta homogeneoagoa izan herrialde bat, moral-ki, edo estetikoki, edo ez dakit zein mailan, are “txarragoa” izango dela? Ez diot zentzu handirik aurkitzen aniztasun kulturalaren ikuspegi idiliko horri. Are gehiago, ezkerreko moldeko jendearengandik etorri ohi dela

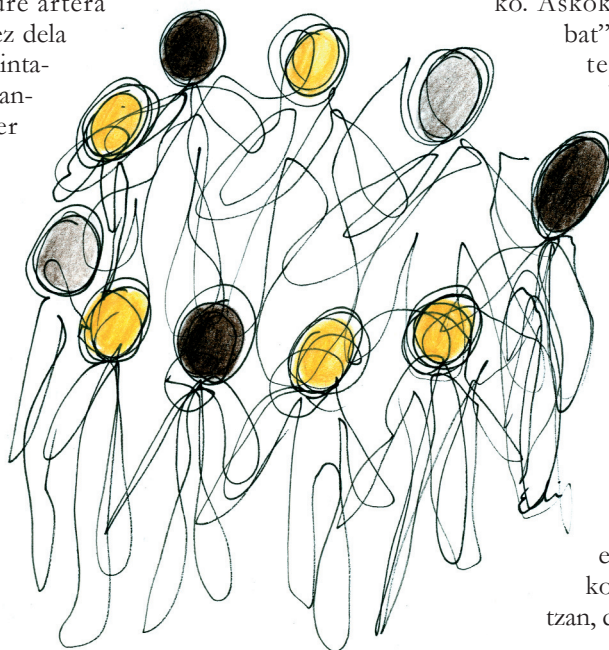
INIGO AZKONA

kontuan hartuta, apur bat zinikoa ere iruditzen zait, gure gizarteak aspalditik duen aniztasun argi bat erlijiozko sinesmenei dagokiena izanik, zalantzarria delako ezker agnostikoak fede kristauarengana erakusten duen tolerantzia.

Ezberdintasun kulturalak egotea ez da tragedia bat, ez, baina arazo handia izan daiteke, dudarik ez dago. Alde askotatik begiratuta, kontua ez baita diferentziaren onarpen teorikoa, kulturen arteko elkarbizitza arautzea baino. Hortxe dago gakoa. Eta arauketa horretan, nahia nahiez, bertako kulturak nagusitasuna izango du besteen ondoan. Eta saihestezina ez ezik, onargarria ere iruditzen zait. Horrek ez du, inola ere, beste gogoeta garrantzitsurik eragotzi behar; adibidez, nolako lekua eman behar diegun kanpotik etorritako kultura-adierazpenei; edota zein den biderik onena gure gizartearen tolerantzia eta abegikortasuna lantzeko “desberdina” denarengana.

Kulturartekotasunari buruzko polemika hori izugarri zailtzen da Euskal Herrira ekarrita, euskaraz, batetik, eta frantsesez eta gaztelaniaz, bestetik, garatutako kulturen arteko harremanak etengabeko eztabaidan daudelako. Askok “bertokoak diren kulturetako bat” menpeko kultura gisa antzematzen dute. Hortaz, inmigrazio berriak eragindako kultura-arazoei beste bat gehitu behar zaie. Horrexegatik, Euskararen Kontseiluak, adibidez, kezka azaldu du haur etorkinei eskolatzeko orduan esleitzen zaizkien hizkuntza-ereduak direla eta.

Gizarte-eztabaida sakon batetik etorri beharko da irtenbidea. Hala ere, kulturartekotasunari zor zaion begiruna ezer kaltetu gabe, uste dut eskubide osoz defendatu lezakeela batek euskal kulturari lehentasun osoa eman beharko litzaiokeela gainerako kulturen gainean, dela hizkuntzan, dela ospakizun edo erritualetan. ■

Koldo Aldalur

KAZETARIA

Jo sakea!

E

goera politikoak *puntuak, barruzka, barrene, txokotan* edo *kaleazka* aritzen gineneko egoera dakarkit gogora. Badakizue, tantoa galtzen duena, kalera, eta irabazlea, biko.

Ariketa demokratikoena izan daiteke, baldintzak egoki jarritz gero. Herritar denek dute parte hartzeko eskubidea: emakumeak eta gizonezkoak, gazteak eta helduak, abilak eta baldarrak, txanboiak, herrenak, lepameheak, belarrizabalak, adituak eta hasiberriak. Denak. Gainera, jokoak berak bihurtzen ditu bertako berez beste nonbaiten jaioak, kanpotarrak.

Joko arauak jartzerakoan hasi ohi dira arazoak. Batzuek ez dute nahi pilotaleku osoan jokatu. Txokoa bale, baina norbaitek atzeko koadroetan pilota jartzen badu, “buelta” esaten dute. Zaba-lean ere kontuz. Euria sartu da, itxuraz itoginen baten erruz, eta kontrakantxa labain omen dago.

Pilota aukeratzeko ere bada eztabaidarik. Gogorregia ekarri dute batzuek, takorik ez dutenak kolpearen zartada senti dezaten. Trapuzkoa plazaratu nahi dute besteek, frontisaren aurka jotakoan pilotaleku ondoan bizi direnak esna ez daitezten. Bote erdikoek ez omen dute balio, gutxi ibiltzen direlako eta, ondorioz, tantoa gehiegi luzatzen omen delako. Behetik ibiltzen denak, berriz, abantaila handiegia ematen omen dio sakea duenari. Pilota-hautatzailea behar, beraz. Baina honetan ere adostasunik ez. Beste partida batzuetan ibilitakoak erreta omen daude. Eliz atarian edo zimitorioan sotana eta guzti pilotan ohitutakoek beti gora begiratu behar izaten omen dute pilotak botea kanpoan egin duen edo ez deliberatzeko; eta horrek, jakina, gehiegi astiroz

DANI BLANCO

du joko. Urrutiko adituek ez dute gure hizkuntza ulertzen itxuraz, eta joko arauak bere kasa ezarri nahi dituzten epaileak ere badira. Umetan bezala, “Ea txikitos, kalera!” gustura oihukatuko lukeenik ere bada agian, baina ez aipatuta hobe. Artekariak ez dezala aposturik egin.

Harmailetan kolore guztietako ikusleak. Batzuk, etxeak jokoan dituztelako, urduri, tanto bakoitzari arreta guztia jarrita. Bestetzuk, ikuskizuna dohainik delako, eta herrialde honetan beti euria ari delako, hantxe, begira, babesean, parte hartzeko inongo asmorik gabe. Harantzago, dena beltz ikusten dutenak, jokorik nahi ez dutenak, sake denak falta ikusten dituztenak, argirik ez dagoela diotenak, pilotalekua zezenplaza bihurtu nahi dutenak. Ajatutako banderak aidean dituztela, pertsonaia ilunak. Belarria beti prest dutenak tertuliano sasiliro-orojakileei eskaintzeko.

Ezker hormak pilotalekuaren pisuari eusten badio, izango da jokorik. Epailerik ez balego lez, atxikia egiten duenak bere burua kontrakantxara zuzenduko du. Bigarren botean jotzea ere falta. Garailearentzat miresmena, baina joko honetan beti gertatu ohi denez, galtzailerik ez.

Baldintza bakarra da nahitaezkoa: pilotaleku egokia behar dugu. Egoki-egokia ez bada ere, pilotalekua behar dugu. Plaza libre, trinketea, ezker pareta, frontoi luzea... Berdin da. Pilotari sena berezkoa duenak zerbait asmatuko du.

Beraz, hartu erratza, eta ilundu baino lehen, denon artean, hautsak, keak, eta ezkutuko interesei lokaztutako kantxa garbi dezagun. Erabat ilundu baino lehen. ■

TXANDAN

Amatiño

Eta orain zer? Galde-tzen du orok. Baina, erantzuteko, aurrenik

jakin behar da non gauden. Nekez asmatuko dugu aurrerantzean zer egin ez badakigu orain non gauden edota “noiz” ote gauden. Batasunak hitz egiten du abenduaren 29an balego bezala, 30ean ezer gertatu izan ez bailitzan. Barajasko “istripua” ahaztu, ez ikusi egin, eta jarrai dezagun aurrera, bake-prozesuak eta konponbideak merezi dutelakoan. PPK uste du, ordea, abenduaren 30eko erasoak arrazoia eman diola eta, funtsean, ezer ez dela zazpi urteotan aldatu, Itun Antiterrorista eta Alderdien

“Noiz” ote gauden...

Legea indarrean jarri zirenetik alegia. Gainerako alderdi guztiak, berriz, Anoetako agirira itzuli

dira, 2004ko azarora arte. Bakegintza eta normalizazio politikoa bai, baina, Kongresuaren ebazpenaren ildotik, gatazka kaleetatik atera, indarkeriarik ez eta eztabaida politikoa alderdien eskuetan baino ez bada uzten.

Nork ote arrazoia? Batasunak izan dezake, ETak behingoz armak utzi eta burujabetza politikoa ematen badio. PPK, berriz, ETak 2000.ko sarraskiari ekiten badio. Eta gainerako alderdiek, ondoko sei-zazpi hilabeteetan Barajasen zapuztutako aukerari berriro heltzen baldin bazaio. ■

Edorta Arana

EHUKO IRAKASLEA

Prentsa-arrosaren ajeak

Telebista kanaletan horrenbeste ugaritu diren txutxu-mutxuei, “famatuen” gora-beherei, “bihotzeko” kontuei eta kalenturrei edota espektakuloei buruzko programak oso interesgarriak suertatzen dira gure artean hedabideen eta boterearen arteko harremanak nolakoak diren erakusteko.

Bi horiek, boterea, letra larriz, eta botere mediatikoa gauza bera direla uste dutenak ere ez dira gutxi.

Bakarra ala bata bestearen adar bat izanik, prentsa-arrosa generoko programek boterea eta gizabanakoaren arteko erlazioak nolakoak “behar duen izan” markatzen dute, argiro. Esaterako, eta beste askoren artean, intimitatea eta norberaren irudiaren eskubidea nola jorratzen diren oso gai mamitsuak iruditzen zaizkit.

Botere politikoak mugatua du gizabanakoen “etxe barruko” eremuan sartzea, esparru hori arautzeko tradizioa dago eta, orokorrean, jendeak ez du eragin nahi zaion kontrol mota hori erraz onartu gura izaten. Beraz, zuzenean egin ezin dena, zeharka egiteari ekin beharko. Helburu horrekin, medioek famatuak —aldeztatik aurretik hedabideetan agertzeko adinako ospea eskuratua zutenak ala aldizkari eta pantailetan ikusi ditugulako ezagunak zaizkigunak— erabiltzen dituzte kontrol sozial hori legitimatzeko. Intimitatearen kolonizazio lanean, prentsa-arrosa programe-

ALBERTO ELSOEGI

tan agertzen diren famatu horiek zikiratu egiten dituzte. Lehenengo, haiei egindakoak, telebista-audientzia ikaragarriena lekukotza eta onarpenarekin, gainontzekoei aplikatzeko bidea erraztu egiten da. Emaizak dagoeneko guztiongan ikus daitezke: norberaren irudiari legez gorde behar zaion errespetua erabat bortxatua dago, eremu pribatua inbaditua izan da —irudiak eta elkarrizketak grabatuz—, frogarik gabeko salaketak irratit-telebistaz aireratuak izaten dira eta “alarma soziala” etiketapean edozein motatako errepresioa zabaldu egin da.

Zenbat kontu-korrante, mediku-txosten edota idatzi pribatu ikusi ditugu horretarako baimenik ez duten telebista kanaletan eta argitalpenetan? Eta, esan bezala, “famatuek” diren horien eskubideak urratzen diren neurri berean, gureak pikutara doaz, poliki-poliki.

Hedabideek, eta bereziki telebistek, “onargarria” denaren eta ez denaren arteko aldea zein den esaten laguntzen dute. Eta, honez gero, mila aldiz ikusi ditugunean “famatu nazkante” modura sailkatzen ditugun horien inguruan egiten diren epaiketa mediatikoak, nola bada saiatu zuri ala niri buruzko aipametan polizien eta jujeen informazio itoginei, frogarik gabeko salaketei eta irainei eta makro-talde mediatikoen jazarpenei mugak jartzen. ■

« Emaizak dagoeneko

guztiongan ikus daitezke:

norberaren irudiari

legez gorde behar zaion

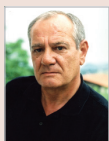
errespetua erabat bortxatua

dago, eremu pribatua

inbaditua izan da »

HIRUKO TXIKIAN

Joxemari Ostolaza

Ari du. Soro berdeak zuri eta errepideak labain ezarri ditu. Normal. Berriz ere, kamioiak trabeska geldirik eta merkantziak geldi. Bezeroak zain. Eta elurra estalpe,

elurteak agerian utzi du Espainiako Estatuko merkantzi garraiotan dagoen aspaldiko arazoa. Trenaren porrota hain zuzen, garraiatzen denaren %3a soilik baita daukan merkaturia. Eta otsailaren lehenetik berrehun eta hirurogeita zortzi tren kendu behar dituzte trenbideetatik. Iaz baino %34 baino gutxiago. RENFEko buruek zerbitzu horien galera ekonomikoak argudiatu dituzte, bere eskasean joandako hogeita hamar urteetan indarrean izan

Elurra

duten estrategiari bukaera emateko. Hala, koak publizitaterik gabeko erabakiak izaten dira, errepideak kamioiez hustu beharra delarik argitaratzen diren asmoak, gizarteak ontzat emanen dituelakoan. Esana eta izana bi. Eta errealtatea ezkutatzear gain, AHTaren beharra indartzeko bapo dator. Etengabeko kamioigintza haztearen estrategiari, alderantzizko propaganda dagokio, errepideak egiteari lehentasuna ematen dioten bitartean. Eta adar jotze honen gorena AHTri merkantziak garraiatzeko ardura ematea dute. Jarrai eraikitzen, bazterrak suntsitzen, egiten denak berez ematen baitigu bizia, ea egun batean futbol derbietara joateko oren erdi bat aski dugun. ■

Itsu-itsuan jarriak

I

Zorionaren altzoan lotan
ume ttikia bezala
sentitu gabe beste inoren
enbor bereko ezpala.
Ni naiz filmeko protagonista
ni aktore printzipala,
ni naiz, ni, nire pentagramako
zazpi notadun eskala.
Errango nuke itxaropena
atzetik dabilkidala.

DANI BLANCO

III

Eta beldurra? Zer da beldurra?
Noiz azaltzen da? Zergatik?
Badakidala uste dut edo
uste dudala badakit?
Unibertsoa osatzen duten
milioika atomo zatik
ttikia zena ttikiagoa
egin nahi dute oraindik.
Nik ez dut euren mobila baina
sugetxo batek esan dit.

II

Sarri lurpera eraman nauten
ametsetan bahitua
egin dut hegan, egun bat egon
ondoren deprimetua
kontutan hartu gabe hegoek
daramaten arriskua.
Hamaika aldiz zin egindako
azken doministikua...
Egurra sobran badago, beti
dago nork sua piztua.

IV

Martxoko lehen hildetaren
argitasunen arrago,
lau hosto zena, hurbildu eta
hamalau eta gehiago!
Eguzki eta euriz hazi da
geroz eta handiago.
Bere altzoan idatzi ditut
bost hamarreko arraro.
Abisatzea ahaztu zait lehen:
belarra lehorra dago.

P.D.

Bost zirelakoan lau...
Bat gora... bat behera...
Baten diferentzia
gaur egun ia, zer da?
Despisteen laguntzaz
maiz jo dut aurrera
ta gaur ere iritsi
naiz konturatzera:
lehorra dagola ta
goxoa gainera.

Denboraren makina
Manhattan 100
euroan saldu zuten

❑ *Ezpalak*
❑ *Argitalpenak*

❑ *Denbora-pasak*
❑ *Makina bat kontu*

Ihesi
Erriberriko
merindadea

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Begi-ninien plazererako

Hurrei zuzendutako antzezlanak sortzen dituzten konpainiak gero eta ugariagoak dira gurean. Badi-rudi arlo artistiko honen egoera, antzerkiaren egoera larria ahaztu gabe, gero eta hobea dela. Urteetako eskarmentua duten konpainiek kalitate handiko lanak sortzen dituzte. Bada ordea zer hobetu, antzoki asko hutsik baitaude oraindik ere.

AINARA GURRUTXAGA

Argazkiak: Dani Blanco / Markeliñe

Umeak, antzerki ikusle perfektuak

EGUNKARIETAKO AGENDA sailean begiratzea besterik ez dago haurrei zuzendutako antzezlanak gero eta ugariagoak direla ikusteko. Gorabehera handiak izaten dira –gabonetan ia besterik ez dago eta uda aldean gutxitu egiten da eskaintza– baina oro har, hazkunde bidean dagoen arlo artistikoa dela esan daiteke, duela hogeita urte ia ezer ez zela programatzen kontutuan izanda. Konpainiek azken urteetan urrats garrantzitsuak eman dituzte hain berezia den antzerki arlo honetan, kalitate handiko lanak sortzeraino. Ez da bide erraza izan ordea, sektorea profesionalizatzen joateak egoera oso larrian jarri baititu konpainia asko. Merkatuak atzaparrak luzatu ditu arlo honetan ere.

Gurean badira denbora luzez haurrentzat soilik lanean aritu diren konpainiak –Teatro Paraiso, Txotxongilo, Kukubiltxo, Panta Rhei, Gorakada, Pirritx eta Porrotx eta Azika, batzuk aipatzearen–, eta badira usuenik helduentzat zuzendutako lanak egin arren, euren erreperatorioan haurrentzako lanak ere badituztenak: Markeliñe, Tentazioa, Taun Taun, Txalo, Oihulari Klown,

Glu-Glu, Hika, Kanpingags, Agerre edo Ados kasu.

Azken aldian, konpainien ugalketa hori medio, konpetentzia askoz handiagoa dela dio Markeliñe taldeko Jon Kepa Zumaldek: “Konpetentzia horrek eragin ezberdinak izan ditu: espezializazio handiagoa ekarri du batetik eta hala, badira txotxongiloen mundua hautatu dutenak edo haurrentzako lanak soilik egiten dituztenak. Baina bestetik, denetik egitea erabaki dugun beste asko gaude. Enpresa handituz joan da eta arlo gehiagotara iritsi nahi izan dugu”. Iruñeko Atiko konpainiako zuzendari Angel Sagüesek –Lehenago TEN-Pinpilinpaua beteranoan urte luzez aritutakoa–, ere nabaritu du aldaketa: “Hazkunde honek merkatu eta eskari kontuekin du lotura. Antzerkia eta hezkuntza oso loturik egon dira beti eta badirudi hezkuntza aldetik asko ari direla haurrentzako antzerkia bultzatzen”.

Hezkuntza arlotik bultzada izatea hazkuntzearen arrazoietakoa bat izan daiteke, nahiz eta beste arrazoi batzuk ere ezkutatzen diren atzetik: “Haur ikuskizunetan bete egiten dira

Yolanda Arrieta, idazlea

“Magia konektatzean datza, ez maitagarri edo gномоetan”

Idatzi dituen antzezlanen artean dira *Badago ala ez dago?* (1995) *Noiz baina!* (1995), *Lekurik bai?* (1996) eta *Groau!* (2000), Hika konpainiak oholtzara eramandako lana. Euskal autore onenaren saria ere jaso zuen Max sarietan testu hari esker. Antzerti eskolan ikasitakoa, betidanik izan du harremana antzerkiarekin. Azken urteetan haur eta gazteentzako poesia eta ipuingintzan gehiago murgildu bada ere, betidanik kilikatu izan dute letren eta mugimenduen arteko joskerak.

finean ezaguna bukatu eta ezezaguna datorrela da. Hori edozeinek sentitzen du. Magia konektatzean datza, magia ez da maitagarri bat edo gномо bat.

Gurean ez dugu haurrentzat antzerkia idazten duen jende askorik...

Euskal Herrian denetarik egiten dugun idazle mordo bat gaude. Oraindik ez da halako espezializaziorik iritsi. Hasteko, antzerkia bera ere

ikusi behar da zein egoeratan dagoen! Kaka nahaste bat eginda. Lehen behintzat eskola bat bazegoen eta orain hori ere ez. Hainbat talde desagertzen ari dira ez dutelako hortik bizitzeko modurik. Oso desegituratuta dago guztia. Zerbait egiten bada, kointzidentziei esker egiten da. Lehen behintzat talde amateurak baziren, baina orain hori ere ez. Denek profesionalizatzeko pausua eman zuten, enpresa bilakatu eta konpetitibo izatea erabakita. Baina nola? Zure bezeroa nor den edo ba al dagoen ere ez dakizunean?

Zure burua antzerkia idazten ikusten duzu etorkizunean?

Ni kointzidentzia guztietara irekita nago, adi-adi. Batzutan proiektu narratiboagoak irtengo dira, baina zerbait polita egiteko aukera irtengo balitz, primeran. Antzertin ikasi nuenetik egin ditudan lan guztiak jende multzo baten goxotasunean egin ditut. Antzerkia gauza kolektiboa da, praktikoa oso. 1993an *Bihozkadak* egin genuen, poesia eta mugimendua uztartuz. *Islak* ere sortu genuen musika klasikoa, testua eta mugimendua erabiliaz. Diziiplina ezberdinak elkar harremanetan jartzea asko gustatzen zait, baina horretarako azpiegiturarik ez dago. Lirikarako garai zailak dira.

Haurrentzako antzerkiak zein ezaugarri behar ditu?

Erritmo azkarra, musika edo kantuak izatea. Horrez gain oso plastikoa izatea, ez soilik eszenografia baizik eta egiten den hori oso bisuala izatea. Hizkuntza aldetik ere, *Groau!* idaztean, hitz jokoak sartzen saiatu nintzen eta ahozko ipuinek ematen duten errepikapenez baliatzen. Ipuin herrikoietako heroiaren bidaia ere oso baliagarria iruditzen zait. Heroi batek zerbait nahi du, eta bidean oztopoei aurre egin behar die. Bidaia amaitzean, beste pertsona bat da, bilakaera bat dago. Horrek funtzionatzen du.

Arlo honetan serio lan egin nahi izanez gero maitagarri, gномо eta halako pertsonaia arruntei herio eman behar zaiela adierazi zuen Alfonso Sastrek *El teatro y los niños* saiakeran.

Azken finean oinarritzko emozioetara jo behar da, horrela heltzen baitzara pertsonetara. Bi urtekoa pertsona da eta baita 90 urtekoa ere. Kontua da nola iritsi bakoitzarengana. Eta oinarritzko emozioak ez pentsa hainbeste direnik: beldurra, maitasuna izatearen beharra, inbidia, maitasuna... Horietako asko daude amaierarekin edo heriotzarekin lotuta. Gauzak bukatu egiten dira eta heriotza azken

antzokiak, helduen antzerkian ez bezala. Programatzaileentzat errentagarriagoa da”, gaineratu du Zumaldek. Emanaldiaren kontratazio-katxea, haurrei eskainia izateagatik, ia erdira jaisten da kasu gehienetan.

Bestearen anaia txikia

Arlo honi helduentzako antzerkiaren anaia txikia balitz bezala begiratzen zaio oraindik ere.

Hala aitortzen du Atikoko zuzendariak: “Nahiz eta antzezlanen sortzeari denbora eta seriotasun bera eskaintzen diogun, ez da berdin baloratzen. Nazkatuta nago emanaldietan gurasoek haurrak haurtzaindegi batean bezala uzten dituztela ikusteaz, beraiek atzean hitz eta pitz diharduten bitartean. Zoritzarrez batzutan espedienteak betetzeko besterik ez dira programatzen haurrentzako antzezlanak”.

Horixe saihestu nahian ekin zioten Gasteizko Teatro Paraisoko kideek duela 13 urte Euskal Herriko bi antzoki programatzeari: Gasteizko Beñat Etxepare eta Bilboko Bilborock antzokiak, hain juxtu. Berriki Espainiako *Asociación española de teatro para la infancia y la juventud* (Espainiako Haur eta Gazteentzako Antzerki Elkarte) elkarteko zuzendari izendatu duten Paraisoko kide Pilar Lopezek antzoki finkoen beharra azpimarratu du: “Europar oso ohikoa da: konpainia batek antzoki bat du bizileku nagusia eta bertan erakusten ditu bere lanak, baita beste konpainiak gonbidatu ere. Programatzen ditugun bi antzoki horiei esker, ikusleen formazioa trinkotu dezakegu, programazio plural eta kalitatezkoa eskainiz”.

Programatzaileen lana, dena den, ez da bate-erreza. Izan ere, nahiz eta gero eta konpainia gehiago egon, ikusle kopuruarekin alderatuz, ez

Umeentzako antzerkia

erdiko kaiera

dira nahikoak: “Zailtasunak izaten ditugu konpainiak topatzeko orduan. Programatzen den ia guztia euskaraz egiten da, eta ez pentsa hainbeste aukera dagoenik! Batzuetan kanpoko taldeak ere gonbidatzen ditugu eta, emandia hitz gutxikoa bada, euskaraz egitera animatu”, dio Pilar Lopezek.

Begi-nini zorrotzak

Antzokia ohikoa ez den energiaz beteta dago ikuskizuna baino hamar minutu lehenago. Bosgarren ilarako amak, semeari berokia kentzeko hamaika komeria, alaba txikiagoari bokadiloa janarazten dion bitartean. Aita bat lagun koadrilako seme-alaba guztiekin iritsi da, arnasestuka begiekin leku bila: “Jon, hor ez, etorri hona, kontuz eskailerekin eta utzi gozokiak gerorako!”. Noski gozokiak lurrera erori dira eta aretoan dezibelioak goraka doaz bat-batean. Kaos ederra. Hika antzerki taldearen *Groan!* ikuskizunera etorri dira denak. Antzokietan oso ohikoa ez den ikusmina dago eserlekuetan. Argiak itzaltzean ordea, isiltasun magikoa, begi-nini guztiak irudimenerako atek zabalik.

“Haurrak ikusle perfektuak dira”, dio Sagüesek, “Oso adeitsuak dira, guztiz entregatzen dira ikusten ari direna gustuko badute. Oso ikusle inteligentek dira, antena guztiak erne-erne dituztenak”. Zumalde ere ados dago: “Bereziak dira, batez ere ez direlako tontoak. Ezin dituzu engainatu. Helduek ikusitakoa gustatu ez arren, disimulatu egingo dute, baina haurrari hori ezin zaio eskatu”.

Markeliñeko kideak haurrentzako antzerkiak eskaintzen dituen aukerak azpimarratu ditu: “Egin daiteke antzerki sakona, hunkigarria, eta zergatik ez, egungo hizkuntza krudela erabiliz. Haurrak ez dira guk uste dugun bezain sinpleak. Pertzepzioa oso agerian dute, oso erraz harrapatzen dituzte bai ironia bai bigarren zentzuak eta metaforak ere”.

Topalekurik apenas

Urte hauetan guztietan egindako aurkikuntzen emaitza dira taula gainean goza ditzakegun antzezlan horiek. Zein istorio dira egokienak haurrentzat? Nola kontatu istorio horiek? Zein antzerki lengoaia erabili? Galdera horien erantzunak konpainia bakoitzak bere kabuz bilatu ditu, nahiko modu isolatuan. Izan ere, nahiz eta gehienek antzeko ibilbidea egin behar izan duten, euskal konpainien arteko harremana hutsaren hurrena da gaur egun: “Konpainien artean ez dago harremanik”, dio Atikoko zuzendariak: “Bakoitzak bere bidea jarraitzen du eta ez dago inongo eztabaida gunerik. Gizar-

Hortzmuga
Teatroaren Zirko
Iluna antzezlaneko
une bat

tearen isla da pittin bat, bakoitza bere habian ezkutatuta bizi da”. Antzerkiaren egoerak badu zerikusirik honetan bere ustez: “Antzerkiarekin bizirautea oraindik ere oso zaila da, eta horrek elkar ezagutzea zailtzen du”.

Urtero Xixonen (Asturias) antolatzen duten FETEN haurrentzako antzerki azoka garrantzitsua –aurten otsailaren 25etik martxoaren 2ra bitartean egingo da– izaten da maiz euskal taldeen topaleku. Maiatzean Zamoran (Espainia) egiten den TE-VEO elkartearen topalekuetan ere zenbait euskal konpainiak parte hartzen dute. Euskal Herrian halakorik ez izateak elkarlana ia ezinezkoa egiten du gaur egun: “Denok batera egotea garrantzitsua da, dauden hutsuneak ikusi eta konpontzeko”, gaineratu du Zumaldek.

Eta bada zer hobetu. Jon Kepa Zumalderen aburuz “lehen antzezteko lekurik ere ez gurelako kexatzen ginen eta orain ia herri bakoitzak antzokia baduenean, hutsik daude asko eta asko”. Horixe da antzerkilariek oro har duten kezketako bat. Herrietako antzoki askoren gestioa hobetu beharraz mintzo dira konpainietako kideak, administrazioei horretan duten ardura exijitzearekin batera. Pilar Lopezek iritziz etorkizunean konpainia eta antzokien arteko harremanak sortzea ezinbestekoa da. Nafarroako Atiko konpainiakoek beste zailtasun batzuk ere aipatzen dituzte: “Nafarroako taldeentzat EAEra sartzea oraindik ere ez da batere erraza. Urte asko daramagu euskaraz lanean baina hala ere, oso zaila da. Badirudi zirkuituak oso lotuta daudela, konpainia edo banatzaile gutxiren eskuetan”.

Zailtasunak zailtasun, etorkizunarekin baikor ageri dira konpainietako kideak: “Sinetsi nahi dut ikastetxeetatik haurrak antzerkira joan daitezen bultzatzen bada, etorkizunean ikusle heldu gehiago izango dela”. Angel Sagües ere baikorra da: “Etorkizuna ondo ikusten dut, ikusleak ez direlako faltako, baina ez dezagun ahaztu antzerkia ez dela soilik komertzio gai. Gizartearen heldutasunerako beharrezkoa den elementua da eta horrela zaindu behar dugu etorkizunean”. ■

Antzezlan motak

Egungo tauletan
eduki eta teknika
anitzeko
antzezlanak
eskaintzen dira.
Ipuin klasikoetan
oinarritutako
antzezlanak ugariak
dira, eta baita
animaliak
protagonista
dituzten fabulak ere.
Musikak ere funtzio
berezia
betetzen du usuenik
halako lanetan.
Azken batean
edozein gai landu
daiteke haurrei
begira.

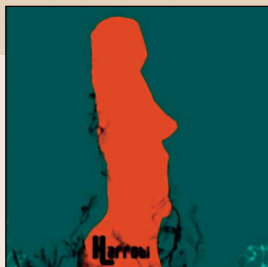
Argitalpenak

Diskoteka

IKER BARANDIARAN

Funky, jazz eta folkez jantzitako pop-rock irekia

Arratiako proiektu honen arima Impresantables taldean aritutako Dabid Ibarra da. Aspaldian Iñaki Akesolorekin Bizkaiko tabernetan kontzertu akustikoak ematen aritu da eta ondoren Bihotz Gorospe kantagintzaren gazte promesa batu zaie. Popa eta rocka egiten dute, askotan iraganera begiratzen duena eta eragin desberdinei irekia dagoena. Luxuzko musikarien laguntzarekin, kantuak jazz, funky eta herrikoiagoak diren ziprztinekin busti dituzte, eta ahots leunak erabilia emaitza asko gozotu dute. Bada baita blues izpiritu, heavy arrasto eta folk ukiturik ere. Hitzetan Euskal Herriari, norberaren askatasunari, historia nahita nahasten dutenei eta desagertzeko zorian dauden herriei abesten diete. Horrez gain, Akelarre taldeko Juanma Labandibarrek oparitutako bi kantu ere grabatu dituzte, orain arte argitaratu gabeak.

Moai
Harrobi

BABELMUSIK

Iraupena: 42'56"
13,46 euro

DABID IBARRA - HARROBI

«Diskoa abesti multzoka grabatu genuen diskoetxerik ez genuelako»

Promozio orriak dio Ingalaterrako popa egiten duzuela. Nik ez nuke horretara mugatuko...

Zaila da etiketak jartzea. Ingalaterrako pop-rocka eta rock klasikoa gustuko ditut, eta handik hartzen ditut ahotsen melodiak. Popa eta rocka lantzen ditugu zentzu zabalean. Adibidez, hitzek ukitu gerreroagoa dute, ez ditut pop kantu melosoak atsegin.

Ukitu jazzeroak, gitarra funkyak... antzeman daitezke.

Horretan zeresana dute diskoak grabatzen lagun izan ditugun musikariek. Adibidez, Carlos Velasco Iñaki taldekidearen gitarra maisua da, eta jazz, funkya...denei jotzen du. Askatasun osoa eman diogu.

Talde berez hiru lagunek osatzen duzue?

Bai, kantu ia guztiak Iñakik eta biok idazten ditugu. Urteak eman ditugu tabernetan akustikoak egiten. Instrumentu gehiago sartzea bururatu eta Bihotz batu zitzaigun ahotsean.

Eta diskoa zatika grabatu zenuten?

Bai. Musikariak lortu eta bi kantu grabatu genituen. Handik denbora batera beste lau; eta azkenik, diskoetxeak interesatu zirenenan, beste sei.

Eta zuzenean musikari gehiago dituzue alhoan?

Bai, iaz Iñigo Telletxea, Iban Zugarramurdi eta Ruben Caballero aritu ziren, sekulako musikariak. Baina aurten aldatu ditugu, konpromiso asko dituztelako.

Talde finkoa osatu nahi al duzue?

Bai, kide finkoak lortu eta taldean gehiago sartzea da asmoa. Baina Iñakik eta biok konposatzen jarraituko dugu. Intimitatean Iñakik gitarra jo ahala nik melodiak ateratzen ditut. Oso eragin desberdinak ditugu. Nik klasikoak maite ditut (Doors, Animals...); eta berak talde berriagoak.

BabelMusik diskoetxea Gazteok promotoratik jaio da.

Bai. Bitxia da promotorak diskoetxe bihurtzea, baina azalpena du. Diskoetxeak kolokan dauden arren, taldeak zuzenerako deitzen dituzte, baina taldeak aurkezpenez txartela den disko behar dute. Hortaz, promotora batzuek hutsune hori betetzen dute.

Liburutegia

PILAR IPARRAGIRRE

Euskal mitologia. Izena duen guztia omen da

[Batzuen artean](#)

KUTXA FUNDAZIOA

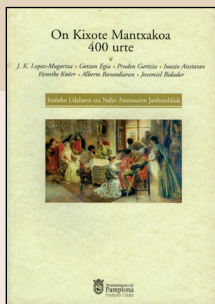
332 orrialde

35 euro

Euskal Herriari dagozkion mitoak

Deustuko unibertsitatean lan egiten duen Andrés Ortiz-Osés doktorea eta Luis Garagalza Euskal Herriko Unibertsitateko doktorea ditugu Kutxa Fundazioak plazaratutako *Euskal mitologia. Izena duen guztia omen da* lanaren egileak. Ez dira, hala ere, Elena Odriozolaren marrazkiekin eta hainbat argazki gogoangarriekin edertutako liburu honetan parte hartu duten bakarrak: Horiez gain, Felix Gerenabarrena doktoregaiaren eta Josetxo Beriain, Jose Guimón eta Joseba Zulaika doktoreen ekarpenak ere irakurgai izango baititu *Euskal mitologia*-ren irakurleak. Mamiari

dagokionez berriz, euskal sinesmenak, elezaharrak, sinboloak eta motiboak zeintzuk izan diren jakin ahal izango du, gaztelaniaz eta euskaraz. ■

On Kixote Mantxakoa. 400 urte

[Batzuen artean](#)

IRUÑEKO UDALA

256 orrialde

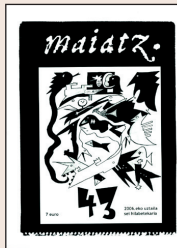
10 euro

Cervantesen idazlan ospetsuaren urteurrenean bildutakoak

Miguel de Cervantes Saavedraren *On Kixote* aurreneko aldiz argitaratu zutenetik 400 urte beteak direla eta, Nafarroako Ateneokoak eta Iruñeko Udalak jardunaldi batzuk egin zituzten. Jardunaldi horietara aurkeztutako emaitza interesgarrienak biltzen ditu *On Kixote Mantxakoa. 400 urte* izenburuko liburuak. Parte hartu duten egileen artean Juan Karlos Lopez-Mugartza, Ignacio Pérez Cabañas, Emilio Echavarren Urtasun, Roldán Jimeno Aranguren, Iñaki Azkona Huércanos, Gotzon Egia, Pruden Gartzia, Inazio Aiestaran, Henrike Knörr, Alberto Barandiaran eta Joxemiel Bidador daude. Eranskinetan Bitoriano Gandiaga, Nikolas Ormaetxea *Orix*e eta Santos Ortega Friasen ekarpenak agertzen dira. ■

Bizitzako poz eta ilunak *Maiatz*-en

Sei hilabetekaria da *Maiatz*, eta jakina, ez dugu hainbestetan bere berri izateko aukerarik. Eta hara nondik, beren azken zenbakia prestatzen ari zirela, heriotzak bere minak utzi zizkien. Izan ere, beren lankide eta lagun izandako Dominika Leon joan zitzaizen betiko. Gainera, Lourdes Iriondo eta Juan Mari Lekuona ere isildu zitzaizkien. Baina bizitzak hori du, etengabe aurrera doala, eta hor agertu zitzaizkien idazle berriak ere: Iraultza Parterrieu kanboarra, Luixa Gilzu saratarra (Lapurdi) edo Arrozeko (Nafarroa Beherea) Asier Larretxea, esate baterako. Eta hor zituzten beste lagun askoren kolaborazioak. Itxaro Bordaren *Seinaleak GR10 Gedicht*, Lucien Etxezaharretaren *Papogorria*, Eñaut Etxamendiren *Martxoko loreak*, Serge Peyren *Agur Artzamedia jaunari* edo Auxtin Zamoraren *Poesia erresistentzia sartzen delarik*, kasu. ■

Maiatz

[Batzuen artean](#)

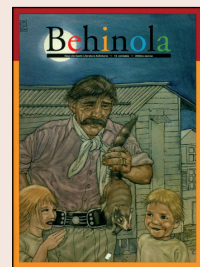
MAIATZ

96 orrialde

7 euro

Eskola liburutegien egoera

Galtzagorri Elkarteak kaleratu ohi duen haur eta gazte literatura-buruzko aldizkariaren azken alean, eskola liburutegien gaur egungo egoera izan dute hizpide. Eta ez hori bakarrik, gaztetxoei begira eraikitako liburutegien gaineko marrazkiak ere agertzen dituzte, Jokin Mitxelena, Elena Odriozola, Mikel Valverde eta Belen Lucas marrazkilarien hainbat lan erakutsiz. Aldizkarian aztertzen dituzten gaien artean honako hauek daude: gaurko haur liburutegiak eta gizarteko gazteen artean eragin dezakeen irakurketa; mota honetako liburutegien funtzionamendua eta antolakuntza; eta haur eta gazteen artean irakurketa sustatzeko egin ohi diren kanpainen benetako eraginik ba ote duten. Bestalde, Gonzalo Mourek Sahara aldera ilibus bat bidaltzeko bizi behar izan dituzten esperientzia pizgarri eta konprometitu berri ematen du. ■

Behinola

[Batzuen artean](#)GALTZAGORRI
ELKARTEA

64 orrialde

8 euro

Otto. Ilaunezko hartz baten autobiografia
Tomi Ungerer

IKAS

32 orrialde / 5 euro

Mutiko judu baten jostailu kuttunak esanak

Ikas, euskal pedagogia zerbitzuak (www.ikas.org) plazaratzeko Itxaro Bordak euskaratu duen Tomi Ungereren istorio honek ilaunezko hartz bat du kontalari. Sortu zuten unetik hasten du bere kontakizuna. Mutiko judu baten gurasoek nola erosi zuten, haur horrekin eta lagun zuen mutilarekin jolasten zeinen ondo ibili zen, harik eta bere jabea eta haren gurasoak larruzko mantu beltzez eta uniformeaz jantzitako gizon batzuk inork ez zekien leku batera eraman zituzten arte. Handik gutxira lehertu zen gerra eta hartzak Amerikako Estatu Batuetara joateko arrazoiak izan zituen. Bere jabearen eskuetara itzuli arte han bizi izan zituenak ere kontatzen ditu liburuak. ■

Irudimen asko duen neskaren onurak eta buruhaustek

Karlos Santistebanek sortu eta Iraia Okinak marraztutako kontakizun honen protagonista Izaro dugu, irudimen izugarria duen neskatoa. Batzuetan, primeran pasatzen du esna dagoela izaten dituen amets moduko horiekin. Baina gogoak duen ahalmena edozein lekutan erabili ohi duenez —etxean bezala ikastolan edo bizi den lekuko plazan— arazotxoak ere izan ohi ditu behin baino gehiagotan.

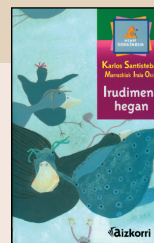
Eguzkia hartzen ari zen jendea erretzen ari zela koan blai uztea, adibidez. Baina egoera horrek onura asko ere ekartzen dizkio. ■

Irudimena hegan

Karlos Santisteban

AIZKORRI

70 orrialde / 6,50 euro

PELLO ZABALA

«Saiatu naiz euskal kultura hedatu eta kultibatuaren alorrean»

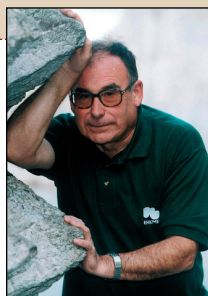
Zertan ahalegindu zara zure lan honetan?

Saiatu naiz, saiatu naizenez, azken bi hamarkada eta erdi dirauen eguraldi eta aro estropada honen berri ematen. Historia apur bat eginez abiatu eta, aroarekiko entsegu eta entrenamendu, galernak ez gaitu harrapatu, bai, eta bizi dugun azken txanpa hau, Euskalmet eta beste ahaleginzaleok barne, uste dut pozik gozatzeko lainekoa dela. Euskaldunak badu afiziorik, eta badu zerbitzurik: irrati, telebista, egunkari eta blog. Batak eskatzen du bestea. Eta legezko, eskaleari ematea! Zure iritziz, zer eskaini diozu euskaldunari?

Saiatu naiz meteorologiaz jarduten, iragarpenak taxutzen, dakizkidanak erakusten eta zabaltzen. Ez dakit meteorologo deituko niokeen nire buruari. Ez baitut meteorologiarik ikasi. Ez dakit asmatu dudana. Saiatu, saiatu naiz. Baita euskal kultura bidean, kultura hedatu, jaso eta kultibatuaren alorrean lantzen. Gehiago inporta zait honetan asmatzea. Ez dakit asmatu dudana. Baina saiatu naiz asmatzen.

Asmatu ere asmatuko zenuen, Rikardo Arregi Kazetaritza Sariaren Ohorezko Aipamena iaz jasotzeko...

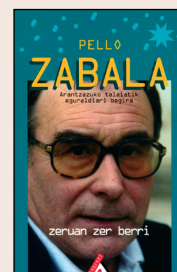
Andoaingo Udalak, bere seme kutun Rikardo Arregitarren omenetan ematen dituen sarien oroime nezko agiria jaso behar nuela jakitea albiste oso pozgarria izan zen niretzat. Hogeita hiru urte besterik izan ez banu, lotsaren lotsaz gordeko nuen. 63 ditudanean, bihoa gorantz intsentsu gozotan euskal kulturaren zeru goikora. Tira! Poz eta betekada asko jaso ditut nire bizitzan, eta, zalantza izpirik gabe, horretarako zituzten arrazoiak entzundako unea ez dut berehalakoan ahaztuko.

ELI GOROSTEGI

Pello Zabalak meteorologiaz eta bizitzaz aipatua

Pello Zabalak Alberdania argitaletxean plazaratu duen liburuaren titulu zehatza hau da: *Zeruan zer berri. Arantzazuko talaiaetik eguraldiari begira*. Eta bistan da, aita frantziskotar honek meteorologiaz duen eskarmentuaren berri ematen du lanak. Gutxi izango dira Euskal Herrian Pello Zabalak urteetan aurrera eraman duen eguraldia iragartzeko jarduna ezagutzen ez dutenak; behin edo behin irrati batean edo bestean, ETBn edo Egin egunkarian Arantzazutik hark emandako iragarpena entzun edo irakurri ez dutenak. *Zeruan zer berri* liburuan, Joxerra Garziak hitzaurrean adierazitakoa jarraituz gero, bada urte luze horietan barru-barrutik bizi izandako axola handiko kontuei dagokien kontakizunik. Samuel Morsek bere izena daraman alfabeto kodea asmatu zuenean abiatu eta gaur egun arte

Zeruan zer berri

Pello Zabala

ALBERDANIA

190 orrialde

13,50 euro

egileari galdezka

Meteorologiaren zientziak munduan zehar eta bereziki Euskal Herrian egin duen bilakaera azaltzen digu Pello Zabalak, horretan Arantzazuko komentuko fraideek izan duten ekarpenean sakonduz batik bat. Aurre rapen teknologikoak oso kontuan hartzen baditu ere, herri jakintzak edo hostoen ikarak irakatsi diotena azpimarratzen du gehien Pello Zabalak berean. ■

Ezpalak

JON TORNER

Juan Antonio Urbeltz^{ek}

Danzas morris, origen y metáforas liburua kaleratu du Pamielaren babesean. Europako dantza zeremonial asko gizakiak intsektuen aurka mantendu izan duen borrokaren metafora direla dio Urbeltzek lan berrian.

Saioa Olmo,

Borja Uriona, Tytty Thusberg eta Aitor Larrañaga *Peli* artisten obrak bildu ditu Andoaingo Bastero aretoak, *Label In & Out* izenburupean. Erakusketa modu batean ala bestean euskal herriarekin harremana duten instalazio, margolan, ilustrazio eta jantziek osatzen dute. Otsailaren 17a arte izango da ikusgai.

Monika Etxebarria^k

eta Fernando Reyk irabazi dute literaturako Nobel Sariak euskaratzeko XX. Jokin Zaitegi beka. 9.000 euroko beka jasoko dute 2006ko Nobel Saridun Orhan Pamuk turkiarraren *Kar* (Elurra) eleberria euskaratzeko. Itzulpena 2007ko Durangoko Azokarako prest izango da.

Borja Cobeaga

zuzendari donostiarren *Eramos pocos* film laburra Oscar sarietarako hautatu dute. Film laburren atalean lehiatuko diren gainerako lau lanak *Binta y la gran idea* (Javier Fesser), *Helmer & Son* (S. Pilmark / K. Magnusson), *The Saviour* (P. Templeman / S. Parkyn) eta *West Bank Story* (Ari Sandel) dira. Oscar sariak otsailaren 25ean banatuko dituzte.

Ainhua Arteta

soprano tolosarrak Valentziako Palau de la Musica auditoriumaren urrezko domina jasoko du martxoaren 3an, Valentziarekin duen harremana dela-eta. Egun horretan Charles Gounod, Claude Debussy, Enrique Granados eta beste hainbat musikagileren ariak interpretatuko ditu Artek Valentziako auditoriumean, Roger Vignoles pianistarekin batera.

Maule-Lextarrek paratutako maskaradak hamaika herri bisitatuko ditu

Maule-Lextarreko herritarrek aurreneko prestatu dute maskarada bat. Duela hiru urte *Antso Handia* pastoralara estreinatu zuten, eta bide horri jarraituz, otsailaren 3tik apirilaren 21era bitartean Zuberoako hamaika herritan erakutsiko dute 30 lagun

baino gehiagoren parte-hartzeaz atondutako ikuskizuna. Maskarada berezia da, hainbat berrikuntza dituelako. Lehenbizikoz, gizonezkoz eta emakumez osatutako maskarada batean, Xorrotzak (obraren zatien artean kantuz arituko diren lagunak) bi neska izango dira: Patricia Etxebarne eta Mailis Irigoien. Halaber, pertsonaien artean hartz-ume bat izango da. Hainbat maskaradetan hartzak protagonista izan dira, baina euren kumeak ez. Junes Bedaxagar gazteak beteko du hartz-umearen papera. Lehen emanaldia (otsailaren 3an) Lextarreko plazan eskainiko dute eta azkena (apirilaren 21ean) Mauleko pilotalekuan.

Ramon Zallok *Administrazioa*

euskaraz aldirikarian: «Kultur politika tradizionala horixe da leku guztietan: diru-laguntzak ematea, dela enpresa eta pertsonen —izan sortzaile edo bestelako—, eta inbertsioak egitea ondare eta azpiegiturretan (...)

Dena dela, bide hori iristen den lekuraino iristen da, ez urrunago, baina eutsi egin behar zaio. Ezin da diru-laguntzarik gabeko ikus-entzunezko irudikatu, zinemagintzarik ez besterik, eta ez dago ondarea babestuko duen mezenasik. Beraz, Herri Administrazioak egin behar du lan hori. Eta horrez gain, ahalegin handiagoak egin behar ditu. Bultzada eman behar dio kultur ekoizpenak egiteko gaitasunari, ekimen pribatuaren eskutik edo sortzaileen beraien aldetik».

Joan Mari Torrealdai^k *Noticias de*

Gipuzkoan: «Euskal literatura hobetu egin da (...) Akatsen bat aurkitzekotan, literatura funtzionalago bat ere beharko genuke-

la esango nuke nik, prestigio gehiago eta guzti (...) Gure herriko analfabetismo funtzionala ezagututa (hau da, euskaraz irakurtzen jakin bai baina praktikatzan ez duena) eleberri eta irakurgai irakurterraz gehixeago estimatuko nituzke».

Alfonso Sastrek *Berrian:*

«Oraingo antzerki egileek ez dute, lehengoek bezala, ildo jakin baten barruan idazten beren obra, zentzu jakin bati lotutako ildoan, norabide jakin batean. Francoren garaian, esaterako, taldeen helburua antzerkiak harago zihoan, Francoren aurkako eta askatasunaren aldeko borrokan txertatuta ikusten zuten beren lana taldeetako kide guztiek (...) Ez zen egokia antzerkiaren gehiegizko politizazioa ere, antzerkia politikaren morroi huts bihurtzea, baina ez dut uste oso aberatsa denik antzerkia inongo ildotan kokatu gabe eta obraz haragoko inolako xederik gabe egitea ere».

Idazle Eskolak *Idazleak irakurle* saileko mintegiak abiaraziko ditu

IDAZLE ESKOLAK otsailaren 3an jarriko du abian *Idazleak irakurle* saileko lehen mintegi sorta. Martxoaren 30era bitartean, hainbat euskal idazlek bi edo hiru saioko mintegiak eskainiko dituzte Bergaran, larunbatero, goizeko 11:00etatik 13:30era. Mariasun Landak *Haur eta gazte literatura; ispiluaren bi aldeetan* gaia jorratuko du, Harkaitz Canok *Bukaeren geometria*, Tere Irastortzak *Biblia aurreiritzi gabe irakurtzeko gida* eta Vicente Huicik *Grinatik gogoetara*, R. Barthesen *Le preparation du roman* saioa irakurtzen izenekoak. Gainera, Unai Elorriagak, Laura Mintegik eta Edorta Jimenezek hitzaldiak eskainiko dituzte otsailaren eta martxoan. Informazio gehiago: <http://ieskola.asmoz.org>.

Guggenheimen "gizartearekin" ospatuko du 10. urteurrena

BILBOKO GUGGENHEIM MUSEOAK hamar urte beteko ditu urriaren 19an. Ospakizunaren harira prestatutako egitarau oparoaren baitan, Museoarekin batera jaio eta hazitako haur eta gazteei zuzendutako *Guggenheim belaunaldia* ekimena prestatu du, euren esperientzien eta oroitzapenen trukaketa sustatzeko helburuarekin. Bestalde, museoaren 15.000 lagunek Maider Lopezen *performancean* parte hartzeko aukera izango dute; eta otsailaren 17an kultur esparru guztietara zabalduko den *Hirieszena* ekimena jarriko da abian. Otsailaren 17an Euskalduna Jauregian entzungai izango den *I Capuleti e I Montecchi* operaren zuzeneko proiektioarekin hasiko da *Hirieszena*. Urteurrenari buruz: www.gubillbao.com.

Kaixo.com-ek 10 urte. Aitor Lopez de Aberasturiren Kaixo.com web guneak hamar urte beteko ditu ekainaren 21ean. Urteurrena dela-eta Kaixo 2.0 web gunea jarriko du abian urtarrilaren 28an. Diseinu berria izango du eta erabiltzaileek euren blogak sortzeko sistema, edukien sindikazioa eta lagunak egiteko sistema eskainiko ditu. Bilaketa sistema ere aldatuko du.

Uhinak Irratia on-line.

Aiaraldeko Uhinak irrati librearekin estudio berriak estreinatu ditu eta, gainera, on-line entzuteko aukera dago, www.uhinak.net web gunetik. Aurrera begira, euskarazko programazioa indartzea eta herritarren parte-hartzea bultzatzea dira Uhinak irratiaren helburuak.

kulturagenda

Otsailaren 1etik 15era

Urdaneta kalea, 9 | 20006 donostia

Erakusketak

Dokumentuak

Etorkizuneko memoria

Urtarrilaren 25etik martxoaren 17ra
19.30etan

Bisitaldi gidatuak taldeentzat
Tfno: 667 346 025

The Atlas group/Walid Raad, Bleday Rosa, Luc Delahaye, Juan Manuel Echavarría, Jacques Fournel, Sebastián Friedman, Brian Mcke, Ann-Sofi Sidén, Alec Soth dokumentuak... zibilizazio baten hondarrak... kolektiboa eta partikularra... Geronen zatiak dira... artistek bildu eta eraikitzen duten memoria... etorkizuneko memoria.

Suite Erotique. J.A. Sistiaga

Urtarrilaren 31tik

Ganbarak

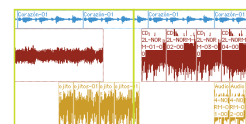

Kristobaldegi, 14 | 20014 Donostia | www.arteleku.net

soinumapa | www.soinumapa.net

Euskal Herriko Soinu Mapa

Audiolab Artelekuk
sortutako egitasmoa da,
Luz Maria Sanchez
eta Enrike Hurtadoren
laguntzarekin.

Denbora-pasak

ANA ZAMBRANO

Hitz gezidunak

* PERTSONAIA: SAGARDO DENBORALDIA IREKI DUEN PILOTARIA

EZJAKITE IZAERA, ESENTZIA	ATARTEAK, ATALASEAK URREAREN SINBOLOA	ARRAIOA!	KRISTAUEN LIBURUA BI	ZIGORTZEKO TRESNA EGOERA LATZ	EKARRI ADITZAREN ERROA HAURIZAINAK
* IZENA JADANIK	BIGARREN MUSIKA NOTA UDALERRI NAFARRA	HIPOKRITAK HITZALDI POLITIKO	JATEKO ONTZI ARANA HITZA- REN ERDIAN	TXANTXA PLATINOA	* BIGARREN ABIZENA
PORTU EZTABAIDA	*LEHEN ABIZENA HARILA	KANPO GURAK, DESIRAK	DAGO (ALDE- RANTZIZ) AITONA	DA, HAIEI GAUERO EGIN OHI DA	
TABAKOAREN ALKALOIDEA JUNTAGAI- LUA	ERREPIKAP- NA ADIERAZ- TEKO HITZA GEU	...IZAN, KEXATU LETRA ERRE- PIKATUTA	NONDA ATZIZKIA MUSU		
ANPEREA NEKAGARRI	GREZIAN, EMAKUMEEEN GELA INFUSIOA	PIKONDOA- REN FRUITU 51	TXO (ALDE- RANTZIZ) AREA	KONTSONAN TEA TONA	
AZKEN ETA 2. BOKALAK EGOKIAK	LARRUA (ALDERAN- TZIZ) KILOA	IKUSI (LABURDURA)	PLURALEAN, HAUR KARTA-JOKO		

Sudokua

9 arteko zenbakiak jarri 3x3ko lauki bakoitzean, koadro osoko lerroan errepikatu gabe.

6		7	1	9	5			
7					1	6		
8	4			5		2	9	
			3	4	9			
3	1	9		7	8	5		
		9	6	5				
3	9		5			6	4	
4	7					9		
		2	4	9	6		7	

GuruXegramak

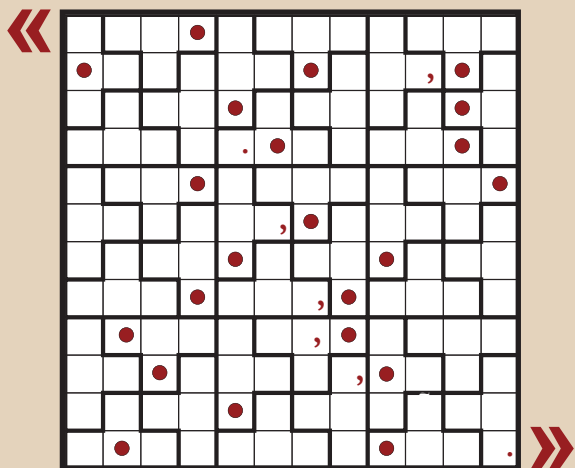
Adierazitako hitzak gurutzegramean kokatu.

EZKER-ESKUIN: 1. Basati. 5. Erljio katolikoan ospatzen den elizkizuna. 9. Dolu. 10. Ote-mota gogor. 11. Pixka, pitin bat. 12. Leku. 13. Abesti. 15. Metal astun. 16. Digestioaren organo. 19. Zeinek. 20. Zama-abere. 21. Piztu, irazeki. 23. Legenar. 26. Ugaztun mota. 30. Biloa. 31. ... egin, gelditu. 32. Lehen zatia egin. 33. Izan. 34. Arabako udalerria. 35. Trikitian, adore emateko esaten den hitza.

GOITIK BEHERA: 1. Burdinolak. 2. Aupa! 3. Hitzarmen, akordio. 4. Zerbait egitera iritsi. 5. Geldo, indarrik gabe. 6. Etorri aditzaren infinitiboa. 7. Zorro handi. 8. Azkar, korrika. 14. Hatsa. 15. Pare. 17. Hartzen den botika baten kantitate. 18. Ale landare. 21. Mesprezuzko hitz. 22. Hamabi hilabete. 23. Ehun mota. 24. Enara. 25. Argentinako moneta-unitate nagusia. 27. Ikusmenaren organo. 28. Norbait. 29. Larruazaleko gaixotasun.

1	2	3	4	5	6	7	8
9				10			
11				12			
13				14			
				15			
				16			
				17			
				18			
				19			
				20			
				21			
				22			
23	24	25		26		27	28
30				31			
32				33			
34				35			

Koka itzazu beheko piezak goiko puzzlean eta esaera zahar bat irakurri ahal izango duzu.

Kike Amonarizen umorea

Hizkuntza arrotzak

Moskun galduta dabilen paristarra, bertako bi udaltzainengana hurbildu da, Plaza Gorriara nola iritsi galdetzeko:

— Pardon, messieurs, je ne parle pas le russe. Parlez-vous français?

Udaltzainek, hontzak balira bezala begiratu diote. Paristarra, beste nolabait ahalegindu da:

— *Excuse me! Do you speak english?*

Udaltzainek, oraingoan, aurrean pinguino bat bailuten.

— *Pardone. Usted parla español?* —atzera paristarrak, dakien gaztelania kaxkarrean—.

Udaltzainek ezta hitzik ere.

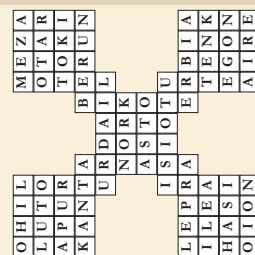
– *Scusi! Dov'è la Piazza Rossa?*

Kasurik ez diotela egiten ikusita, paristarrak etsi eta alde egin du. Orduan udaltzain batek besteari:

– Vladimir, ezin diagu horrela jarraitu. Hizkuntza arrotzen bat ikasi beharko diagu.

– Zertarako? Turista gizagaixo horrek lau zekizkian eta ez ziotek ezertarako balio izan.

Soluzioak

PUZZLE:

“Ene senharra ohian eri, uliak uztar
 emanik. Hura niri hiltzen bazait, ber-
 ruzetto bat izanen dat, musua gorri,
 jarraua legun, botilla mahañian daukan
 bat”.

(*Atsotizak*, Gotzon Garate).

Jesús Jara **Alfredo Mantovani**

EL ACTOR CREATIVO

LA ACTRIZ CREATIVA

manual para conseguirlo

Yorick Liburudendan edo www.libreriayorick.com eskura dezakezu

San Frantzisko, 15ren parean, 48003 - Bilbao

Tel: 944 795 287 / www.libreriayorick.com / info@libreriayorick.com

Jesús Jara | **Alfredo Mantovani**

EL ACTOR CREATIVO
LA ACTRIZ CREATIVA

manual para conseguirlo

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

ARGAZKIAK ETA TESTUA:
URKO APAOLAZA

Uxue, San Martin Unx eta Erriberri (Nafarroa)

Harrizko mahastien Nafarroan zehar

Nafarroako bihotzean, Ebroko atzamar luzeak eta Pirinioetako masailak elkartzen diren horretan, bada lurralde bat ardoz eta historiaz bustia. Han ibili ziren errege eta zaldunak, monjeak eta nekazariak; han sartu zituen nafar erreinuak bere zuztarrak sendo, eta jaso zituen harrizko artelan ikusgarriak. Jarri monumentu eder horiei begira eta entzun ezpaten soinu metalikoa, edo gregorianoaren melodia harmonikoa.

Nafarroari historia dario lau alde-
tatik. Bere zilbarrera bidaia bat egi-
tea denboran atzera bidaiatzea beza-
laxe da. Horixe gertatuko zaio
Erriberriko merindadera hurbiltzen
denari eta hori proposatuko diogu
irakurleari, murgil dadila Erdi Aroko
harri erromanikoetan barna, eta bide
batez, goza dezala bertako ardo ede-
rraz. Horretarako hiru leku bisitatu-
ko ditugu, Uxueko eliza gotortua,
San Martin Unx herri kaskoa eta
Erriberri, ardo nafarraren hiriburua.

Uxue: kristauen babesleku eta musulmanen jomuga

Tafalla edo *Altafaylla*-ko kanpando-
rreak silueta soil bihurtu dira San
Martin Unx eta Uxue aldera doan
errepidea hartu bezain pronto. Uxue
hogei bat kilometrora dago, muino
baten gainean; hara iristeko bihurgu-
nez jositako errepide estu batean
zehar egin behar da gorantz autoare-
kin –animoa duenak bizikletaz ere
egin dezake–. San Martin Unx pasa
eta Uxuea iritsi baino lehen gurutze
bat aurkitu dugu lepo batean, bisita-
ricei ongi etorria egiteko zutabe goti-
koa da. Atzean, Uxue herria (840 m)
ikusi daiteke mendian behera,
mahats sorta bat bailitzan; Santa
Maria elizaren irudia bikain ageri da
zeruaren erdian eta erromesaren
haragitan jarriko ginateke, alboko
altzairuzko garabia kentzerik bagenu.
Izan ere, eraikina obratan dago aspal-
di honetan, baina jadanik bukatzen
ari dira eraberritze lanak eta aurpegi
berriturik ikusi ahal izango du bisita-
riak hemendik gutxira.

Aspaldiko kondaira batek dio
artzain batek uso bat ikusi zuela
Uxueko muinoko kobazulo batetik
sartu irtenean. Egun batean, artzaina
kobazulora sartu zen eta Santa
Mariaren irudia aurkitu zuen
barruan. Antza, orduz geroztik sortu
zen Uxue izeneko herrixka. Aldiz,
historiak dio Uxue IX. mendean
sortu zela musulmanen erasoaldi
aurre egiteko. Hain zuzen, Santa
Maria elizak gotorleku izaera hori
gorde du gaur egun arte.

Uxueko elizaren parera iristeare-
kin batera bertako amona bat azaldu
zaigu, irribarrea ahoan, almendrak
edo oroigarriak nahi ote ditugun.
Sartu gara eliz ondoko etxean duen
denda txikira eta liburu mordoa ikusi

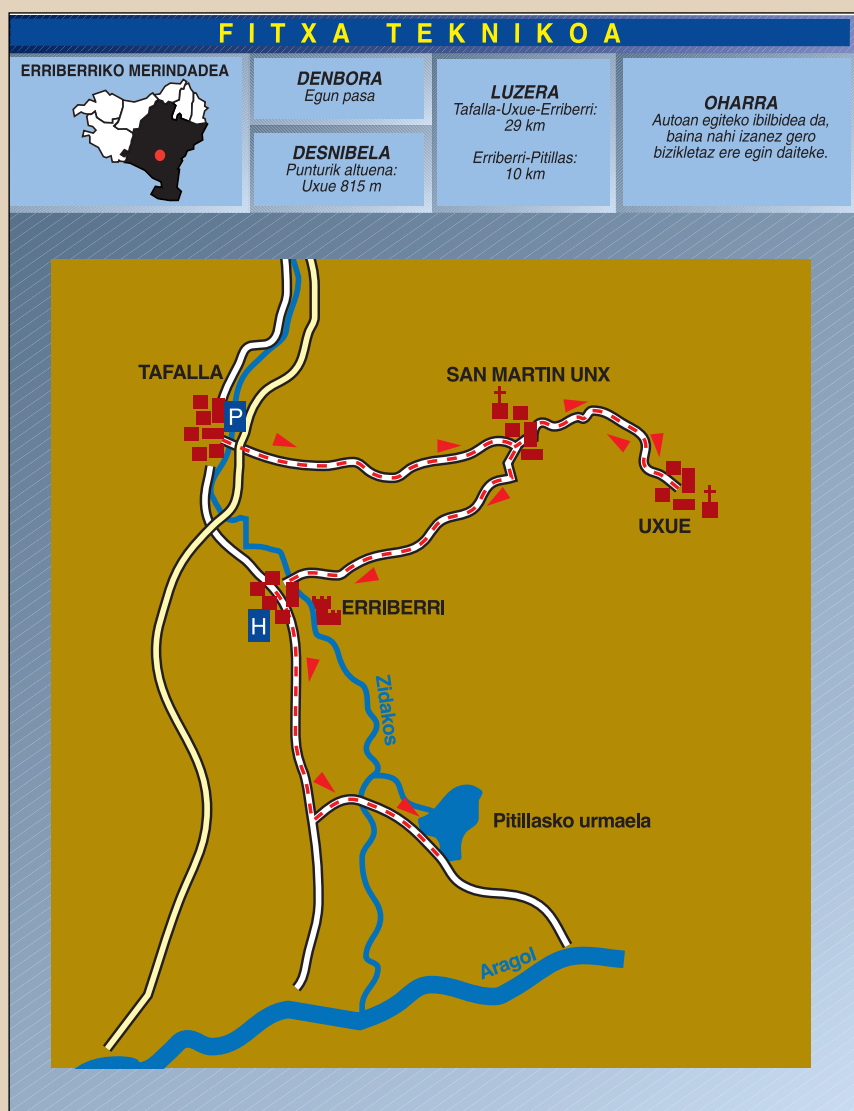
dugu bertan, txoko batean: “Elizako
artxiboko liburuak dira, obrak egin
bitartean hemen gorde dituzte...
XVI. mendekoak ere badaude!” azal-
du digu aho zabalik ikusi gaituenean.

Santa Maria santutegia, artea harrian egina

Almendra garrapiñatuek sona dute
inguru honetan eta haiek janaz hurbil-
du gara eliz atarira. Erdi Aroko artea-
ren edertasuna bere osotasunean ikusi
nahi duenak badu hemen aukera.
Arkibolta, kapitela eta tinpanoetan lan-
dutako irudi paregabeek hornitua
ageri da eliz ataria. Santa Maria santu-
tegia tenplu aurre-erromaniko baten
gainean eraiki zen XI. mendean eta
elizaz gain bi dorre eta erronda pasoa
ere baditu –gotorlekuaren harresietan
egoten zen zaindarien pasalekua–,
azkeneko hau alde batetik bestera
zeharkatu daiteke gainera. Karlos II.

Uxueko Santa Maria santuarioan erronda
paso eder batean zehar ibil gaitzek, Erdi
Aroko zaindarien gisan.

Ezkerrean, Erriberri inguruko panoramika. Erriberriko merindadean ekoizten da ardo nafar gehiena eta inguru guztiak mahastiz josita daude. Atzean, Olletako parke eolikoa. Eskuinean, Uxueko eliz-artxiboko liburuxkak; lekuz aldatu dituzte elizako obrak egin bitartean.

errege nafarrak agindu zuen eliza gotortzea eta barruko nabe gotiko handia bere aginduz egin zen baita ere. Gero, hil zenean, bere bihotza bertan hilobiratu zuten.

Santutegiaren beste aldean, begiratoki bat dago eta handik ikusi daitezke, eguraldi garbirik bada behintzat, Pirinioetako tontor ezagun ugari—Hiru Erregeen Mahaia, Añamendi, Bisaurin...—.

San Martin Unx, kriptak ezkutuaren bila

Uxue herri txikia da, polita oso, eta bertan badago bazkaltzeko aukerarik—neguan jatetxe batzuk itxita daude—. Guk ordea, pentsatutakoari jarraituz, San Martin Unx aldera jo dugu, bertako harribitxia ikusteko asmoz: San Martin Tours elizako kriptak.

Inguru guztian aztarna erromatarak aurkitu izan dira—inskripzioak dituzten zenbait hilarri, horien artean—. Baina San Martin Unxeko kaleetan zehar paseatzean, zaldun eta errege-erreginen garaiko istorioak etorriko zaizkigu burura batez ere. Erdi Aroko egitura eta izaera mantendu duten etxe ugari ikus daitezke

bertan. XVI-XVIII. mendeetako armarridun jauregiak ere apartekoak dira—Jaso, Leoz eta beste zenbait familia boteretsuk eginak—.

San Martin Tours-eko kriptako hormen hoztasuna, argi izpien zartadak... espiritualismoak inguratu gaitu

Hiribildu honek 1196an lortu zuen forua eta ondoren jaurerri izan zen, Beaumont edo Ezpeleta bezalako jauntxoaren esku. 1512an Fernando Katolikoak bertako defentsak eraitsi zituen, Nafarroa osoa konkistatzeari ekin zionean. Hain zuzen, Pololoko Santa Mariaren eliz atarian—herriaren behe aldean— antzinako harresia- ren zati bat ikus daiteke oraindik. “Parrokiarako igoera” izeneko harritzko kalean gora egin eta San Martin Tours eliza parez pare topatu dugu. Tenplua 1156 urtean bukatu zuten eta elizaren azpian ezkutatzen den kriptak garai hartakoa da. Kriptak eliza txiki baten antzekoa da, zutabe,

arku eta kapitel zakarrez egina. Bertara sartzean, aureola batek inguratu gaituela dirudi: zoruaren hoztasuna, hormen soiltasuna, argi izpien zartadak... Gerra, gaixotasun eta gose- teen erreinuan, erlijioa errege zela konturatu gara orduan. Espiritualismoaren gaintetik, kriptaren funtzioa praktikoagoa da ordea: eliza altuera berdinean mantentzea. Kanpora atera eta tenpluaren atzeko aldeari begiratzen badiogu, konturatuko gara abside izugarri altua duela, izan ere, absidearen azpialdean gordetzen da gure kriptak txikia eta horrek ematen dio altuera hori.

Erriberri, merindadeko hiriburua

Maldan gora eta beheara, tripa-zorriak baretzeko ordua iritsi zaigu eta Erriberri joatea erabaki dugu. San Martin Unx-etik abiatu eta bihurtune batzuen ondoren, zuzen-zuzen eraman gaitu bideak.

Erriberri edo Olite—Ologuit, euskara zaharrean— merindadeko hiriburua da eta 3.200 biztanle inguru ditu. Hasierako hiria erromatar asentamendu baten gainean egin zuten, “barruko zerkoa” deitzen dioten eremuan, gero, Erdi Aroan hiria hazi eta “kanpoko zerkoa” kale estuak eta jauregi dotoreak eraiki zituzten. Loraldia XIV. mendean izan zuen hiribildu honek, Nafarroako Gortea bertan ezarri zenean. *Rua* Nagusian, Juderian, Teobaldo plazan... horietan guztietan erriberriar nahiz kanpotarrak merkataritzan jarduten ziren, hiri guztia intentsu, espezie eta ardo usainetan mozkortuz.

Herriaren erdigunean, Karlos III.a enparantzaren alde batean dago-

Luxuzko jauregia Europako gorteen inbidia

Erriberri dagoen Nafarroako errege-erreginen jauregia Europako aberatsenetakoa izan zen. Karlos III.a “Noblea” eta haren emazte Leonor Trastámara bizi izan ziren bertan. Berunezko hodi sistema baten bidez ur-korrontea zuen jauregiak; zoologiko txiki bat ere bazuen (jirafak, lehoiak, hegazti exotikoak...). Erreginentzako lorategi esekia, txori kaiola erraldoia, azuleju eta kare finez dekoraturiko logelak, beirate polikromatuak... 500 urte omen dituen masustondo bat ere badago jauregiko patio batean. Fantasiatzko gaztelu bat, alegia.

Ezkerrean, San Martin Unxeko kalea, Erdi Aroko zapore osoz. Eskuinean, Nafarroako errege-erreginen jauregiko "Lau Haizeen" dorrea Erriberri. Bertatik jauregi ondoan ospatzen ziren jaialdiak ikusten zituzten erregeek.

en dorre ikaragarria ikusteko okertu dugu lepoa gorantz. *Chapitel* dorrea da, merkatal produktuak kontrolatzeko antzinako postua; eraikina, "erlojuaren dorrea" izenarekin ezagunagoa da ordea –XIV. mendeko kanpai erloju bat izan zuen, Europako aurrenetakoa—. Plazaren azpian Erdi Aroko hainbat galeria bisitatu daitezke, adituek ez dute zertarako egin ziren jakiterik izan, baina gaur

egun erakusketa areto gisa erabiltzeko moldatu dituzte.

Tragoska bat hartzeko ordua

Alde zaharreko edozein txokotan egin daiteke bazkari legea. Eta nola ez, ardo nafarrarekin eztarria bustitzerik ere bada. Nafarroa erdialde osoan ardo bikaina egiten da eta Erriberri tradizio handia du ardogintzak. Hain zuzen, bertan fundatu zen Euskal Herriko lehen bodega kooperatiba, 1911n.

Nafarroan ardoaren inguruan dauden erakunde gehienak herri honek biltzen dira: Nafarroako jatorri-deituraren kontseilu arautzailea, Ardoaren kofradia, Enologia ikerketa estazioa, Museoa... Azken hau propio eraberritutako XVII. mendeko jauregi bat da, bertan mahastien eta ardoaren historia ezagutu, ardogintzaren teknikak ikusi eta katak egiteko aukera dago.

Errege-erreginen jauregia

Bazkalostean nagiak kendu ditugu kafetxo batekin. Errege-erreginen jauregia ikusteko ordua iritsi da. Erriberriko monumenturik ezagune-

na da. Bi zatitan dago banatua: jauregi zaharrean paradore bat dago gaur egun eta antzinako eraikinaren harresiak eta dorreak soilik kontserbatzen ditu. Haren ondoan, jauregi berria ikus daiteke, apain eta dotore.

Eraikina XV. mendean jaso zuten Karlos III.a erregearen aginduz. Luxuzko jauregia izan zen, erregeen gutizi guztiak biltzeko neurrikoa. Dena den, hurrengo mendeetan jauregia erabiltzeari utzi zion Nafarroako Gorteak eta harripaketa ugari jasan zituen, hondamendi egoeran geratu zen arte. 1813an (Independentzia Gerraren amaieran) Espoz y Mina gerrillari nafarrak su eman zion eraikinari, Frantziako tropak bertan gotortu ez zitezen; sutearen ondorioz barruko dekorazio guztia erabat kiskali zen. Gaur egun ezagutzen dugun eraikina Yarnoz anaien obra da, Diputazioaren aginduz eraikia. Lanak 1937an hasi zituzten eta 30 urte behar izan zuten bukatzeko. Dena den, berreraikuntza ez zen aurreko egitura erabat errespetatuz egin: harbelezko teilatuak ez dira bereak eta dorre gehienak egitura ezberdina dute (Atalaiako dorreak izan ezik).

Jauregitik atera garenean, Santa Maria eliz atarian dagoen klaustroan eseri gara arnas pixka bat hartzeko. "Etxera itzultzeko ordua da" esan diogu gure buruari, eta zain geratu gara, agurtuko gaituen tronpeta soinua entzuteko asmoz. ■

Datu praktikoak

ERRIBERRIN bada turismo bulego bat. Merindadeari buruzko informazio gehiago nahi duenak hara joan besterik ez du (Tf: 948 741703 e-posta: oit.olite@navarra.es). Hona hemen inguruko zenbait toki ezagutzeko neguko ordutegiak:

- ✓ Santa Maria eliza (Uxue): Egunero irekita, 09:00-18:00.
- ✓ San Martin Tours kriptak: Egunero irekita, 11:00-12:30 / 15:30-17:00.
- ✓ Erregeen jauregia (Erriberri): Egunero irekita, 10:00-18:00.
- ✓ Santa Maria eliza (Erriberri): Meza baino ordu erdi lehenago irekitzen dute.
- ✓ Ardoaren museoa: Astelehenetik ostiralera, 10:00-17:00. Asteburuan, 10:00-14:00.

PITILLAS-ko aintzira bisitatzeko ere merezi du (Erriberritik 10km-ra, ikus mapa). Hezegune zoragarri horretan hainbat hegazti ikusteko aukera dago, horien artean, hegazti migratzaileak eta desagertzeko arriskuan dagoen txori zezena (*botaurus stellaris*).

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

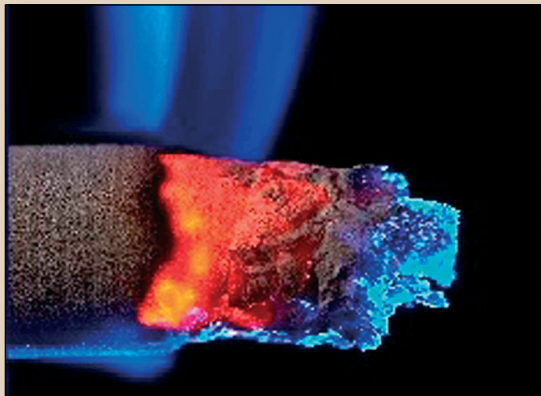
ZIENTZIA

Gero eta nikotina gehiago zigarroetan

OSASUN PUBLIKORAKO Harvard Eskolako (HSPH) ikerlari talde batek zigarroetan gero eta nikotina gehiago dagoela adierazi berri du. Gregory Connollyk zuzendutako ekipoak aztertu ditu zigarro ekoiztaileek Massachusetts-eko osasun publikorako sailari bidalitako datuak, eta azken zazpi urteotan nikotina kopurua %11 hazi dela azaldu dute.

Gainera igoera zigarro mota guztietan gertatu da, hau da, leunetan, oso leunetan, normaletan eta mentoldunetan.

Zigarroak adikzioa sortzeko diseinatuta daude ikerlariak diotenez eta hortaz, nikotina tabakoan era askotan nahasten da eta gehienetan ez uniformeki.

Zigarroetan %11 nikotina gehiago dago orain zazpi urte baino.

1998an AEBetako zigarro ekoizle handienek 46 estatu-rekin Master Settlement Agreement deitu hitzarmena sinatu zuten eta horren bidez, zigarro konpainiek publizitate eta marketing kanpainak dezente gutxitzearen truke, epaileek ezin izango zuten aurre-

rantzean isunik jarri.

Egia da publizitate kanpainak gutxiago direla orain, baina ikerlarien arabera, nikotina gehitzea eta hori ez iragartzea oso larria da ezkutuko adikzioa bultzatzen delako.

Ikusiko dugu zertan amaitzen den gai hau, amaitzen bada behintzat... ▮

Osasuna

JABIER AGIRRE

Zahartu bai baina gaixotu ez

ZAHARTZAROKO gaixotasunik arruntenak aldatu egiten dira, gizonetatik emakumeetara. Kasu bietan tumore txarrak dira gehien ikusten diren prozesuak, baina arnas aparatuko minbiziak dira usuenak gizonen artean, eta bularrekoak emakumeetan. Odoleko zirkulazioarekin lotutako gaixotasunak dira heriotza eta ospitaleratze arrazoi nagusietakoak 65 urtetik gorako pertsonetan.

74-75 urtetik aurrera, ordea, ez da hainbeste tumore txar izaten eta gertatzen direnean ere tumore horiek garapen oso motelekoak izaten dira. Adin-tarte horretan gaixotasun kardiobaskularrak bihurtzen dira heriotza edo gaixotasun arrazoi nagusiak. Horregatik, zirkulazio eskasa da gizona koentzat ospitalean ingesatzeko arrazoi garrantzitsua 65 urtetik aurrera. 80tik aurrera berriz, arnas arazoak. Diabetesa eta tiroideko edota giltzurruneko arazoak ere hartu behar dira kontuan adin horietan, guruin endokrinak zahartzearekin lotuak dauden heinean. Agian ez dira aurrekoak bezain nabarmenak ospitaleratzeari edo heriotza tasari begira, baina gaitz kronikoak diren aldetik etengabeko arreta eta osasun laguntza eskatzen dute.

Begi-bistakoa den bezala, gorputza hondatuz doa adinak aurrera egin ahala, baina bizimodu osasuntsuak eta eguneroko jarduerak osasun arazo ugari arintzea lortzen

dute. Horretarako komeni da adineko pertsonen aholku simple batzuk jarraitzea:

✓ Ariketa neurri egokia mantendu behar da: egunero ibiltzea, gimnasia arina edo bestelako ariketak, leunak noski, ezinbestekoak dira.

✓ Elikadura, bizitzaren edozein sasotik garrantzitsua baldin bada, are funtsezkoagoa da adineko pertsonentzat. Dieta egokiak osasun ona dakar.

✓ Kontrol medikoa ere beharrezkoa da. Kontuz automedikazioarekin.

✓ Arreta berezia eskaini behar zaie eroriko eta traumatismoari. 65 urtetik gorakoak % 34k, urtean gutxienez erorketa bat izaten du.

✓ Adimenez ere aktibo mantentzea ezinbestekoa da: irakurri, jendearekin hitz egin eta harremanetan jarri, telebista ikusi edo gurutzegramak egin. Horrek adimena bizkor eta bizi izaten lagunduko dizu.

GEOLOGIA

Izotz azpiko irudiak

AEBETAKO OHIO unibertsitateko ikerlariak GISMO izeneko radar berri bat erabiltzen ari dira Groenlandiako izotz azpiko lurak "ikusteko".

Orain arte lortutako irudien bidez, Groenlandiako topografia AEBetako iparraldekoaren edota Kanadakoaren antzekoa dela ikusi da, hau da, mendiak, bailarak, ibaiak eta lakuak daudela.

Orain arte irudiak lortzeko abioiak erabiltzen ziren eta doi-doi abioi azpiko lurren bi dimentsioko irudiak baino ezin izaten ziren lortu.

GISMO radarrarekin Groenlandiako hiru dimentsioko irudiak lortu dira.

GISMO erabili duten zientzialariek lehen hiru dimentsioko irudia lortu dute, kilometro eta erdiko zabalera eta bi kilometroko hondoa dituen eremu batean. GISMO abioi batean kokatzen da, baina horrekin batera elektronikoki mugitu daitezkeen antena multzo bat eta ordenadore ahaltsu bat ere badaude.

Ikerketa hau hasi baino ez da egin eta lortzen ari diren irudiak nola aztertu erabakitzen ari dira, irudiak interpretatu egin behar baitira, orain arte ez baita antzeko esperientziarik izan.

Ikerketa honen interesa handia da, aldaketa klimatikoa dela medio. Gainera, poloak azken 2,7 milioi urteetan izotzak estalita izan ditu eta uste denez, horren azpian bizitzeko era desberdinek eboluzio bide harrigarri bezain ezezagunak izan ditzakete. ■

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Bere beltzean ere lotsarik ez

ASIA mendebalde osoan gari eta garagar soroetan milaka urtetan iraka gisa pakerik ezagutu gabe ibilia. Mendi-soro zakar hotzetan "belar txarrak" alea poliki ematen

zuela jabetuta jaso, erein eta, gosea akuilu, urtea joan eta urtea etorri onenak apartatuz modako gari eta garagar horiek baino uzta hobe sortzeraino ondu zuten zikirioa (*Secale cereale*) Turkia mendebaldeko muturrean. Zikirioa edo añigua, añiaia, zekela, zekalea, zentzegaria, zikinoa, sekalea, untzegaria... Euskarara bezala zabaldu zen mundu guztira.

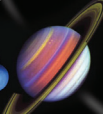
Gilletek *Nouvelle Flore Française* latinezko *Secale* sega hitzetik (zelten sega=igitai eta euskaldunonetik) datorrela zioela idatzi zuen Lakoizketak 1888an. Bere iritiz, ordea, sega+ale uztartzetik dator.

Alea poliki eta lasto ederra zikirioak. Bi eta zenbait toki jakinetan hiru metrokoa ere hazten da eta zapela guardasola zabalak, lahar-azalez lotutako otar eta saskiak, gezilarientzako jopuntu edo dianak, aulkien ipurdiak... egiten dira, gariarenaren aldean zimela eta lantzeko erraza baita. Zurezko, harrizko edo lurrezko teilekin batera teilatu onenak zikirio-lasto honekin egin dira. Gari-azaoak ere lasto honek lotu ditu eta uretan beratu eta jo ondoren edozertarako soka egoki askoak, etsezkiak, egin izan dira.

Alearekin, Ameriketako burbona eta whiskya, Herbeheretan ginebra eta Errusian ardoa egiten dira. Zikirioaren galbide nagusia, ordea, errotatik igarotzen da, eta omahaitik eta labetik barrena ogi-zarean amaitu. Lantzeko lur txarrenak zituzten baserrietan ohiko eta beheko bailaratako gari garestia eskasi garaietarako ogi. Otaza da zikirio-ogia, gerora erregiloidun edo zahidun ogiari ere horrela deitu izan zaio. Ogi beltza, zakarra baina bai osasuntsua! Zaindu nahi duenak jantzala otaza, Martin Ugaldek jaso zuen bezala "ogia-aren alboan, otasa beltz, bere beltzean ere lotsarik ez".

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Erremintak

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Denboraren makina

NAGORE IRAZUSTABARRENA

Manhattan merke saldu zuten

MANHATTAN, 1626KO MAIATZAK

24. Peter Minuit Ekialdeko Indietako Konpainia Holandarreko Ipar Amerikako koloniako zuzendariak historiako erosketarik onenetarikoa egin zuen: inguru horietako indiar tribu bati Hudson ibaiaren ahoko irla bat erosi zion eltze, amu eta arropa gutxi batzuen truke. Indiarrek, algonkin hizkuntzan *manhattan* esaten zioten irlari, hau da, “muinoen uhartea”. Mende batzuk geroago lur zati hura munduko ekonomia gune garrantzitsuen izango zen.

Minuit zuzendari izendatu baino bi urte lehenago, Ekialdeko Indietako Konpainia Holandarrak Nieuw Nederland kolonia sortu zuen Hudson bilararen amaieran. Holanda Berri hau badia handiaren ertzean ezarritako komunitate txikiak osatzen zuten. Baina berehala bertako indiar tribuen arteko gatazkak eztanda egin zuen hauek kolonoekin zuten larru salerosketaren inguruko gorabeherak zirela medio. Herrixka berrietako biztanleak babestu asmoz, Minuit zuzendariak Manhattan uhartea erosi zuen, irlaren hegoaldeko muturrean egurrezko gotorlekua eraiki eta kolonoak haren inguruan bildu zituen. Nieuw Amsterdam izena ipini zion hiribilduari.

Goian, Manhattan
Peter Minuitek erosi
eta urte gutxira.
Azpian, uhartea
duela urte batzuk.

1631n Konpainiak Holandara itzularazi zuen Minuit. Baina zuzendari ohia ez zen luzaroan lehorrean geratu eta abentura bila ibili zen geroago ere Mundu Berrian, besteak beste, suediarren aginduetara. Hurakan batek bere ontzia hondoratu zuenean hil zen, 1638an.

Minuit gabe ere, Amsterdam Berriak hazten jarraitu zuen. Dena den, 1664an Peter Stuyvesant hiriko gobernadore despotiko eta eztabaidatuak —egun tabako marka batek bere izena darama— uhartea britainiarren eskuetan utzi behar izan zuen. Bigarren Gerra Anglo-Holandarraren urteak ziren eta britainiarren itsas armada indartsua hiriko portura iritsi zenean holandarrek amore eman behar izan zuten. Britainiarrek berriro bataiatu zuten hiria; New York ipini zioten, erregearen anai Yorkeko dukearen

omenez (gerora James II.a izango zena).

Kondairak dio Manhattan 24 dolarrengatik erosi zutela, hots, indiarrek trukean jasotako gauzek horixe balio zutela. Baina anakronismo hutsa da hori —XIX. mendean Edward O’Callaghan historialariak egindako kalkuluetan oinarritua—, dolarra orduan ez baitzen existitzen. Egiaz, 60 florinen truke erosi zuten irla, hau da, gaur egungo 100 euroren truke, gutxi gorabehera. ■

ARRASTOAK

STONEHENGE gaixoak sendatzeko gunea zela dio azterketa berri batek.

Azken 100 urtetan hainbat interpretazio eman zaio Brontze Aroko megalito multzo ezagunari, baina gaixoak bertara jainkoen laguntzarekin euren osasuna hobetzera hurbiltzen zirela dio orain Timothy Darvill Bournemouth-eko Unibertsitateko Arkeologia Unitateko arduradunak.

Berriki argitaratutako liburuan (*Stonehenge: The biography of a landscape*, Tempus Publishing) megalitoak Preseli mendikateko harriz eginak direla dio Darvill. Preseli Gales mendebaldean dago

eta, beraz, harritarrek 250 kilometroko bidea egin zuten, beti ere Darvill hipotesiaren arabera. “Preselin iturri sakratu ugari dago eta horregatik harri hauek sendatzeko gaitasuna zutela uste zuten” dio arkeologo ingelesak. “Jakina da XVIII. mendea arte, jendea Stonehengerat etortzen zela harri zatiak moztera eta talisman moduan erabiltzen zituztela. Gainera, megalitoen inguruan ehorzketa ugari aurkitu da eta horietako batzuk arazo fisikoak zituzten pertsonei dagozkie”.

Marije Fullaondo

Getxo, 1964. Batasuneko mahai nazionalako kidea da, hezkuntza arloko arduraduna. Bere hitzetan, bake eta normalizazioaren prozesu politikoak euskal nazioaren aitortza, eta lurraldetasunaren nahiz subjektu politikoaren erabaki eskubidea errespetatzea ekarri behar du. Espresio hauek euskal herritarren gehiengoarenak direla esan digu, baina Batasuna espresio horiek alderdi politikoaren arteko negoziazio mahai batera eramateko lanean gogor ari dela adierazi ere.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Dani Blanco

«Prozesua integrala izan ezean, ez dago prozesu politikorik»

Barajasko atentatua, ETAren bederatzi hilabeteko su-etena eta prozesua bizi-rik zela gertatu zen. Zein izan zen zure lehen gogoeta?

Abuztuan prozesuak ez zuela aurrera egiten esan zuen Batasunak. ETAk su-etena eman zuenean eragile guztiek —PP izan ezik— prozesu politiko-ari ekiteko behar ziren gutxieneko baldintzak zeudela aitortu genuen. Abuztuan negoziazio politikoari ez zitzaioela ekin nahi ageri zen, eta halaber, ezker abertzalearen aurkako errepresioa handituz zihoala.

Atentatuak ezustean harrapatu zuen mundu guztia. Zu zeu?

Atentatuaren aurretiko inkestek ez zuten ezuste hori adierazten. Hala ere, ekintza horren indartsu baten ostean hamaika galdera egiten dizkiozu zure buruari, gertatutakoari buruzko sentimenduak eta ezustea nahastentzen dira, baina abuztuz gero egindako azterketa politikoa ere gogoan duzu. Horrek ez du esan nahi atentatua aurreikus zitekeenik, baina prozesua gauzatzeko aurrebaldintzak ez zirela betetzen ari kontziente nintzen.

Zein iritzi gorde duzu, atentatuaren ostean Ibarretxe lehendakariak deitutako manifestazioaz.

Manifestazioaren irudia lotsagarria izan zen. Ibarretxek EAEko hiritar guztiak deitu zituen “elkarriketa eta bakea” lelopean manifestatzera. Guk “hori gure leloa ere bada” esan genuen, manifestazioa prozesuaren parametroetan kokatzen baitzuen. Guk konponbidea emango bada elkarriketaren bidez emango dela diogu, bakea ere hortik etorriko dela, prozesua biolentziarik gabeko jokaleku

batean egin behar dela. Anoetako Proposamenaren puntuetako bat da.

Egun batzuk lehenago Batasunak su-etenari eustea eskatu zion ETari.

Eskaera hori Anoetako Proposamenarekiko koherentzia dago. Batasunak biolentziarik gabeko jokalekua behar dela dio, baina deia ez diogu soilik ETari egin, Estatuari eta gainerako eragileei ere egin diegu. Euskal Herriak behar duen prozesu politikoa emango bada inolako biolentziarik gabeko jokalekuan emango da.

ETak su-etena indarrean dela berretsi zuen ondoren. Arnaldo Otegi ezker abertzalearen sektore batzuek ez dutela su-etenaren kudeaketa ondo ulertzen esan zuen. Batasunaren jardueran jarrera berriak ikusi dituzte batzuek.

Ez dakit jarrera berririk dagoen. Gu urratsak ematen ari gara eta gehiago emateko prest gaude. Batasunaren jarreraren prozesua berrosatzeko borondate osoa dago, ez baitago beste alternatibarik gatazkari konponbide demokratikoa emateko. Prozesua berrosatzeko ezker abertzaleak hartu ohi dituen iniziatibak politikoak dira. Horiek bere kideen hausnarketa komunaren adierazle dira, ez pertsona bakar batenak, Otegiren hitzez ari naiz. Prozesuaren hobe beharrerako ematen ditugun urratsak dira.

Ibarretzek politikoak ez direla zirkunstantzien mailan izan adierazi zuen. Nola baloratzen duzu autokritika?

Ziur asko arrazoia dauka. Ez gara zirkunstantzien mailan izan, baina den-denok. Denok egiten ditugu akatsak, diferentzia batekin: batzuk asko jartzen ari gara mahai gainean, beste batzuk ezer gutxi.

Batasunak ere, ez duela dena ondo egin onartu du. Zer zehazki?

Zaila da konkretatzea. Ez gara gai izan alderdien arteko negoziazio mahaia eratzeke, ez gara gauza prozesuan aurrera egiteko beharrezko diren oinarriak finkatzeko. Ez soilik Batasuna. Akats partekatua da.

Batzuek ETak prozesuari ezarri nahi dion tutelatzea ikusi dute oztupo.

Batasuna nagusia da bere erabakiak hartzeko eta horrela egiten du. ETak

“Zapatero, hitzetik ekintzetara pasatzerakoan, bidean gelditu zen, konpromisoak betetzeko bidean”.

bere erraila du prozesuan eta Batasunak berea.

Su-etenak iraun zuen bitartean, Batasunak Zapaterorengan nolabaiteko konfiantza zeukala ikusi zuten zenbaitek. Nola berreskura daiteke konfiantza?

Zapaterorekiko konfiantza baino, berak borondatea agertu zuela esan dugu guk. Konfiantza soilaren gainean ezin da prozesu bat eraiki. Zapaterok presioak egotzi zizkien eragile batzuei, prozesua zaila eta luzea izan-

go zela errepikatu zuen behin eta berriro. Zapatero, hitzetik ekintzetara pasatzerakoan, bidean gelditu zen, konpromisoak betetzeko bidean.

Konpromisoak aipatu dira sarritan, Zein konpromiso?

Guk ez dugu inolako konpromisorik hartu Zapateroren gobernuarekin, ez da gure negoziazio gunea. Gobernuaren eta ETaren arteko konpromisoez ari gara. Logikoki prozesu bat zerbaiten gainean eraikitzen baita; baldintza eta konpromiso zehatzen gainean.

Prozesua dagoenean dagoela, nola berregin prozesua?

Eragile guztion ekinbide politikoa errespetatuz. Alderdi guztien arteko elkarrietzak erdietsi behar dugu, hori da bide bakarra. Baldintzak eta konpromisoak behar dira eta horiek bete-

“Denok egiten ditugu akatsak, diferentzia batekin: batzuk asko jartzen ari gara mahai gainean, beste batzuk ezer gutxi”

tzeko ardura hartu. Eta guztion ekin-bidea errespetatzeko, guztiok baldintza berdinetan aritu ahal izateko, ezinbestekoa da alderdien legea bertan behera geratzea.

Nola ikusten duzu PSE zeregin horretan?

PSEk ez dio elkarrizketaren bidetari heldu nahi. Aitzitik, prozesuaren alternatibaren orde, errepresioa eta ukazioa ugaritu dira. Baina prozesuak ez dauka beste alternatibarik prozesua berrosatzea baino. PSEk egiten duena bere erantzukizuna da. Guk ez dugu prozesua hautsitzat ematen, hasitako prozesuari berrekiteko eta akordio batera iristeko ari gara lanean.

EAEko Auzitegi Nagusiak Ibarretxe deklaratzera deitu du Batasunarekin bildu izanagatik.

Egoera ez al da eskizofreniko samarra? Ibarretxe gatazka bideratzeko Batasuneko ordezkariarekin bildu delako delitu egin du, baita Otegi, Barrenak eta Petrikorenak Ibarretxerekin hitz egiteagatik ere; laurak baitaude inpututa, ez Ibarretxe soilik. Dena kriminalizatzen da herri honetan, elkarrizketatik hasita. Estatuaren interesen kontra izan daitekeen edozein ekimen delitu bihurtzen da, baita elkarrizketa ere.

Ibarretxe atzo (urtarrillak 22) bildu omen zen Arnaldo Otegi eta Rufi Etxeberrriarekin. Hitz gutxiago eta ekimen gehiago egingo duela dio Ibarretxe.

Ez dakit zein ahaleginetan ari den Ibarretxe; espero dezagun bere hitzen atzetik ekintzak ere etortzea. Gu deituko gaituzten bilera guztietara joango gara prozesua aurrera atera dadin, Ibarretxe deitu edo beste inork deitu ere.

Batasunak sostengua emango lioke Ibarretxeren aldeko manifestazio bati?

Pertsona bezala, Ibarretxek gure elkartasun osoa du, eta horrela adierazi diogu. Dena dela, orain behar dena ez da pertsona, erakunde edo eragile jakinen inguruan manifestazioak antolatzea, prozesua berrabiaraztearen aldeko manifestazioak behar ditugu orain.

Alderdien arteko zubiak erori ote? Prozesuak segi dezake? Zein parametrotan?

Zubiak ezin dira erortzen utzi, ez dut uste erori direnik ere. Zubiak zutik daude, eta zutik diren heinean aurrera egin daiteke, bestela ezinezkoa da alderdien arteko negoziazio mahaia eratzea eta gatazka gainditzea.

“EHAK-k iaz legala bazen, bihar legala izan beharko luke. Alderdi hau ilegalizatzea beste urrats bat litzateke kriminalizazioaren bidean”

Batzuek aipatu duten negoziazio “tekniko” batekin ez da konpontzen.

Jakina. Irtenbide tekniko batekin ez du arazoa konpontzen. “Teknikoa”k bi aldean desmilitarizazioa esan nahi badu, presoan eta biktimen aferak konpontzea, horrek ez du gatazka konpontzen. Prozesua integrala izan ezean ez dago prozesu politikorik. Ez dago eduki politikorik gabeko prozesurik ez irtenbiderik, ez dago irtenbiderik gatazkaren oinarriak politikoak

direlako. Gaixotasun bat bezalakoa da, ondorio hutsetara jo eta ez badugu gaixotasunaren muina tratatzen ez dugu gaixotasuna sendatuko eta sintomak berriro ere agertuko dira.

Batasunak Uztaritzeko proposamena egin du berriki, Ipar Euskal Herrikit datorren proposamena. Zer da?

Herri honen gatazka politikoaren oinarrian bi gako daude: autodeterminazio eskubidea —edo herriaren erabakimen eskubidea— eta lurralde-tasuna, Euskal Herriari nazio izaera aitortzea barne delarik. Uztaritzeko proposamena, Euskal Herriaren antolaketa barruan, Ipar Euskal Herrikit egindako lurraldearen antolaketa proposamena da. Frantziako Estatuak herri honekin arazo bat duela ukatzen duen arren, Batasunak bere arazo ere badela gogorazi dio.

Azkenik, maiatzean herri eta foru hauteskundeak izango dira. Batasuna legez kanpo dago, eta PPK EHAKren ilegalizazioa eskatu du.

Bost urte joan dira Batasuna legez kanpo utzi zutenetik eta horrek ez du ezer konpondu, alderantziz. Ezker abertzaleak hauteskundeetan egon behar du. Herritar bakoitzaren boto emateko eskubidea eta norbera aurkeztu ahal izatea eskubide demokratiko hutsak dira. EHAK-k iaz legala bazen, bihar legala izan beharko luke. Alderdi hau ilegalizatzea beste urrats bat litzateke kriminalizazioaren bidean eta gatazka konpontzeko prozesuaren aurka, jarduera politiko normalizatu batera iritsi nahi duen herri baten jardunbide politikoa zapuztea litzateke. ■

gure artean euskaraz

Bizkaiko Foru Aldundia
Diputación Foral de Bizkaia

Ezin ikusi, ezin euskaraz irakurri

ONCE Espainiako Itsuen Elkartek eta Eusko Jaurlaritzak iazko uztailean hitzarmena sinatu zuten 75 literatura lan braillez eta euskaraz argitaratzeko urte amaierarako. 57.000 euroko aurrekontua jarri du Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzak oraindik gauzatu ez den proiektu honetarako.

ANDER ALTUNA

Argazkiak: Iñigo Azkona

ONCEk, neurri batean behintzat, bertako kideek eskatutako liburuak euskaratzen ditu, brailera zein ahots sistemara. Argazkian, Bilboko ONCEren egoitza.

MANU AGIRREK, Bilbon bizi den ataundarrak, 2005eko abenduan, sei egun egin zituen gose greban itsuek euskaraz irakurtzeko duten eskubidea aldarrikatzeko. Jaurlaritzaren eta ONCEren arteko akordioaz ezkor ageri da, horrek ez baititu itsuen gabezien oinarritzko beharrak asetzen. Gainera, Agirre beldur da hitzarmena ez ote den bere horretan geratuko: “Azken batean, liburu kopuru jakin bat brailleratuko da eta kito. Hor ez dago ez aurrera egiteko konpromisorik ez eta euskaraz argitaratzen den informaziora iristeko modurik. Euskaraz argitaratzen den orotik erabat baztertuta gaude. Hitzarmeneko proiektua epe jakinekoa da, ez dago proiektu iraunkorrik”.

Igone Etxebarria Euskara Sustapenerako zuzendaria da Eusko Jaurlaritzako Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzan eta hala hitz egin digu hitzarmenari buruz: “2006ko udan itxi genuen hitzarmena. Dena den,

aurtengo proiektua da, izan ere guk 2006. urtea ez daukagu itxita. Orain egingo dugu horren jarraipena eta aurrerantzean aztertuko dugu ea zer segida emango diogun hitzarmenari. Oraindik orain, ezin dut agindu liburu itzulpenek jarraipena izango ote dutenentz, borondatea badugu”.

Agirreren gose greba hari esker, ikusmen urritasunak dituztenen eskubideen hutsunea agerian geratu zen. Agirreren aburuz, “plazaratutako egoeraren larritasuna onartu dute eta bere bidea egiten hasiak dira. Dena dela, badakite erantzuna eman behar zaiola, baina ez dira horretarako gai, borondaterik ez dutelako”.

Etxebarriak, Euskara Sustapen zuzendariak, arazoaren berri badutela adierazi du: “Guk egindakoa nahiko izango ote den ala ez? Batzuentzat ez, beste batzuentzat bai. Gizarteko premiak ikusita, agian, batzuentzat gehiegi da, beste batek, ordea, esango du oso gutxi dela. 100 liburu izan beha-

rrean gustatuko litzaiguke 1.000 izatea eta gainera denak aldi berean brailera eta ahots sistemara pasatzea, baina heltzen gara heltzen garen lekura. Gutxiago garelako geratzen gara bidean eta herri aurreratua garelako egiten ditugu urratsak, baina gure neurrikoak. Gure esku dagoena egiten dugu”.

Euskaratzea ONCEren esku

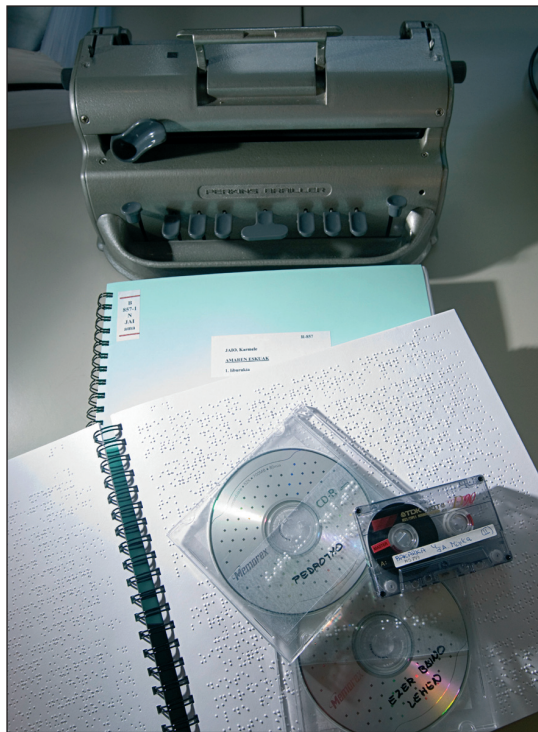
Manu Agirrek agintarien ezjakintasuna eta utzikeria salatu ditu ezeren gainetik. Ezin du ulertu nola Eusko Jaurlaritzak hiritarren eskubideak betearazteko bitartekoak ONCEren esku uzten dituen. Bide batez, euskararekiko konpromiso eza leporatu dio itsuen elkarteari: “Nola liteke diru publikoa, guztion den dirua, edonoren esku uztea ez badago euskararekin konprometututa? ONCEk ez dauka inolako interesik euskara bultzatzeko eta ezerk ez du behartzen hori horrela izan ez dadin. Gainera, ONCEri ez dagokio euskara suspertzea. EAEko hiritarren eskubi-

deak bermatzea ez dagokio ONCeri, herri administrazioei baizik. Erabakiak hartu behar dituztenek ezjakintasun hain oinarritzkoa badute, kezka, amorrua eta lotsa sentitzen dut”.

Igone Etxebarriak ezintasuna daukan jendearentzat gauzak eskuragarri jartzeak duen garrantzia aipatu du, baina “gu ezin gara heldu jende horrengana. Ez dakigu itsuen premiak zeintzuk diren, horregatik jotzen dugu ONCera, beraiek esango digute zer premia dauden”.

Claudio Congosto ONCEko Bizkaiko zerbitzu burua da. Congostok aitortu du hasiera batean aurreikusitakoa ez dela bete eta hitzarmena gauzatzea ez dela batere erraza. Hori bai, prozesua abian jarri dela azpimarratu du eta zailena, oinarriak jartzea, jada, erdietsi dela. Bi atal ditu prozesuak, bata liburutetako edukiak ahots bihurtzea, digitalizazioaren bitartez egiten dena. Bestea, liburuaren transkripzioa braillera.

Ahots sistemari dagokionez, lehenbiziko pausoa grabaketak egitea da. Ordenagailura konektatutako mikro baten bitartez MP3ko artxi-boetan grabatzen dute. Ondoren, Daisy sistemaren bitartez, artxibo

Braille zein ahots sisteman dauden euskarazko liburuak 300 inguru dira.

horiek CDtara kopiaitzen dituzte. ONCEk lan hori guztia egin duen enpresari CDak erosten dizkio eta itsuen esku utzi. Ordu kopuruaren arabera CDen salneurria desberdina da.

Liburuak braillera transkribatze-ko berriz, Euskal Herriko bost argitaletxerekin akordioa dute. Argitaletxeok liburuak euskarri informatikoan ematen dizkie eta ONCEk Quit Braille programarekin transkripzioak egiten ditu. Transkribaturikoa ordenagailura bidaltzen da eta handik inprimagailu berezietara, brailletteratze prozesuaosatze-ko.

ONCEren eta Jauralaritzaren arteko iazko akordioa ez da bete eta ONCEk diru gehiago beharko du hitzarmena bukaerara eramateko. Ez du ONCEk arazorik izango, Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzak falta den dirua jarriko baitu.

Eskaintza txikia, eskari txikia

Congostok dio euskarazko liburuaren eskaera badagocela, baina txikia: “ONCEn, euskaraz irakurri nahi dutenen irakurle kopurua murrizta da. Beharbada eskaintza handitzen bada eskaria ere handituko da. Oraindik orain, euskaraz ahots sisteman 300 liburu inguru daude eta braille idatzita gutxiago. Gure liburutegia euskarazko liburu hornitu nahi dugu eta Eusko Jauralaritzak asmo bera du. Gaztelaniaz 4.000 liburu badaude, euskaraz 1.000 egon daitezkeen da xedea, nahiz eta gaztelaniazko irakurle kopurua askoz ere handiagoa izan. Hau da, berdin da gaztelaniazko irakurleak 4.000 eta euskarazkoak 30 izatea. Horretarako bidea eraikitzen ari gara”. Zein liburu euskaratu erabakitzeko hainbat iturri hartzen dute kontuan. Batetik, ONCEko kidea den euskal filologo batek merkatua aztertzen du; besteak beste, Durangoko Azokan ber-

tatik bertara ikusten du zein diren libururik salduenak. Bestetik, Elkar argitaletxearen dendetako liburu irakurrien zerrenda ere kontuan hartzen dute, baina, batez ere, itsuen eskakizunak dira garrantzitsuenak euskaratzeko garaian: “Gure liburutegiko erabiltzaile batek liburu bat eskatzen badu edota liburu zerrenda osatzen badu horrek du lehentasuna” azaldu du Congostok.

Manu Agirrek, irakurtzeko eskubidea aldarrikatzen duelako, ez du uste intelektuala denik; gizon arrunta baizik. Alabaina, ez du onartzen batzuen utzikeriaren ondorioz berak irakurtzerik ez izatea: “Nik muga batzuk ditut, baina eskatzen dudana da, ez niri esatea zein arazo dudana, baizik eta dauden baliabideak, baldin eta erabilgarriak badira, erabili ditzatela nire arazoa leuntzeko, beste leku guztietan egiten den bezala”. ■

Babeslea: Eudel

udal e

EUEL EUSKADIKO UDALEN ELKARTEA
ASOCIACIÓN DE MUNICIPIOS VASCOS

Udal arteko Euskara Sarea

EUEL: Zabalgun Plaza 5 • 48009 Bilbao

Tel.: 94 423 1500 • Faxe: 94 424 3947

e-posta: eudel@eudel.net

www.eudel.net

Hiru sektoreetako datu nazionalak Gaindegiairi esker

Euskal Herriko behatoki sozioekonomikoak, Gaindegia, bi urte bete ditu eta dagoeneko Euskal Herriko zazpi lurralde historikoetako lehen, bigarren eta hirugarren sektoreei buruzko lehenengo estatistika sozioekonomikoak egin eta emanak ditu.

DANIEL UDALAITZ

Nekazaritza sektorea desagertzeaz dago, euskal langileen %3ak besterik ez du lan egiten sektore horretan.

AZKEN HILABETEOTAN, euskal herritarrek hainbat komunikabide-tan egiaztatu ahal izan dute, bi urte bete dituen behatoki sozioekonomikoak plazaratu berri dituen lanaren lehen datuak. (www.gaindegia.org). Dituen mugez gaindi, hainbat ekarpenen artean, Euskal Herriko zazpi lurraldeetako estatistika sozioekonomikoak biltzea lortu du. Beraz, euskal herritarrei eta mundu osoari alor sozioekonomikoan eskaintzen zaizkien nazio mailako lehen estatistikak dira. www.datutalaia.net web gunean eskaintzen dira datuok.

Azkeneko datuak, euskal nekazaritza erroldari buruzkoak, joan den

abenduan plazaratu dituzte. Nazio mailako estatistika horiei esker, lehen, bigarren eta hirugarren sektoreetako benetako irudia ezagutu ahal izan dugu, baita Euskal Herriko etxebizitzena ere, 2001eko azken datuei dagokienez.

Bati baino gehiagori arraroa egingo zaio 2001eko datu estatistikoak ematea, datuok zaharkituta daudelakoan. Hala ere, kontuan izan behar da Euskal Herria zatitzen duten administrazioek, baliabide hobe eta handiagoekin ere, ez dutela 2001eko urtea baino datu gaurkotuagorik eskaintzen. Horregatik txalotzekoa da Gaindegia egindakoa, lan esker-ga egin baitu datuak ikertzen, bil-

tzen, prozesatzen, baloratzen eta behar diren konparaketak eginen.

Gure irakurleak behatoki ekonomikoak emandako datu horietara hurbiltzeko, sektore bakoitzaren ondorio nagusiak batu ditugu ondoren. Informazio gehiago nahi izanez gero, Datu Talaia eta Gaindegia web guneetara jo dezakezue.

Nekazaritza sektorea desagertu egingo ote da?

Gaindegia emandako datuen arabera, euskal nekazaritza sektorea desagertzeaz omen da. Duela mende erdi baino gutxiagora arte, nekazaritza oso garrantzizkoa zen Euskal Herri osoan. Lehen sektorea, duela

Bost etxebizitzatik bat hutsik dago

Gaindegiak egungo gazteak kezkatzen dituen gai bat ere aztertu du: etxebizitzaren egoera. 2001ean Euskal Herrian 1.287.127 etxebizitza zeuden, eta batz bestea 2,8 bizilagun zituzten, Datu Talaiak emandako datuen arabera. Bizkaiak du etxebizitza gehien (467.850) eta gero Gipuzkoak (292.843), Nafarroak (254.954), Arabak (124.957), Lapurdik (126.366), Nafarroa Behereak (12.597) eta Zuberoak (7.560).

Euskal Herriak oso gutxiagatik gaintzen du Frantziako Estatuko ehunekoa (han etxebizitzen %18 dago hutsik), baina Espainiar Estatuko baxuagoa da. Azken horrek Europar Batasuneko ehunekorik handiena du, etxebizitza familiarren herena hutsik dago.

Nafarroa Garaia (%26) eta Lapurdik (%25,1) dute etxebizitza gehien hutsik.

Euskal Herrian 245.422 etxebizitza daude hutsik. Honek esan nahi du bost etxebizitza familiarretik bat hutsik dagoela. Hala, etxebizitzen %80,9 baino ez da erabiltzen etxebizitza nagusitza eta gainontzeko %19,1 hainbat modutara: bigarren etxebizitzat, turistei alokatzeko, espekulatze, eta abar. Euskal Herriko etxebizitza hutsen ehunekoa Europar Batasuneko batz bestekoa baino handiagoa da, Europan etxebizitza familiarren %14 soilik baitago hutsik. Hurbilen ditugun bi estatuei begira,

Beste muturrean, Bizkaian, etxebizitza familiarren %15,1 daude egoiliarrik gabe, Euskal Herriko daturik baxuena. Gainontzeko herrialdean etxebizitza hutsaren ehunekoa %20 ingurukoa da: Nafarroa Beherean, %20,6, Zuberoan, %20,3, Araban, %18,2 eta Gipuzkoan %17,1. Herriak aztertzen badira, alde handia dago. Adibidez, Arrasaten (Gipuzkoan) edo Portugaleten (Bizkaian) etxebizitzen %10 baino gutxiago dago hutsik. Beste muturrean leudeke Abaurrepea (Nafarroa Garaian), %72,35ekin eta Donibane Lohizune (Lapurdin), %45,3rekin.

gutxi arte, euskal ekonomiaren oinarri zen. XX. mende erdialdera, lehen sektorea Euskal Herriko barrualdeko lau probintzietan nagusi zen. 1950ean Nafarroa Garaiko langileen %55 sektore horretan ari zen eta Arabakoan %43. Lurralde industrializatuenean ere, Bizkaian, langileen %19k nekazaritzan ziharduen. Egun, ordea, Euskal Herriko oso gutxi egiten dute lan sektore horretan, langileen %3 soilik.

Euskal industriaren zama

Euskal Herriko langileen %35,4 industrian aritzen da, Europar Batasuneko ehunekorik handiena da hau. Hala, Alemaniaren %33,5aren, Espainiaren %30,8aren eta Frantziaren %26,3aren aurretik gaude. Hala ere, 1975 eta 2001

urteen artean, Euskal Herriak langileen %33,45 galdu zuen sektore horretan, batez ere, industriaren birmoldaketatik. Gipuzkoako Eskoriatza da, %39,8rekin, langile gehien dituen herria.

1975 eta 2001 urte arteko erkaketetan, Bizkaiak langileen %42 galdu zuen; Arabak, %36 eta Gipuzkoak, %32,3. Nafarroan, industrian galdu zen langile kopurua txikiagoa izan zen, %16,1. Ipar Euskal Herriko hiru lurraldeetan, erkaketak egiteko datu gutxiago dauden arren, esan daiteke murrizketa txikiagoa izan zela.

Zerbitzuak: hazkuntza handiena Lapurdin

Zerbitzu sektoreak langileen %61,6 darabil eta kostaldean da nagusi. Sek-

tore honek zama handia du Lapurdin, azken hamarkadetan Bizkaia eta Gipuzkoaren aldean hazkuntza nabarmenagoa izan du. Hiriburuen artean ere, Lapurdiko Baionak du langile gehien sektore horretan.

Behatoki ekonomikoak azpimarratzen du zerbitzu sektoreak nekazaritza eta industriaren aldean izan duen gorakada geldiezina azken 25 urteotan. 1975ean, euskal langileen %38,5 baino ez zen ari lanean sektore honetan eta industrian aldiz, %53,2. 1991n, zerbitzu sektoreak askogatik gaintu zuen industria sektorea eta langileen %53,1 zerabilen. Datuok 90eko hamarkadan igotzen jarraitu zuten eta 2001ean sektore honek Euskal Herriko langileen %61,1 zerabilen. ■

Argitalpen honen edizioan lankide:

k u t x a

Zergatik ditugu hain gogoko lider gogorrak?

Erabaki politikoak hartu behar dituztenen artean –mundu osoan– zergatik daukate hain eragin handia “zapelatze”?

Jarrerarik gogorrenen aldekoek, alegia. Badirudi gizakion burmuinean oso sakon errotutako aurreiritzietan oinarrituta hartzen ditugula deliberoak, geu ohartu ez arren.

WHY HAWKS WIN (Zergatik diren Zapelatza Garaile) izenburua daraman artikulua plazaratu du *Foreign Policy* (Atzerri Politika) aldizkariak. Ingelesezt, jarrera gogorren aldeko politikariak *hawk* izendatzen dira, eta irtenbide malguago edo negoziatuen aldekoak *dove*. Honako hau euskaraz *usoa* ipintzeko arazorik ez da; baina *hawk* gurean *belatza* edo *zapelatza* da eta aitortu beharko dugu oraindik ez dizkigula iradokitzen ingelesezko *hawk* hitzak (gainera *hawkish* ingelesez *erasokorra* da) adierazten dizkigun irudi bortitzak. *Arranoa* izendatu beharko ote genuke gaztelaniaz *halcon* esaten zaiona? *Gabiraia* akaso?

Artikuluaren egileak, Daniel Kahneman psikologo eta ekonomiako Nobel Sariarekin ohoratua, eta Eugene Higgins psikologiako irakaslea dira batetik, eta horiekin batera Jonathan Renshon izeneko gazte doktoregaia. Azken honek badauka jadanik liburu bat plazaratua gai honetaz: *Why Leaders Choose War: The Psychology of Prevention* (Buruzagiek zergatik aukeratzen duten gerra: prebentzio-psikologia). Hiru adituok publikatutako *Why Hawks Win* honetan esplikatzatzen dutenez, agintariak, –eta ziurrenik herritar gehienak ere bai– hautua egiterakoan bide gogorra aukeratzeko joera, gizakiok burmuinetan oso barneraturik dauzkagun aurreiritzietan oinarritzen da.

Agintariak gatazka eta arazo larrien aurrean, aholku eskatzen diete laguntzaileei, eta hauek bitan sailkatzen dira eskema honen arabera. Batetik daude *hawk* edo zapelatza: indarra erabiltzearen aldekoak, arerioari ezertan amore ematearen kontrakoak. Denean etsaiak ikusten dituzte; AEBetako politikaz ari bagara, mundu osoa erregimen etsaiez dago beteta, horien ustez. Beste aldean daude *dove* edo usoa, dena indarrez ezin dela konpondu eta soluzio politikoei atea ireki behar zaizkiela uste dutenak, elkarrizketa eta negoziazio aukerak badaudela uste dutenak.

Kahneman, Higgins eta Renshonek idatzi dute psikologia modernoa erakusten duela erabakiak hartu behar dituzten politikariak alde aurretik joera daukatela zapelatzei gehiago sinesteko usoei baino. “Izan ere, gizakiaren buruan sakon itsatsita daude irtenbide bortitzen aldeko aurreiritziak”.

Psikologia sozial eta kognitiboak ezagunak ditu gizakiak egoerak jurgatu eta arriskuak baloratzeko garaian jasaten dituen zenbait errore, psikologoek aurreiritzi edo *bias* izendatzen dituztenak. Adibidez, jendeek joera dute beren ahalmenak benetan diren baino handiagoak direla sinesteko. Gutako %80k uste du autoa gidatzen inguruko batz bestekoa baino trebeagoa dela. “Gatazka

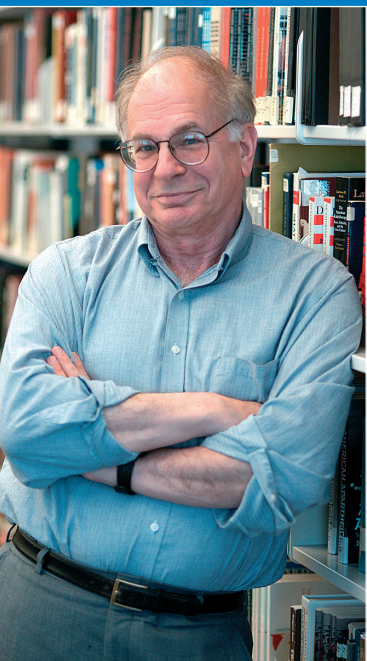
baten aurrean, antzeko aurreiritziekin jokatzeko dute politikariek eta jeneralek, eta gerra baten aurrean gustura entzuten dituzte aholkulariek emaitza onak izango direla esanez egindako kalkuluak”. Bi aldeetako buruzagiek kalkuluetan antzeko okerrak egiten dituztenez, hala suertatzen dira hainbeste hondamendi.

Hiru adituok egin dute azken 40 urteotan psikologia sozialak deskribatu dituen aurreiritzien zerrenda, eta ohartu dira denak direla zapelatzen aldekoak. Psikologi-bulkada horien eraginez, buruzagiek exajeratu egiten dituzte etsaien asmo gaiztoak, arerioek norbera nola ikusten dutenaz okerreko kalkuluak egiten dituzte, gerra bat hasten denean joera odoltsuetara daramatzate eta negoziaketak abiatzen direnean egin beharreko amore ematez oso uzkur bihurtzen. Motz esateko: gizakiok daramatzagun aurreiritziek gerrak errazten dituzte eta aldi gerran amaiera eragozten.

Irudipenetan kateatuta

Laborategietan esperimendu asko egin dira ikusteko ea nola baloratzen duen jendeak arerioen intelijentzia, negoziatzeko jarrera eta erasokortasuna, eta aldi berean nola ikusten duen nor bere aldearen jarrera. Hona emaitza: aurkariaren jokabidea ulertzerakoan, norberak ez ditu behar adina baloratzen arerioak bere

Eskuineko argazkian Daniel Kahneman ikusten da. Psikologiako irakasle den jakintsu honi ekonomiako Nobel Saria eman zioten 2002an, bitxia dirudien arren. Kahnemanek bera bezala judua den Amos Tverskyrekin batera egin ditu ikerketa asko, eta biek landu zuten probabilitateen teoriaren barruan "galtzea gorrotatzearren" ideia. Honen arabera, gizakion jokabidean eta erabakietan galtzeko posibilitateak bi halako garrantzia omen du irabazteko posibilitateak duenaren aldamenean, psikologoek ustez. Honen ondorio askotako bat zera da: galera segurua ontzat ez emateagatik, jendeok prest gaudela are gehiago galtzeko arriskuak onartzeko. George Bush (ezkerrean goian) edo Mahmud Ahmadineyad (ezkerrean behean) bezalako buruzagi politikoen jokabide eta erabakiak ezin dira, noski, psikologia irizpide hutsez aztertu. Baina gatazka eta arazo askotan gidari politikoei bezala, horiek beren botoz sustatzen dituzten herritarrek egunero hartzen dituzten erabaki asko ulertzeko balio dute. Norberaren eta aurrekoaren erreakzioak aurreikusteko ere bai.

erabakietan izan ditzakeen mugak; eta aldiz, norberak uste du kanpotik begira dagoen edonor ohartuko dela berak dauzkan mugez.

Norberak bere aldearen asmoak eta arerioarenak neurri ezberdinez epaitzen dituenek, aurreiritzi horiek gatazketan gauzak asko zailtzen omen dituzte. Diplomazian, adibidez, oso garrantzizkoa da garbi jakitea ea arerioak jokabide jakin bat hala nahi duelako burutzen duen ala beste biderik ez duelako behartuta ari den. "Ironia dirudi baina besteek oldarkeriaz jokatzen dutela uste dutenak berak dira gero beren jokabide propioak esplikatzerakoan esaten dutenak etsaiak 'zokora eramateagatik' horretara behartu dituela".

Horri beste arazo hau erantsi behar zaio: aurreiritziengatik arerioaren

asmoak ondo ez ulertzeaz gain, norberak ez ditu behar bezain egoki adierazten bere asmoak eta mugak. Ondorioz, alde batek asmo zehatz batekin egindako mugimendua beste aldeak oker ulertuko du, eta munduko gatazka eta gerren historia horrelako gaizkiulertzeek ekarritako triskantzaz beteta daude.

Psikologoek deskribatuta daukaten aurreiritzi nagusietako bat gehiegizko optimismoarena da. Gehienok gure buruak gure parekoak baino ederrago, erakargarriago eta azkarragozat jotzen omen ditugu, eta horregatik kalkulu okerrak egiten ditugu etorkizunerako. Bestalde, jendeok inguruko gauza eta gertakizunak benetan daukaguna baino kontrol handiagoa dugula uste omen dugu: exajerazioz, inguruan eragite-

• TERMOMETROA •

ko daukagun ahalmena den baino handiagozat daukagu eta garrantzia kentzen diogu zorteak edo ondoko pertsonen gure inguruan daukaten eraginari. Optimismo honek eraman ditu hondamendira hainbeste jeneral harro... eta hauen mendeko milaka edo milioika gizaki.

Honako aurreiritziak ere garrantzia du negoziatzerakoan: zer eskaintzen den baino gehiago baloratzen da nork eskaintzen duen. Israelen egindako esperimentu batean, palestinarrekiko bake plan bat epaitu zuten: Israelgo gobernuaren eskaintza zela esanda, esperimentuko herritarrek ontzat eman zuten, eta aldiz Palestinakoak eskainia zela esan zitzaizenean gaitzetsi.

Gizakiok dugun beste mugetako bat da gatazka batean galerak disimulatze-ko daukagun joera. Pentsa dezagun aukera bikoitza daukagula: A) seguru galduko ditugu 890 dolar; edo B), 1.000 dolar galtzeko %90eko aukera daukagu eta ezer ez galtzeko %10eko aukera. Lehen aukera hobea da estatistikak erakusten duenez, baina buruzagi gehienek bigarrena hautatuko dute. Zergatik? "Jendeak nahiago du -diote adituok- galera segurua alde batera utzi eta balizko galera jokatzea, gehiago galtzeko arriskua izanda ere". Horra esplikazio bat hainbeste gatazka arrazoi praktikorik gabe nola luzatzen den ulertzeko. Herritarrek galera mugatua onartu baino nahiago du apustu txarragoan arriskatzea... bere kalterako eta buruzagi zapelatzen zorionerako. ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

Z E R B I T Z U A

Beti hurbilago.

Zerbitzu integrala,
pertsonalizatua,
hurbila eta
etengabea.
Horixe
da gure
konpromisoa.

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

Hernani, 4 - 20004 DONOSTIA
e-posta: zinkunegi@euskalnet.net
TEL.: 943 420 624

EUSKAL OROIGARRIA

MAKILA

eskaintza berezia

- Opari berezietarako
- Pertsonalizatuak
- Prezio aukera desberdinak
- Iñaki Alberdik eginak

Informazio gehiago nahi baduzu: **ARGIA**

Industrialdea 15 • 142 P.K.

LASARTE-ORIA 20160

Telefona 943 37 15 45

posta-e: denda@argia.com

<http://www.argia.com/makilak.htdocs>

ARGIA SARIAK 2007

Euskarazko komunikazioan sei sariak argituak

Elur gutxi egiten duela Euskal Herrian? Beharbada egia da urri ditugula maluta zuriak, baina egiten duenean, urtarileko azken ostiralerako egiten du. Hirugarren aldiz jarraian, ARGIA Sarietako arduradunak beldurrez zeuden ez ote ziren Txitxardin Beltza Lasarte-Oriako jatetxeko aulkiren batzuk hutsik geratuko. Ez ordea, ehundik gora lagun bildu ginen, gizarte, politika eta kultura alorreko jendea, 18. edizioko sarituak jakiteko gogoz.

ONINTZA IRURETA

Argazkiak: Sara Santos

2007ko Argia Sariak ezkerretik eskuinera eta goitik behera: Felix Ibargutxi (Prensa idatzia), Oarsoaldeko Euskara Batzordeko kideak (Publizitatea), Eñaut Mitxelena Aizu!ren izenean (Merezimenduzko Saria), Maite Goñi IKTeroka (Sareko Argia Saria), Jojo Bidart (Irratia), Jokin Lacalle IKTeroka eta Manu Olano Jakintza Ikastolako zuzendaria eta Nagore Aranburu eta Mikel Pagadizabal Wazemanken izenean (Telebista).

EGUZKIAREN “EPELEAN”—lorategiko azalore apaingarriek bezperatik urtu gabeko elur txapela zuten—, bazkalor-duan gonbidatuak hurbiltzen hasi ziren koktelarako. Esperientzia handiena zutenek ezker-eskuin begiratzen zuten ARGIA Sariak jasoko zituztenak igarri nahian. Bateren bat asmatuko zuten, baina postrera arte itxaron beharko zuten denak jakiteko. Azpizuna piper eta ilarrekin jan orduko Kike Amonarriz sarietako aurkezleak ARGIAko zuzendari Xabier Letonari eman zion hitza. Egoera politikoari egin zion erreferentzia, euskal kulturaren ekosistema ahula mundu politikoan gertatzen denari estu lotua dagoela adieraziz. Kazetariaren lanbideaz eta euskarazko komunikabideen kontsumoaz aritu zen ondoren. Etexko kontuez ez zen ahaztu eta bi gauza nabarmendu zituen. Batetik, joan den udako Boliviarako bidaia probestuz, Sareko ARGIA bideoak jarri izana. Bestetik, hain justu, Sareko ARGIAk hamar urte beteko dituela aurtzen.

Anton Mendizabal eskultorearen sei sariak mahai gainean zeuden eta bazkaltiarak sariak meritua egin dituenaren eskuetan ikusteko zain. Bada, ez pentsa hain azkar argitu zirenik sariak, saritu ia denek hitzaldi luzeak eskaini zituzten, egindako meritua ondo azaldu nahian edo.

IKTerok, hau da, Ordiziako Jakintza Ikastolako Maite Goñi eta Jokin Lacalle irakasleek eta Manu Olano zuzendariak, pozik hartu zuten Sareko ARGIA Saria. Prensa idatziko saria Felix Ibargutxi kazetari legazpiarrak bihotzez eskertu zuen. Oarsoaldeko Euskara Batzordeko kideak gustura ziren, bere xumean, eskualde mailan egindako kanpaina saritu zutelako publizitate atalean. Telebista Saria jaso zutenekin, Nagore Aranburu eta

Mikel Pagadizabalekin, barre pixka bat egiteko aukera izan genuen, *Wazemank* saioarekin egiten dugun bezala. Irratia Saria Nafarroa Behereko Irulegiko Irratiaren sortzaileetakoa den eta oraindik esatari lanean ari den Jojo Bidartek jaso zuen. Eta aurtien ere, Merezimenduzko Saria banatu du ARGIAk, merezi duenik badela uste duelako. 25 urte bete ditu iaz AEK-k argitaratzen duen *Aizu!* hilabetekariak eta Eñaut Mitxelena aldizkariako koordinatzaileak mende laurdenean lanean aritu diren 400 kolaboratzaileei eta euskara ikasten ahalegindu diren guztiei eskaini zien saria.

Urtero bezala, ondorengo postreak eta kafeak gizarte, politika eta kulturako jendea berriketa patxada-tsura animatu zituzten. ■

Ezkerretik eskuinera eta goitik behera: bazkal aurreko mokadutxoan; Josune Ariztondo eta Itziar Nogeras; Igone Etxebarria, Joseba Erkizia, Berdaitz Goia Komunikazio Biziagoa-ko gerentea, Fernando Tapia eta Gotzon Lobera; ARGIAko Xabier Letona zuzendaria hitzaldian; Iñaki Esnaola, Antton Urrutikoetxea, Juan Mari Arregi eta Joxe Felix Azurmendi; Jorge Jimenez eta mahaikideak; Txema Auzmendi eta mahaikideak sari banaketan adi-adi; eta Felix Ibargutxi saritua eta konpainia berriketan.

Kazetari zailduak eta umore freskoa

Sei sarituek nork bere modura nork bere aletxoak jarri dute. Felix Ibargutxiri, Jojo Bidarti, *Aizu!* aldizkariari, *Wazemank* telebista saioko langileei, Oarsoaldeko Euskara Batzordeari eta IKTeroei egindako lana saritu diegu. Orriotan lanen nondik norakoak azaltzen saiatu gara.

ONINTZA IRURETA

► Prentsa idatzia Felix Ibargutxi

SARA SANTOS

geroztik gaztelaniaz aritzen diren hedabideetan jardun du Ibargutxi, *Eginen* bere garaian eta *El Diario Vasco* orain.

Azken hedabide horretan, 1986an *Zabalik* izeneko gehigarriaren sortzaile eta kudeatzaile izan zen. *El Diario Vasco* egunkariak euskarari lekua emateko proiektu horren garapena bere esku jarri zuen. Gehigarria desagertuta, egunkariko ohiko orrietan du txokoa Ibargutxi. Gaztelaniazko itsasoan zorrotz eta oso hurbiletik landu du euskarazko kultur produkzioa. Egunerokoari ederki egiten dio jarraipena, baina badaki ezkutuan diren harribitxietara iristen ere. Ondo baino hobeto ezagutzen du Gipuzkoa, laneko eremua. Bertako kultura oro har, eta herri kultura argitara ekartzen ditu.

► Telebista Wazemank

Felix Ibargutxi legazpiarrak urte asko daramatza kazetari lanean. 1979an kazetaritza ikasketak amaitu zituen Nafarroako Unibertsitatean eta urte hartan bertan Zeruko ARGIA erreportajeak egiten hasi zen. Orduz

Ezin ukatu arrakasta izan duenik, 2005eko udan hasi zenetik, ETB1eko umore saio honek. Guk audientzia datuak ez dauzkagu eskutan, baina kalean *Wazemank* izan duen eragina begi-bistakoa da. Nola

lortu dute halako arrakasta? Anjel Alkain zuzendariak dioenez, umore “freskoa, ganberroa eta gaztea” egiten dute. Euskal Herriko eguneroko gertaeretan oinarritzen dira eta zenbait esketx bertakoei ulertzeko modukoak dira, baina umore unibertsala ere lantzen dute. Futbola eta politika ez dituzte lantzen, aspergarriak iruditzen zaizkielako. Gainerakoan, telebista kate horretako beste saioen karikaturen bidez ere, ikus-entzuleen barrea edo irria eragiten saiatzen dira: Goenkaleko esketxak eginez, hainbat saiotako aurkezleak imitatuz... Euskaltzaindia ere ez dute bakean utzi, eta ez da harritzekoa. Hizkuntzari garrantzia handia eman diote eta oso ondo zaindu dute erabilera. Euskara zurrin eta akademikotik urrundu eta kaleko jendeak darabilen hizkerara hurbildu dira; euskara bizia erabili dute eta euskalkien zein herri hizkeren alde egin dute. Nola ez, hitz jokoek, esalmoldeek arrakasta handia izan dute, esan nahi dugu, kalean hitzetik hortzera entzuten direla “koxx”, “eongo gatzik”, “izan untsa” eta tankerakoak.

DANI BLANCO

Irratia Jojo Bidart

GAIZKA IROZ

Jojo Bidart baigorriarrak 25 urte daramatza Irulegiko Irratian lanean, irratia adina urte. 1981ean hasi zituzten emisioak Nafarroa Behereko Irulegi herrian, Menta izeneko baserrian. 1982an hasi zuten programazio finkoa. Fisika ikasi zuen Bidartek eta horregatik –dio berak– irratia abian jartzeko kontu teknikoetan buru-belarri aritu zen hasieran. Kazetari gisa ere hasi zen lanean apurka-apurka eta lan-taldea mardultzen joan denez, kontu tekniko-ei baino kazetari lanari lotu zaio. Politika, ekonomia eta sozial arloan aritzen da batik bat. Badago zeresana, “Iparraldeko barnealdea husten ari dela badira sektore ahulak, indarra galtzen ari direnak... badago zer kontatua”. Eta ez da erraza batez ere barnealdeko jendea mintzaraztea, gutxi direlako eta elkar ezagutzen dutelako, kostaldean ez bezala. Iparraldean izaten diren mahai-inguruetan, askotan izaten da; batzuetan teknikari lanak egiten, irratirako grabatzen eta beste batzuetan moderatzaile. Esan digu moderatzaile ezetz, akuilatzaile lana egin behar izaten duela jendeak iritzia emateko pausoa eman dezan.

Internet IKTeroak

Ordiziako (Gipuzkoa) Jakintza Ikastolak IKTak bultzatzeko asmoa agertu zuen duela bi urte. Informazio eta Komunikazioaren Teknologia da IKT siglen esanahia. Nola lortu teknologien mundua irakaskuntzarekin

uztartzea? Jokin Lacalle *Jolaus* irakaslea hasi zen gaiari tiraka eta laster Maite Goñi *Sei* eta Mikel Etxarri *Magic* gurdira igotzea lortu zuen. Helburua eskolako irakasleen zein ikasleen artean teknologia berrien eta irakaskuntzaren arteko harremana sendotzea zen. Ez zaie erraza egin irakasleengan eragitea, mundu hori arrotza zaielako eta norberak landutako gaiak, esate baterako Interneten partekatzea kosta egiten zaielako. Ikasleak hobeto moldatu dira, nahiz eta lanean hasi zirenean ezustekoak izan. Lacallek adierazi digunez, “jendeak uste du haurrak Interneten izugarri ondo moldatzen direla, baina messenger-ez, hotmail-ez eta word-ez gain ezer gutxi dakite”. Baliabideak eskura jarri eta erakutsi egin diete ikasleei, beraiek aportatu, partekatu

Maite Goñi eta Jokin Lacalle.

ditzaten edukiak, iritziak... Lacalleren ustez, “ikasleak eskolak hartzera ohituta daude, ikastetxera etorri, jaso eta etxera. Irakas eredu hori aldatu nahiko genuke”. Eskolan, beraz, ari dira ikasleak eta irakasleak zirikatzen, baina erreakziorik bikainena eskolatik kanpo jaso dute, azken finean “euskal blogosfera existitzen delako” eta mundu horretako esperimentatuek segitzen dutelako IKTeroren bloga: <http://ikteroak.blogsome.com/>.

Publizitatea Oarsoaldeko Euskara Batzordea

Eta zuek zer? Horrela du izena Oarsoaldeko Euskara Batzordeak egindako kanpainak. *Zuek* hori gurasoak dira, haurrei euskaraz egiten dieten eta beraien artean gaztelaniaz egiten duten gurasoak. 2003an hasi ziren lantzen hizkuntzak familia transmisioan duen garrantzia Oarsoaldeko lau udalak (Erretera, Oiartzun, Lezo eta Pasaia). Lau herrietako teknikariek badakite transmisioaren gaia konplikatu dela: familiaren alorrean sartu behar, are gehiago, bikote harremanen eremuan. Euskara Batzordearen helburua biko-teak hizkuntzarekiko hartzen duen jarrerak haurrengan duen eraginaz jabetzea da. Hori da lehen pausoa: guraso euskaldunek jakin dezatela bikote hizkuntza gaztelania baldin

bada, huraxe bihurtuko dela etxeko hizkuntza. Sentsibilizazio lan hori urtetakoa izango da, Jose Luix Agirretxe Euskara Batzordeko buruak azaldu digunez, “zirimiri efektua izan behar du”. *Eta zuke zer kanpainan*, besteak beste, irрати tarteak egin dituzte iazko iraila-urrian eta arrakasta izan dutela esan digu Agirretxek. Dirudienez, guraso dezentek gogoan hartu ditu honako esaldiak: “Euskara haurren hizkuntza al da? Euskara eskolan bakarrik erabiltzen den hizkuntza al da?”.

► Merezimenduzko saria

Aizu! aldizkaria

AEKren *Aizu!* aldizkariak 25 urte bete ditu. Euskaltegietan euskara ikasteko ahaleginean ari ziren ikasleentzat tresna izan nahi zuen *Aizu!*. 25 urteotan gauzak aldatu direla aitortu digu Eñaut Mitxelena aldizkariako koordinatzaileak, orain euskaraz trebatzeko baliabide askoz gehiago dago. Hala ere, hilerok argitaratzen den aldizkariak hasierako funtzioa betetzen segitzen du: euskaltegietako ikasleei ikasketekin laguntzeko tresna da. AEKren euskaltegietako

ikasle guztiek jasotzen dute aldizkaria eta sarritan ikasgelan bertan erabiltzen dute material gisa. Bistakoa da hori aldizkarian; elkarrizketa, erreportaje edo dena delakoetan, esate baterako, hiztegitxo batzuk ageri dira ikasleei laguntzeko. Idazteko orduan ere Mitxelena esan digu estiloa zaintzen dutela, hau da, estilo sinplea, garbia erabiltzen saiatzen dira euskara ondo menderatzen ez dutenak hobeto molda daitezkeen. *Aizu!* ez da, ordea, ariketaz osatutako aldizkaria eta edukiek badute helburua: euskal kultura ikasleei gertu-

ratzea. Gainera, irakurle bakarrak ez dira ikasleak, harpidetza sistemaz edozein herritarrek jaso dezake etxean *Aizu!* eta hainbat kioskotan ere eros daiteke.

AEK-k behin baino gehiagotan esan du albisterik onena euskaltegiak desagertu direla esatea izango litzatekeela, haien beharrik ez dugulako. Ez diogu opa *Aizu!*ri atek ixtea, baina ederra litzateke euskara ikasleentzako baino, aldizkaria euskara ederki menperatzen duen irakurlearentzako izatea. ■

jaso astero

Argia etxean

Abantaila ugari izateaz gain, Harpidedunen Guneko kide ere izango zara

Urtebeteko harpidetza
2007ko prezioak
130€ Hego Euskal Herrian
160€ Ipar Euskal Herrian

harpidetza eskaera

Izen deiturak:
Helbidea: Posta kodea: Herria:
Herrialdea: Jaioteguna:
N.A./I.F.K.: Tel./Faxa: e-posta:

Ordainketa mota: ☐ Bankuz
☐ Taloiez
☐ Transferentziaz KOMUNIKAZIO BIZIAGOA S.A.L-ren kontura (ARGIA): 3035 0036 14 0360048647

Bankuz ordaintzekoek betetzeko soilik

Banku edo aurrezki kutxa:
Titularra: N.A./I.F.K.:
Titularraren helbidea: Titularraren telefonoa:
Entitatea: Sukurtsala: K.D.: Kontu zenbakia:
Data: Sinadura:

aukeratu zure ongi etorri oparia

☐ “Garxot” komikia

☐ “Lauburua” mahai-jolasa

☐ “Txoriak txori” lamina

☐ %25eko beherapena ikasle bazara*

Bete zure datuak eta bidali helbide honetara: 142 PK. - 20.160 Lasarte-Oria

Bero-beroan

ONINTZA IRURETA

Korrika Kulturala abian

OHIKO KULTUR EKITALDIEZ GAIN

berrikuntza garrantzitsua dakar aurretan Korrika Kulturalak: Kulturbira, herri eta auzoetan izango diren hainbat kultur ekitaldiri lagunduko dien egitasmoa. Euskal Herriko edozein txokotan dauden, baina plazaratzeko aukerarik ez duten emanaldi kulturalak burutzea izango da Kulturbiraren helburua. Otsailaren 10ean Karrantzan abiatuko da Kulturbiraren ibilbidea. Korrika Kulturalaren egitaraua berri, otsailaren 1ean hasia da Bilbon Gu ta Gutarrak proiektuarekin. Aurretan zortzi obra estreinatuko dituzte Korrika Kulturalaren barruan.

Hizkuntz eredu bakarra eta malgua

HORIXE PROPOSATU DU Euskadiko Eskola Kontseiluak EAEko hezkun-

tza sistemak gizarte elebiduna lortzeko helburua bete dezan. Ikastetxe bakoitzak eredu bakarra eskainiko luke, eta era berean malgua.

Ibaizabal Mendebal Elkarte eta Hamaika Telebista

LEHENA BIGARRENAREKIN elkartuko da. Bilbo aldean euskarazko telebista sortzeko ahaleginean, Hamaika Telebistak kapitalaren %80 jarriko du eta gainerakoa Ibaizabal Mendebal Elkar-teak. Asmoa telebista "euskara hutsekoa, hiritarra, nazio ikuspegiduna, duina, kalitatezkoa eta kalea islatuko duena" izatea da.

Gasteizko Udalak euskaldunei gaztelania maila neurtuko die

GASTEIZKO UDALAK lan eskaintza publikoa onartu zuen urtarriaren

5ean. Deialdi horretan euskara eskakizuna duten lanpostuetara aurkeztu direnei proba egingo die gaztelania maila neurtzeko asmoz. Gasteizko Udaleko EAJk proba hori kentzeko eta euskara eskakizuna lanpostu gehiagotan ezartzeko eskatu du.

"Eguna", "Ibaizabal" eta "Euskalzale" agerkariak sarean

EUSKARAZKO lehenengo prentsako ale horiek sarean jarri dituzte Bizkaiko Foru Aldundiak eta Susa argitateak. *Eguna* egunkariaren eta *Ibaizabal* eta *Euskalzale* aldizkariaren ale guztiak digitalizatu eta pdf formatuan jarri dituzte Interneten, Azkue proiektuaren eta Armiarma gordailuaren elkarlanari esker. Dokumentuak www.armiarma.com eta www.bizkaia.net web guneetan kontsulta daitezke.

BAHEA

Turkiaren menpe dagoen Kurdistango Diyarbakirreko Sur barrutian, Udalean, herritarrei ahozko zerbitzua kurduez eskaintzen hasi dira. Ahdullah Demirbas alkateak honakoak esan ditu *Berrian*: "Egun leku turistiko askotan, bulegoetan, ingelesez, alemanez eta atzerriko hizkuntzatan lan egiten dute... eta inork ez du ezertxo ere esaten. Turkiako Aire Lineak ere Estatuaren erakundea da, eta hainbat hizkuntzatan egiten du lan, turkieraz eta ingelesez eskaintzen ditu zerbitzuak. Horretarako bertako langileei ingeleza eta beste hainbat hizkuntza jakitea eskatzen zaie, eta inori ez zaio burutik pasa ere egiten hor berdintasun printzipioa apurtzen denik. Kurduaren kasuan orduan, ordea, eskubideen urratzei buruz hitz egiten da. Baina guk ez dugu ezinbesteko baldintza gisa jartzen ere, soilik lehentasunaz hitz egiten dugu. Eta, gure erabiltzaileen %72k kurduez hitz egiten badute, hizkuntza horretan zerbitzua ez emateak ez du ezer esan nahi? Hor ez da inolako eskubiderik apurtzen. Baina beren Udalean harremana errazten zaienean bai?"

Nairobi eta Davos, bi gizarte eredu

Aurreko astean mundu mailako bi Foro bildu ziren. Munduko Gizarte Foroa (MGF) Nairobin (Kenyan) bildu zen eta Munduko Ekonomia Foroa (MEF) Davosen (Suitzan). Bi foro hauek gizarteko bi ereduak islatzen dira: MEF, globalizazio neoliberal kapitalistarena; eta MGF, kapitalismoaren baloreetatik at, globalizazio solidarioarena. MEFak buruzagi politikoak, enpresaburuak eta kazetari pribilegiatu eta adituak biltzen ditu. Poliziak ondo babestuta eta isolatuta bildu ziren hotel ederretan, Davoseko elurrak inguratuta. MGFak munduko gizarte mugimenduen milaka ordezkari biltzen ditu. Baita euskaldunak ere. Euren motxila eta kanpin-dendekin Afrikara joan ziren, globalizazio neoli-

beral eta kapitalistaren eraginak larrien sufritzen dituen kontinentea baita. Davosekoak euren azalpenak edertzen saiatzen dira, bihozberagoak azaltzeko. Munduko gaitzez kezkatzen omen dira, baina energia-seguritateaz, dolarren erortzeaz eta petrolioaz ere kezkatzen dira. Nairobikoak hiesaren aurkako borrokaz ardurtzen dira, kanpo zorraz, elikagai-subiranotasunaz, bidezko salerosketaz edo lanpostu duinak sortzeaz, herrien autodeterminazio eskubidea ahaztu gabe. Nairobi eta Davoseko Foroak ez dira berdinak. Batera ezin dira. Oso bestelakoak diren bi gizarte ereduak islatzen dira.

Juan Mari Arregi

Erasoaldi judizialaren indarra

AUZITEGIEN erabakien menpe jarraitzen du euskal politikak eta, seguruenik, ez kasualitatez. Barajaseko atentatuaren ondorengo egunetan, PPK PSO-Eren Gobernuaren aurkako bere erasoaldi politiko gogorrenari ekin zion eta orain bere fronte judiziala da mugitzen ari dena; Iñaki de Juanari buruz Auzitegi Nazionalak emandako ebazpena edo Ibarretxe lehendakaria auziperatzeko EAEko Auzitegi

Gorenak emandako urratsa horren lekuko. Haika-Segi epaian Espainiako Auzitegi Gorenak hartutako erabakia ere, bestalde, norabide berean dago. De Juanaren kasua, beretzat propio —*ad oc* zigor zuzenbidea— eraikitako auziaren ondorio logikoa da. Logikoa, mendekuaren eta zigorraren ikuspegitik aztertuta, jakina. Alvaro Reizabal abokatuak hori bera salatu zuen bere defendatuari 12 urteko espetxe zigorra ekarri zion epaiket. Ez da bakarra, Euskal Herrian oso hedatua dagoen ikuspegia dela badakigu, baina Espainian ere hedatzen ari dela adierazten digu Javier Praderak *El País*-en idatzitako artikulua. Egunkari honen lerro editorialean eragina duen horietakoa ei da Pradera eta, besteak beste, “La ley del talión” izenburuko artikuluan halakoa zioen Auzitegi Nazionalako osoko bilkurak De Juanaren auzian hartutako azken ebazpenaz: “ETAko buruzagiaren exekutoriak eta bere krimenak kartzela zigor gutxiegi-ekin ordaindu izanak ez luke mendeku gosea askatu behar, eta ez luke ezta ere *pertsonari lotutako zuzenbidera* itzultzeko bidea agindu behar”.

Otsailaren 12an aztertuko du Espainiako Auzitegi Gorenak De Juanaren 12 urteko zigorra ekarri dion epaia eta berau izan liteke euskal preso-

ren bizirik ateratzeko azken aukeretakoa. Orain artekoa ikusita, dena den, ezkortasuna da nagusi. Gorrotoa eta mendekuaren justiziaz gain, Espainiako eskuina kemenez ari da erabiltzen botere judizialean mugi ditzakeen hariak, “gogorra, luzea eta zaila” “gogorra, luzea eta ezinezko” bihurtzeko.

IBARRETXE ETA BATASUNAREN

auzian ere berdintsu gertatzen da. Batasunarekiko elkarrizketa saioak kriminalizatzean, elkarrizketa bidezko irtenbidea oztopatu nahi da. Alderdien Legearen bidea da. Baina kasu honetan, gainera, Eusko Jaurlaritzaren —eta Atutxa auziarekin Eusko Legebiltzarraren— menpekotasuna islatu gura da; EAEko burujabetzaren isla diren aginte organu gorenaren menpekotasuna hain zuzen.

Espainiako Auzitegi Gorena argi mintzatu zen PSE-EE eta Batasunakoen arteko bileraz, eta delitu zantzurik ez zegoela ebatzi ere bai. Hori jakinik, EAEko Auzitegi Gorenak badaki bere akusazioek ez dutela bide juridikorik, eta hala ere berearekin jarraitzen dute. Ibarretxe lehendakaria epaitegietan izan ondoren, hurrengo prozedura judizialak ez du biderik eta auzia bertan

L. J. / ARGAZKI PRESS

behera geratuko da, hori bai, Espainiako eskuinaren helburu politikoak lortuta. Baina ezin da erru eta inpultso politiko osoa PPren esku utzi, PSOEek ere badu bere erantzukizuna eta: lehena, Alderdien Legea bultzatu eta onartu izana; bigarrena, Gobernura iritsi zenetik berau eza-batu edo arintzeko inongo lege keinurik egin ez izana.

Eta, jakina, T-4koaren ondoren, ez da halakoetarako sasoirik. Azenarioarena baino, makilaren garaia da, baina Garzonek ezker abertzalearen jarduerari buruz ekarritako azken autoak badu azenario itxurarik.

IRLANDAKO ISPILUAN

begiratu behar ei da noizean behin eta hango gertakariak ematen dute horretarako aukerarik. Sinn Feinek Ipar Irlandako polizi eta judizial egiturak onartzea erabaki berri du, bere enegarren pausoan. Eskatzen zaizkion guztiak onartzen ari da aspalditik bata bestearen atzean, baina bere izaera makurtu barik.

Azken finean, arrakastaz egindako bake prozesu baten ondorioak dira, eta horietako bat da bertako egitura autonomikoan gaur egun Irlandako iparraldean dituzten baldintza politikoekin parte hartzea onartzea. Bake prozesuan adostutakoaren arabera, egun britainiar soberaniapean diren lau konterri irlandarrek beren estatut juridiko-politikoak aldatu ahal izango dute, herritarren gehiengoak hala erabakitzen badu.

Une honetan boluntarismoa izan liteke Euskal Herriko bake prozesua bizirik dagoela pentsatu nahi izatea, baina aurrera begira Irlandako ispi-luak argi dio non den gako nagusia.

Karmelo Landa

Enborra nahi eta adarra jo

H

irurogeita hamar urte datorren apirilean Gernika bonbaz suntsitu zutenetik, euskal lur errearen gainean indarrean dirauen Estatu espainiar horren orubea marraztuz, eta oraindik ere “prezio politikoaz” mintzatzen direnak entzun behar ditugu.

Hiru saio gatazka luze eta odoltsuari irtenbide baketsua eta demokratikoa eman nahian, eta gaudenetan gaudela aitortu behar. Prozesuaren inguruko eztabaida prozeduren gaineko bihurtu nahi digute berriz ere, eta ez da hori. Bestelakoa da prozesu demokratikoak behar duen mamia. Euskal Herrian euskaldun bizitzeko aukera libre, zer bestela.

Baina guk enborra nahi eta haiek adarra jo. Prozesua bide onetik abiatzeko moduko proposamena bada, izan, Anoetan aurkeztu zena, eta mahai batean zein bestean bada modurik mamiari heltzeko eta konpondu beharrekoak, pausuz pausu, konpontzeko. Zergatik ez da egiten, orduan? Konpromisoak hartu izan badira, arlo batean zein bestean, zergatik ez dira bete?

Ez gara geure etxearen jabe. “Geure instituzioen defentsan” manifestazioa egitera deitu du EAJk Ibarretxe lehendakaria justiziak prozesatu duelako. Ez bera bakarrik. Baina bera ei da “gure instituzioa”. Baina horrela da, benetan? Badugu euskaldunok, gaur eta hemen, geurea den instituzio politikorik? Eta geurea den justizia-epaitegirik?

Galdera hauei erabateko erantzuna eman aurretik, aztertu ondo, mesedez, aipaturiko instituzio hauen portaera, esate baterako, Madrilgo Auzitegi Gorenak 23 gazte euskaldunen aurka eman berri duen kartzelaratzegindua dela eta; zer egin dute “gure” instituzio horiek?

Neurriarekiko desadostasuna agertu prentsaurrekoan, eta segidan gazteok atxilotu, beraien alde manifestatu direnak ere berdintsu jipoitu eta atxilotu.

INIGO AZKONA

“Baina egin dezakete besterik?”, esango digu norbaitek. Hortxe da, bada, gakoa. Ezin badute besterik egin, orduan da benetan larria egoera, horrek esan nahi baitu “geure” bezala aurkezten diren instituzio horiek ez daudela geure zerbitzura, euskaldunon aginduetara. Hor hurrengo galdera larria: noren aginduen menpe daude, gaur eta hemen, instituzio politiko autonomiko horiek?

Euskaldunok geure etxean, Euskal Herrian, erabaki ahal izateko aukera eskainiko digun prozesua behar dugu. Denok erabaki, inortxo ere bazterrean utzi gabe.

Ez gaude egoera horretan, eta horra heltzeak ez du erraza ematen, gaudenean gaudela. Baina honetan ere badago zer argitu: aurreko bederatzi hilabeteetako prozesua guztiz hautsi dela diote batzuek, eta setati ekiten diote bereari: apurtu dela eta apurtu dela, ETAk apurtu duela.

Baina hemen galdera da: ETAk apurtu ote du prozesua? Berak bakarrik? Eta hala bada, zergatik dihardu orain esaten prozesuak aurrera egitea nahi duela, horretarako prest dagoela? Nor ez dago prest, aldiz, prozesuari ekiteko orain? Zergatik, konpromiso sinesgarriarik ikusten ez duelako ETArekin aldetik? Baina hala mintzatzen dena, dela PSOE, dela EAJ, prest dago orain —lehen ez bezala— sinatzen dituen konpromisoak oso-osorik betetzeko? Posible izan daiteke hemendik aurrera, alde guztietan, mahai batean zein bestean, konpromisoak hartu eta hauei eustea? Nork dio ezetz eta zergatik?

Galdera hauek argitu beharrekoak dira. Benetako prozesu demokratikoa behar-beharrezkoa dugulako, eta horretarako aukera badagoelako. Ez dugu nahi, inola ere, orain, bake prozesu demokratikoaren orde, batzuek beraien txistera ezkututik “geure” instituzio autonomiko konstituzionalen edizio moldatu berririk ateratzerik. ■

« ETAk apurtu ote du prozesua?

Berak bakarrik? Eta hala bada,

zergatik dihardu orain esaten

prozesuak aurrera egitea nahi duela,

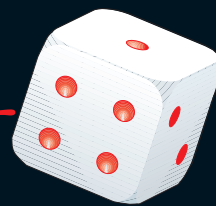
horretarako prest dagoela?

Nor ez dago prest, aldiz,

prozesuari ekiteko orain?

ASTE HONETAKO

zozketa

Txiki Polit Jatetxea

Afaria 2 lagunentzat

Musika plaza, z/g
Zarautz GIPUZKOA

www.txikipolit.com

1

Tarpoon urpekaritza

2 lagunentzat
"urpekaritza bataioa" opari

Kirol portua, A lokala - 7
Getxo BIZKAIA

www.divetarpooon.com

2

Uxarte Landetxea

Asteburu pasa
2 lagunentzat

Uxarte baserria
Untzilla auzoa
Aramaio ARABA

www.uxarte.net

3

Euskal Burdinaren Museoa

3 hargipedunentzat
bina sarrera

Mirandaola parkea-Telleriarte auzoa, z/g
Legazpi GIPUZKOA

www.jenbur.com

4

Lauburua eta Gartxot

2 produktu sorta opari

www.argia.com/denda

5

AURREKO ASTEKO IRABAZLEAK

GUIKURI NEKAZALTURISMOA

- Gregorio Elortza (Beasain)

URRUTI SPORT

- Uhin Loiola Uranga (Zumaia)

DONOSTIAKO AQUARIUMA

- Kerman Rekondo Arzallus (Usurbil)
- Aitzol Goikoetxea Goldarazena (Donostia)
- Alberto Etxebarria Arrese (Oñati)
- Maria Jose Itsaso Unanue (Zarautz)
- Zumaia Herri Eskola (Zumaia)

BILBOKO EUSKAL MUSEOA

- Luis Xabier Ugalde Gulas (Laudio)
- Santurtziko Udal Euskaltegia (Santurtzi)
- Ramon Andrinua Lazkano (Bilbo)
- Alberto Ugarte Otazua (Bilbo)
- Ibon Barrenetxea Osasolo (Bilbo)

ILLIMANI

- Joxan Apaolaza (Oiartzun)
- Kontxi Iturbe (Zarautz)

Betiko janaria beste modu batera

eta erraz prestatzeko

Ehun errezeta inguru biltzen dituen sukaldeko eskuliburu honen egilea Karmen Sobejano da. Liburu praktikoa da, errezetak errazak eta merkeak dira, sukaldean egunero erabiltzeko egokiak. Liburuak askotariko menuak prestatzeko aukera ematen du, eta sukaldean jarduteko proposamen ugari egiten. Hasieran, entsaladak eta lehenengo plater hotzak eta beroak daude. Gero, bigarren platerak, lau taldetan sailkatuta: barazkiak, pastak eta irinak, aboreak eta proteinak. Eta, amaitzeko, azkenburuko goxoen aukera.

Otsailak 3, larunbata
kartilla + 1. kupoa

berriarekin

liburua

DOAN!

Nola lortu liburua?

1.- ZURE KARTILLA ESKURATU

Otsailaren 3an (larunbata), BERRIArekin.

2.- KUPOIAK ITSATSI

Otsailaren 3tik aurrera, egunero kupoiak argitaratuko dira BERRIAN, guztira 14.

3.- KARTILLA OSATZEAN, KIOSKORA ERAMAN

eta DOAN jasoko duzu liburua.

HARPIDEDUNENTZAKO OHARRA:

Nahikoa izango duzue 943 30 43 45 telefonora deitzea edo www.berria.info izena ematea, eta bidalketa kostuen truke (1,95 euro) etxean jasoko duzue liburua.

Babeslea

Gipuzkoako Foru Aldundia

Aukera ezazu, [BIZI euskaraz](http://BIZI.euskaraz) **berria**